

Linguistica ONLINE

Issue Thirteen

ISSN 1801-5336

Miscellanea

IV

Linguistica ONLINE

ISSN 1801-5336

electronic journal of the Department of Linguistics and Baltic Languages, Masaryk University, Czech Republic

home: <http://www.phil.muni.cz/linguistica/>

email: linguistica@phil.muni.cz

editor-in-chief:

Aleš Bičan (Masaryk University / Academy of Sciences of the Czech Republic)
bican@phil.muni.cz

editorial board:

Ondřej Šefčík (Masaryk University, Czech Republic)

Václav Blažek (Masaryk University, Czech Republic)

Vít Boček (Academy of Sciences of the Czech Republic)

Paul Rastall (City University of Hong Kong, China)

James Dickins (University of Leeds, UK)

Barry Heselwood (University of Leeds, UK)

MISCELLANEA IV

<http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/issues/issue-013.pdf>

published: May 7, 2012

copyright of all material submitted is retained by the author or artist

CONTENTS

Issue Thirteen

<http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/issues/issue-013.pdf>

Petr Sgall

Obecná čeština

<http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/sgall/sga-001.pdf>

a previously unpublished translation of an article published in *Voprosy jazykoznanija* (1960)

Pavla Bartásková

Adaptace výpůjček v norštině

<http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/bartaskova/bar-001.pdf>

previously unpublished

Bilal Al-Adaleih

The connotations of Arabic colour terms

<http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/al-adaleih/ada-001.pdf>

previously unpublished

Abeer Q. Taweel & Mousa A. Btoosh

Syntactic aspects of Jordanian Arabic-English intra-sentential code-switching

<http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/taweelbtoosh/tab-001.pdf>

previously unpublished

OBECNÁ ČEŠTINA^[*]

Petr Sgall (Charles University, Czech Republic)

Abstract. B. Havránek's view of Common Czech is useful and it is basically correct in presenting the characteristic properties of the given formation, but it is not exact to call it an interdialect, since it constitutes the basic colloquial form of the Czech language. The view of colloquial Czech as one of the variants of Standard Czech is not realistic.

Nezbytným předpokladem k opodstatněnému popisu obecné češtiny je předběžné ujasnění přístupu k tomuto tématu na základě teoretické diskuse. Toto téma může taktéž vyvolat určitý zájem u těch, kdo se zabývají otázkami vzájemných vztahů mezi spisovnou a obecnou normou jiných jazyků. Rád bych vyjádřil v rámci diskuse i některé své názory. Především je nutné vyjasnit otázku, zdali je obecná čeština svou podstatou dialektovým útvarem (to by znamenalo, že v průběhu rozvoje národního jazyka bude odsouzena k vytrácení společně s ostatními nářečimi), nebo zda je součástí jádra národního jazyka, tzn. patří k těm jeho komponentům, které se v současnosti progresivně rozvíjejí a vytěsňují tak dialekty.

Je známo, že obecná čeština se poměrně významně odlišuje od spisovné češtiny nejen z hlediska lexikálního a syntaktického (podobné rozdíly jsou obvyklé i v případě jiných jazyků), nýbrž i z hlediska fonetiky a morfolgie. Mezi nejjasnější a nejcharakterističtější zvláštnosti obecné češtiny patří: *i* namísto starého *é*, v konkurenci se spisovným *é* (*víst, velkýho*); *ej* namísto starého *y*, a zčásti i *i* (*přikrejt, velkéjch, vozejk*); protetické *v-* před počátečním *o-* (*vokno*); instrumentál plurálu na *-ma* (*rukama, strojema, lidma*); formy minulého času typu *nes, upad* (bez formantu *-l*) a další. Podobné formy používají v každodenní komunikaci nejen osoby neovládající zcela normu spisovného jazyka, ale i mnozí představitelé všech vrstev obyvatelstva města Prahy a větší části českého jazykového teritoria. Uchylují se k nim v různých vyjádřeních neoficiálního charakteru: v běžném rozhovoru (např. *To je krásný, soudružno. A mohla byste bejt tak hodná a připsat tam to datum?*), ve vyprávění, často na schůzích nemajících oficiální charakter či charakter shromáždění (např. *Vona dělá jako externistka češtinu*); v analogických podmínkách dokonce v odborných diskusích (např. *Je tam, že to považovali za nějak instrumentál predikativní, nebo Von tam mluví vo základním významu slova, teda lexému*),¹ čas od času se za určitých okolností objevují v divadle, v rozhlase a v literatuře.

[*] Originally published as Sgall, Petr. 1960. "Obichodno-razgovornyj češskij jazyk". *Voprosy jazykoznanija* 9:2.11–20. Translated from Russian by Jakub Kostelník, revised by the author. The numbers at the left margin indicate the original pagination. [Editor's note]

¹ Příklady, převzaté z řeči přednášejících Filozofické fakulty Karlovy univerzity, byly zachyceny v únoru roku 1959; uvádíme je zde v běžném českém pravopise.

11 Otázka vzájemného vztahu mezi spisovnou a obecnou češtinou se stane dříve či později aktuální jak pro každého Čecha, který se zaobírá formou vyjádření vlastních myšlenek, tak i pro cizince, který si přeje dobře mluvit česky. Existují situace, kdy použití spisovné normy vyvolává dojem nepřirozenosti a dokonce i pedantismu, v jiných případech formy obecné češtiny znějí příliš familiárně; určit hranici mezi oběma těmito možnostmi je značně obtížné. Už tyto předběžné poznámky dokazují, | že rozpracování dané otázky představuje jeden z naléhavých úkolů bohemistiky.

První systematický rozbor uvedené problematiky provedl akademik B. Havránek,² který charakterizoval tzv. hovorový jazyk (v naší terminologii – obecná čeština) jako interdialekt („obecná čeština“), tedy „národní jazyk... bez užšího místního omezení“, který nositelé nářečí používají jako naddialektovou normu a mluvíci hovořící spisovným jazykem ji používají jako normu nespisovnou. Podle B. Havránka tento obecný jazyk zaujímá zvláštní postavení ve srovnání s ostatními, svým rozsahem menšími interdialekty (vzniknuvšími na základě moravských nářečí), a čím dál více se rozšiřuje na jejich teritoriu. Z hlediska formy se někdy přibližuje hovorové formě spisovné češtiny („hovorová čeština“), v níž se uplatňují i nespisovné prvky bez ohledu na to, zda jeho nositelé plně ovládají „přísnou“ spisovnou češtinu.³ V podstatě podobnou definici předkládá ve svých statích prof. J. Bělič, který však podtrhuje regionální omezenost obecně hovorového jazyka, jeho interdialektický charakter, a klade ho tudíž na stejnou úroveň s moravskými interdialekty (hanáckým, lašským, moravskoslováckým).⁴ V pracích J. Běliče se rozlišuje teritoriálně omezený obecně hovorový český jazyk (s formami jako *vokno*, *velkejch*) a znovu se vyvíjející obecně hovorový jazyk „vyššího typu“, který se blíží spisovné češtině a je více přijatelný pro nositele moravských nářečí.

12 Celkově je možné říci, že mezi českými bohemisty je doposud docela rozšířeno stanovisko, podle kterého se nerozlišuje podstatný rozdíl mezi obecnou češtinou (nebo všeobecným jazykem) a dialektu.⁵ Naopak v zahraničí se této otázce věnuje poměrně značná pozornost, obecnou češtinu považují nikoliv za dialekt, ale za hovorovou formu českého jazyka atd.⁶ A. G. Široková poznamenává, že „národní hovorový | jazyk“ vytváří spolu se spisovným jazykem „základ národního jazyka“.⁷

² HAVRÁNEK, B.: Nářečí česká. In *Československá vlastivěda*, díl III, Praha 1934, s. 87; TÝŽ, K funkčnímu rozvrstvení spisovného jazyka. In *Časopis pro moderní filologii*, ročník 28, číslo 4, Praha 1942. O hovorové formě spisovného jazyka srovnej HAVRÁNEK, B.: Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura. In sb. *Spisovná čeština a jazyková kultura*, Praha 1932; TÝŽ, Vývoj spisovného jazyka českého. In *Československá vlastivěda, Řada II. Spisovný jazyk český a slovenský*, Praha 1936.

³ V novějších pracích B. Havránka se předkládá poněkud jiný výklad vzájemného vztahu mezi tzv. obecným českým jazykem a hovorovou formou spisovné češtiny. (Více HAVRÁNEK, B.: *Stalinovy práce o jazyce a jazyk literárního díla i překladu*, Praha 1951, s. 45–46; HAVRÁNEK, B.: K historické dialektologii, *Slovo a slovesnost*, ročník XVI, číslo 3, 1955, s. 156–159).

⁴ Srov. BĚLIČ, J.: K otázce češtiny jako národního jazyka. *Slovo a slovesnost*, ročník XIII, číslo 2, 1952, s. 85; TÝŽ: *Sedm kapitol o češtině*. Praha 1955. Z nových prací: BĚLIČ, J.: Vznik hovorové češtiny a její poměr k češtině spisovné. In sb. *Československé přednášky pro IV. Mezinárodní sjezd slavistů v Moskvě*, Praha 1958, s. 59–71.; BĚLIČ, J.: K otázce obecné češtiny. In *Studie ze slovanské jazykovědy*, Praha 1958, s. 429–434.

⁵ Obecný jazyk se utvořil na základě dialektů, jak se například domnívá akademik F. Trávníček. (TRÁVNÍČEK, F.: *Úvod do českého jazyka*, druhé vydání, Praha 1952, s. 44 a 59).

⁶ V oblasti morfologie zaujímá významné postavení práce M. VEYE *Morphologie du tchèque parlé* (Paris 1946). O vzájemném vztahu mezi spisovným českým jazykem a lidovou hovorovou českou mluvou pojednává A. G. ŠIROKOVÁ ve statích K voprosu o rozliční mezi českým literárním jazykem i narodno-razgovornoj

Rozdílná hlediska na danou problematiku, mající mimořádně zásadní význam pro jazykovou praxi, dostatečně zjevně poukazují na skutečnost, že ke zodpovězení těchto otázek je možné dojít pouze na základě pečlivého výzkumu konkrétního materiálu. Avšak studium nevyhnutelně předpokládá předběžné teoretické rozpracování otázky, bez níž posbíraný materiál nebude moci být náležitým způsobem klasifikován a objektivně oceněn. Především je zde příhodné všimnout si těch pojmů, které používají bohemisté při zodpovězení výše uvedených otázek.

* * *

Tedy všimněme si obsahu pojmů „národní jazyk“, „spisovný jazyk“, „dialekt“, „obecná čeština“. Všechny zmíněné lingvistické útvary se nacházejí v určitých vzájemných vztazích a v určitém stádiu vývoje. Podstatný rys vzniku a rozvoje národních jazyků, jak známo, představuje postupné sblížení či splývání dialektů a jejich vytěsňování ze sféry komunikace jedinou jazykovou normou, která bývá nazývána jádrem národního jazyka. Proto dialekty někdy nebývají zahrnuty do národního jazyka; možnost existence teritoriálně nediferencovaného obecného nespisovného jazyka se nebere na zřetel. Po publikaci statí J. V. Stalina o jazykovědě v nich někteří jazykovědci nesprávně spatřovali (i když o spisovném jazyce se v nich přímo nehovoří) potvrzení toho hlediska, podle kterého pojem „národní jazyk“ a „spisovný jazyk“ splývají.⁸ V odlišném případě se hovoří o tom, že pouze spisovný jazyk představuje „jazyk v plném smyslu slova národní“, dialekty (společně se spisovným jazykem) představují komponent „národního jazyka v širokém slova smyslu“.⁹

Ztotožnění pojmů „národní jazyk“ a „spisovný jazyk“ ve statí A. S. Čikobavy je nepřijatelné už proto, že výraz „jazyk“ se v obou těchto termínech používá v různých významech. Hovoříme-li o jazyce určitého etnického celku (národa, národnosti, kmene), tedy o českém, ruském, staroanglickém jazyce, o jazyce burušaskí atd., používáme tohoto slova v jiném významu, než v termínu „spisovný jazyk“. Vždyť uvnitř jednoho a téhož jazyka může koexistovat několik spisovných jazyků (jakkoliv se jedná o jev výjimečný; například v norštině), nebo spisovný a nespisovný jazyk. V tomto případě je již nutné hovořit o celé řadě jiných případů vhodných k použití termínu „jazyk“ (jazyk té či oné skupiny lidí nebo jednoho člověka, jazyk určité epochy, básnický jazyk atd.).

Lingvisté se často snažili terminologicky oddělit tyto různé významy. Proto bývá spisovný jazyk někdy nazýván jednou ze stylistických rovin jazyka, a někdy dokonce dialektem.¹⁰

13 Ti z autorů, kteří zahrnují dialekty do národního jazyka, ale „národním jazykem ve vlastním slova smyslu“, tzn. jádrem národního jazyka rozumějí pouze spisovný jazyk (v souladu s tradičním pojetím těchto otázek) a pro období existence | národních jazyků přiznávají pouze dva typy jazykových útvarů: spisovné jazyky a dialekty. Toto chápání někdy předpokládá,

rečju (sb. *Slavjanskaja filologija*, red. S. B. Bernštejn, ř. 2, Moskva 1954) a Iz istoriji razvitija literaturnogo češského jazyka (*Voprosy jazykoznanija*, 1955, č. 4). Některé fonologické problémy jsou zachyceny H. Kučerou. Více viz KUČERA, H.: Phonemic variations of spoken Czech. *Slavic Word (Suppl. Word)*, ročník XI, č. 4), 1955. Kučera, H.: Inquiry into coexistent phonemic systems. In *Slavic languages*, s'Gravenhage 1958.

⁷ ŠIROKOVÁ, A. G.: K voprosu o različiji..., s. 5.

⁸ Například ČIKOBAVA, A. S.: *Vvedenie v jazykoznanie*, 1. část, 2. vydání, Moskva 1953, s. 116.

⁹ TRÁVNÍČEK, F.: *Úvod do českého jazyka*, 2. vydání, s. 19n.; TÝŽ, *O jazykovém slohu*, Praha 1953, s. 12; srov. také BĚLIČ, J., *K otázce češtiny...*, s. 83n.; TÝŽ, *Sedm kapitol...*, s. 16–21.

¹⁰ TRÁVNÍČEK, F.: *Úvod do českého jazyka*, Brno 1948, s. 31.

že postupné splývání dialektů v období vzniku a rozvoje jednotlivých národů je podmíněno především rostoucím významem spisovného jazyka (více viz výše zmíněné práce F. Trávníčka). Avšak role spisovného jazyka je v tomto případě zjevně přeceněna. Je například zřejmé, že sjednocení českých dialektů (především v Čechách) probíhalo právě v tom období, kdy spisovný český jazyk byl velmi slabý. Splývání dialektů v období vzniku a rozvoje národa je podmíněno především koncentrací veškerého národního života, v první řadě ekonomickou a politickou koncentrací.¹¹ Sjednocení a rozvoj kulturního života, a s nimi spojený rozvoj spisovného jazyka, představuje jeden z projevů popisovaného procesu, který má bezpodmínečně velký význam pro vytváření národního jazyka a pro sjednocení dialektů. Význam spisovného jazyka v průběhu času postupně vzrůstá. Škola, rozhlas, kinematografie, divadlo a celá řada dalších kulturních institucí rozšiřuje ústní formu spisovného jazyka mezi širokými lidovými vrstvami. Nehledě na tuto skutečnost, vliv spisovného jazyka v současnosti nepředstavuje jediný určující faktor.¹²

Pro lepší pochopení otázky týkající se splývání dialektů je nevyhnutelné zastavit se také u pojmu „dialekt“. Charakteristickou zvláštností dialektu se obvykle rozumí omezenost jeho komunikační funkce, která se projevuje dvojím způsobem: 1. dialekt slouží jako prostředek vzájemné komunikace pouze určité části představitelů národa (tzv. teritoriální ohraničení); 2. dialekt slouží jako prostředek vzájemné komunikace jen v oblastech každodenního života (můžeme říci funkční ohraničení). Naopak komunikativní funkce národního jazyka (i když ne vždy spisovného jazyka, jak se obvykle poukazuje) se rozšiřuje ke všem představitelům národa a do všech oblastí lidské činnosti.¹³

Obě uvedená vymezení dialektů nelze chápat zcela absolutně. Ve vztahu funkčního vymezení platí uvedená formulace pouze v tom případě, pokud lze považovat dialekty za integrální součást národního jazyka, neboť v každodenním životě určitá část představitelů různých národů často používá dialekty, a tím vlastně právě dialekty plní funkci národního jazyka. Na druhou stranu, teritoriální vymezení nářečí může být různého stupně. Někdy mluvčí, pocházející z různých oblastí, pociťují při hovoru značné obtíže; v jiných případech se rozdíl omezují pouze k několika nevýznamným fonetickým, morfologickým a lexikálním odlišnostem. Míru těchto rozdílů, která by umožnila jazykové normy různých oblastí považovat za samostatné dialekty, by bylo velmi obtížné ustanovit.

Teritoriální a funkční vymezení nemusejí být nutně vzájemně provázána. Teritoriální vymezení se může projevovat bez funkčního vymezení. V tom případě se obvykle hovoří ne o dialektech, ale o jiných formách jednoho a téhož jazyka či o dvou spisovných normách atp. Podobnou situaci můžeme nalézt například v angličtině (anglická a americká varianta) nebo v norštině, | v níž však vzájemné vztahy mezi oběma spisovnými jazyky jsou poměrně složité.¹⁴ V případě, že existuje pouze funkční omezení bez omezení teritoriálního, se často hovoří o dvou odlišných jazycích, o porovnávání jazyka bez psané formy s psanou

14

¹¹ MARX, K. a ENGELS, B.: Německaja iděologija. *Sočiněnija*, 2. vydání, sv. 3, Moskva 1955, s. 427. STALIN, J. V.: *Marxizm i voprosy jazykoznanija*, Moskva 1950, s. 12.

¹² BĚLIČ, J.: *Sedm kapitol...*, s. 87–101. A TÝŽ: K otázce obecné češtiny.

¹³ Například TRÁVNÍČEK, F.: *Úvod do českého jazyka*. 2. vydání, s. 50n. KELLNER, A.: *Úvod do dialektologie*, Praha 1954, s. 12.

¹⁴ STEBLIN-KAMENSKIJ, M. I.: Obrazovanie norvěžského nacionalnogo jazyka. *Voprosy jazykoznanija* 1/1952; TÝŽ: *Istorija skandinavskich jazykov*, Moskva 1953, s. 73–90; dále: MICHL, J. B.: K problémům dvou spisovných jazyků v Norsku. In *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity*, ročník IV., číslo 3, řada A, 1955.

formou spisovného jazyka (zanský a gruzínský jazyk, v minulosti taktéž běloruština a ruština atd.).¹⁵ DIALEKTEM se tedy bude nazývat pouze takový útvar, který je vymezen jak funkčně, tak i teritoriálně. Právě v tomto významu bude uvedený termín využíván v následujícím výkladu.

Proces sjednocování národního jazyka nepředstavuje pouze mechanické, pouze jednostranné odchýlení dialektů od některého z jiných jazykových útvarů. Na tomto místě je nutné hovořit o současné a vzájemné nivelizaci dialektů, při níž se především zachovávají elementy, společné většině dialektů. Kromě počtu jejich nositelů je vzájemný vztah dialektů v daném případě podmíněn faktory ekonomickými a politickými (dialekty důležitých center se rozšiřují na úkor jiných nářečí), pod vlivem spisovného jazyka a nakonec i vnitřními jazykovými faktory (rychleji se rozšiřují prvky, představující zjednodušení, a nikoliv komplikaci v rámci stavby jazyka). V důsledku těchto procesů vznikají tzv. INTERDIALEKTY, k nimž se staré teritoriální dialekty postupně přibližují a jimž se podřizují.

Pokud budeme vliv spisovného jazyka považovat za jediný rozhodující faktor při splývání dialektů, potom může zůstat bez vysvětlení ten známý fakt, že právě interdialekt ekonomického a kulturního centra jen velmi málo ustupuje vlivu spisovného jazyka, i když by se mohlo zdát, že spisovný jazyk právě v takovém centru šíří svůj vliv nejintenzivněji. Ale pokud v procesu sjednocování národního jazyka spatřujeme především sjednocování normy běžné hovorové řeči, potom nás nemůže překvapit skutečnost, že centrální interdialekt zaujímá v tomto procesu poměrně pevnou pozici, když okrajové dialekty podléhají jeho vlivu a také vlivu spisovného jazyka. Zároveň je nutné připustit, že v určitých podmínkách (kdy je vliv spisovného jazyka z různých důvodů oslaben) se může tento dialekt rozšířit po celém jazykovém teritoriu a může se stát hovorovým, třebaže nespisovným jazykem.¹⁶ Nelze tedy souhlasit s tvrzením, že každý nespisovný jazykový útvar v období existence národních jazyků nutně představuje dialekt. Vždyť hovorový jazyk právě v období národního jazyka si podřizuje dialekty a rozšiřuje se na jejich úkor. Pokud chceme v tomto procesu odlišit to, co se upevňuje a rozvíjí, od toho, co ustupuje a mizí, jsme nuceni tento hovorový jazyk, pokud se dokonce odlišuje od spisovného jazyka, považovat za část JÁDRA NÁRODNÍHO JAZYKA na rozdíl od mizejících teritoriálních dialektů. Ustanovit existenci nespisovné hovorové normy v tom či onom jazyce je možné pouze na základě výzkumu konkrétní situace v daném jazyce. |

15

* * *

Hovoříme-li o ČESKÉM JAZYCE, je patrné, že mu schází podobně důkladná analýza jeho současného stavu. Jednotlivé normy českého jazyka (spisovná, obecná čeština, dialekty) jsou prozatím charakterizovány především funkčně, v závislosti na tom, kdo a za jakých okolností je používá, a nikoliv jen prostřednictvím určování jejich elementů; v každém případě z rozdílů mezi FUNKČNÍ definicí a definicí založenou na popisu reálné stavby nelze

¹⁵ Diskuse rumunských jazykovědců (viz CAZACU, B.: In jurul unei controverse lingvistice: limb? sau dialect?. In *Studii și cercetări lingvistice*, sv. X. č. 1, 1959) ukazuje, že otázka týkající se rozdílu mezi dialektem a jazykem postrádajícím psanou formu je velmi složitá. V případech, kdy je z lingvistického hlediska situace nejasná, rozhodují nelingvistické faktory.

¹⁶ O nezbytnosti takového jazyka v určitých podmínkách hovoří B. HAVRÁNEK (stať K historické dialektologii, s. 159).

vyvozovat potřebné závěry. Spisovný jazyk je ovšem možné definovat pomocí bezprostředního popisu, jak se to provádí v gramatikách a ve slovnících, ale i zde je nutné pamatovat na skutečnost, že norma spisovného jazyka se neztotožňuje přesně s její kodifikací. Máme k dispozici popis pouze několika jazykových útvarů.¹⁷ Z funkčních definic, které se mohou vztahovat k nejrůznějším jazykům, přímo nevyplývá, že takto ustanovované funkce v českém jazyce se vytvářejí různými jazykovými normami a už vůbec se neřídí tím, jakými rysy se tyto normy vzájemně odlišují. Dokonce i v případech, kdy se hovorová forma spisovného jazyka definuje jako „nezávazně správná řeč“ bez charakteristických příznaků školní řeči, bez vulgarismů a bez elementů zjevně dialektových¹⁸ či jako „mluvná“ forma spisovného jazyka, dokonce i tehdy se o podstatě jevu mluví ne více jako o definici, zakládající se jen na funkční charakteristice.

Nechceme popírat význam podobného druhu definic. I když jsou ve své podstatě jednostranné a neposkytují úplnou charakteristiku projevujících se jazykových útvarů, tím spíše v nich mnohé nacházejí svůj odraz, počítaje v to například míru bohatství významných jazykových prostředků. Avšak je nutné přiznat, že v současnosti chybí systematický popis různých norem českého jazyka. Zcela správně někteří lingvisté poukazují na nutnost vytvoření gramatiky obecné češtiny. Tento nedostatek se neodstraní uvedenou prací M. Veye, která, ač je psána s dobrou znalostí českého jazyka a s velkým pochopením k otázkám jazykové kultury, je přesto založena na materiálu, shromážděném ve 20. letech 20. století, zčásti již zastaralém; kromě toho v centru pozornosti této práce stojí pouze otázky morfologické.

16 Pokud se týká HOVOROVÉ FORMY SPISOVNÉHO JAZYKA, je doposud sporné, zda o ní lze oprávněně hovořit jako o zvláštním jazykovém útvaru, nebo se zde spíše mluví o kolísání mezi spisovným českým jazykem a obecnou češtinou. Gramatická struktura hovorové formy spisovného českého jazyka nemá, jak se zdá, žádné výrazné rysy, které by nebyly zastoupeny ve spisovné nebo obecné češtině. Ve výše uvedené stati H. Kučera předpokládá, že pro fonologický systém je zde charakteristická určitá hierarchie prvků spisovné a obecné češtiny (například použití *vo-* v obecné češtině, jak uvádí Kučera, má své místo v takových vyjádřeních, v nichž se používá | hovorové *í* v souladu se spisovným *é* atd.). Ti lingvisté, kteří usilují nejen ustanovit takovou hierarchii, ale i konstatovat, jaké prvky patří k hovorové formě spisovného jazyka a které nikoliv,¹⁹ chápou, že v tomto případě nelze hovořit o jediné normě a že jejich charakteristika nezahrnuje hovorovou řeč všech aktivních nositelů spisovného jazyka; v běžné každodenní komunikaci často používají obecnou češtinu, často různě mísí elementy spisovné a obecné češtiny. Doposud není stanoveno, která část mluvčích skutečně používá v běžném hovoru tak zvanou hovorovou formu spisovného jazyka tak, jak byla charakterizována různými autory (je příznačné, že neexistuje jednotná charakteristika), dále na čem závisí výběr řečových prostředků té či oné skupiny nositelů jazyka vznikající mezi logicky vystavěnou spisovnou normou, normou s možnými odchylkami a normou nespisovnou. Proto je doposud předčasné činit jakékoliv závěry.

¹⁷ Některá nářečí jsou podrobně popsána v dialektologických pracích, jejichž přehled uvádí J. Bělič ve sborníku *Československé přednášky... (Stav a úkoly české dialektologie)*; avšak v těchto pracích se často projevuje snaha zafixovat starší stav daného dialektu, a nikoliv jeho současnou situaci.

¹⁸ Viz TRNKA, B.: Čtení o jazyce a poesii. *Slovo a slovesnost*, ročník IX, číslo 1, Praha 1943, s. 38. KOPEČNÝ, F.: Spisovný jazyk a jeho forma hovorová. *Naše řeč*, ročník XXXIII, číslo 1–2, 1949, s. 17.

¹⁹ Viz HAVRÁNEK, B.: Nářečí česká, s. 87; KOPEČNÝ, F.: podle cit. díla, s. 17–20; BĚLIČ, J.: Vznik hovorové češtiny a její poměr..., s. 68–70.

Proměnlivost hovorové normy, podobně jako i rozdíl mezi spisovnou a obecnou češtinou, sahají svými kořeny do historických podmínek ROZVOJE ČESKÉHO JAZYKA. Je známo, že sjednocování dialektů spojené s procesem vzniku českého národního vědomí probíhalo dlouhou dobu a odděleně od rozvoje spisovného jazyka.²⁰ V důsledku národnostního a sociálního útlaku, který započal v období po potlačení stavovského povstání v roce 1620, se používání českého jazyka v plné míře zachovalo pouze u venkovského obyvatelstva; ve městech se začala uplatňovat němčina nebo také čeština nasycená germanismy. V průběhu národního obrození se proto založení spisovného jazyka uskutečňovalo nikoliv na základě živého hovorového jazyka té doby, nýbrž na základě literárního jazyka 16. století, což bylo mimo jiné ovlivněno společensko-historickými podmínkami té doby.

Proces sjednocování dialektů začíná v hluboké minulosti; zjevně se již projevuje během 15. a 16. století (přinejmenším v Čechách).²¹ Později se tento vývoj na určitou dobu zpomalil pod vlivem zesíleného feudalismu, uzemní rozdrobenosti země, pronásledováním české kultury, ale nebyl zastaven úplně. Je důležité poznamenat, že tento proces v podstatě probíhal právě v tu dobu, kdy rozvoj spisovného jazyka byl oslaben a nemohl se uskutečňovat v těsném kontaktu s rozvojem živého hovorového jazyka. V období vzájemného ovlivňování dialektů a při absenci úplného kontaktu se spisovným jazykem se velmi posílila pozice obecné češtiny, která stále více začíná vytěsňovat dialekty na území Čech. Na Moravě proces koncentrace dialektů neprobíhal tak rychle a přímočaře; tam se doposud do značné míry zachovala místní nářečí. Tím se vysvětluje známá převaha obecné češtiny nad moravskými interdialekty, podmíněná taktéž početní převahou jejich nositelů a jinými okolnostmi.

Na Moravě doposud existují nářeční oblasti, kde se obecná čeština vnímá jako teritoriálně omezená, i když i zde používání spisovného jazyka v běžném neoficiálním rozhovoru vytváří dojem afektovanosti.²² | V těchto oblastech neexistuje jednotná celonárodní jazyková norma, která by byla použitelná v každodenní mluvě bez zvláštního stylistického odstínu. Naopak, na větší části českého jazykového teritoria, kde v každodenní běžné mluvě převládá obecná čeština, se jeho teritoriální omezenost nepociťuje. I když i zde lze rozlišit lokální odchylky, ale nejsou natolik patrné jako dřívější nářeční rozdílnosti.

Obecná čeština má mnoha svými fonetickými a individuálními rysy blíže ke spisovné češtině, než je tomu v případě moravských dialektů. Jako hovorový jazyk hlavního ekonomického a kulturního centra obecná čeština proniká i do moravských měst.²³ To znamená, že obecná čeština nezaniká společně s dialekty; naopak se postupně stává HOVOROVOU FORMOU NÁRODNÍHO JAZYKA.

Tedy pro další rozvoj češtiny je podstatný především vzájemný poměr jejích jednotlivých komponentů v rámci rozdílu mezi obecnou češtinou a spisovným jazykem, tzn. mezi oběma komponenty jádra češtiny (do něhož nevstupují mizející dialekty). Od počátku 19. století význam spisovného jazyka postupně narůstá a jeho pozice se čím dál tím více upevňuje. Stále větší účinnost získává v současnosti i jeho ústní forma, která se rozšiřuje díky škole, rozhlasu, růstu vzdělanosti a různým kulturním opatřením.

²⁰ Zde se těchto otázek dotýkáme pouze stručně. Podrobněji viz: HAVRÁNEK, B.: Vývoj spisovného jazyka českého; ŠIROKOVÁ, A. G.: Iz istoriji razvítija...

²¹ Viz HAVRÁNEK, B.: K historické dialektologii, s. 154.

²² Viz BĚLIČ, J.: *Sedm kapitol...*, s. 97.

²³ Viz BĚLIČ, J.: *Sedm kapitol...*, s. 91n.

Rozdíl mezi spisovným českým jazykem a obecnou češtinou se stále zachovává. Je pozoruhodné, že nejdůležitější moment tohoto rozdílu nespočívá v tom, že spisovný jazyk má k dispozici větší bohatství výrazových prostředků: tato skutečnost by sama o sobě nemohla mít rozhodující vliv na posouzení obou norem. Obecná čeština se na rozdíl od spisovné podoby vyznačuje především zvláštnostmi své fonetiky a gramatiky, které komplikují přijetí spisovných norem. Pod vlivem některých učitelů a kulturních pracovníků se u části mluvčích objevuje druhotné posouzení obecné češtiny – vidí v ní nějaký „nižší“ jazyk s „nesprávnými“ normami (i když samotné formy typu *velkejma* atd. mohou vyjadřovat danou skutečnost stejně dobře, jako formy spisovného jazyka) a považují za nezbytné používat spisovného jazyka i v obyčejném rozhovoru, což může vyvolávat dojem pedantismu.

Spisovný jazyk má nepochybně k dispozici mnohem více slov, nezbytných v různých oblastech kulturního života, než je tomu v případě obecné češtiny, která nemá zapotřebí tolika slov v důsledku omezenosti svého použití. S tím je spojena taktéž bohatší škála různých jemně diferencovaných syntaktických konstrukcí ve spisovném jazyce. Avšak rozdíl mezi spisovným českým jazykem a obecnou češtinou není v této oblasti natolik ostrý, jako je tomu v oblasti fonetiky a morfologie. Obecná čeština obvykle přejímá ze spisovného jazyka ty z výrazových prostředků (zvláště lexikálních), které potřebuje.

V závislosti na potřebě výrazových prostředků je možné disponovat bohatstvím spisovného jazyka relativně svobodně jak v kombinaci s formami spisovného jazyka, tak v kombinaci s formami obecné češtiny. Některé z příkladů splynutí čistě spisovných slov a zvláštností obecné | češtiny už byly uvedeny výše. Připojujeme k nim ještě následující:

18 *Proč by nemohli do toho bejt zasvěcený už v době zrodu takovejdech reformem. – Máme vypsaný konkursy a dokonce vobsazený konkursy lidma. – Já to... považuju za nesprávný; nevím, podle jakejch měřítek se k tomu dospělo.*

Fonetické a morfologické rozdíly mezi obecnou a spisovnou normou v češtině jsou mnohem výraznější, než je tomu v jiných slovanských a neslovanských jazycích, v nichž se spisovná norma stabilizovala později na základě hovorového jazyka.²⁴ Často bývá český jazyk v tomto smyslu srovnáván s jazyky se starou spisovnou normou, která se kodifikovala v průběhu řady století, zejména se západoevropskými jazyky. Ale ani v angličtině, ani ve francouzštině není ústní norma spisovného jazyka přímo spojena s jeho písemnou podobou (čemuž odpovídá tradiční pravopis).²⁵

Rozdíl mezi spisovnou a obecnou češtinou, který vznikl ve zvláštních historických podmínkách, je nutné považovat za jev výjimečný a nepřírozený. Nehledě na stále vzrůstající význam ústní podoby spisovného jazyka, není nutné očekávat, že ve svém dalším rozvoji obecná čeština v úplné míře postoupí své místo spisovnému jazyku.²⁶ Rozdíl mezi oběma normami nemůže být setřen pouze jednostranným podřízením živé hovorové řeči uměle (i když nikoliv neodůvodněně) vytvořené normě, která obsahuje formy, které v živé mluvě dávno zanikly, a taktéž používá formy, které vznikly na základě zvláštností psané

²⁴ Jak poukazují ruští badatelé (např. P. S. Kuzněcov, V. G. Orlovová, S. I. Ožegov), spisovná norma ruského jazyka se ve fonetice a v morfologii v podstatě neodlišuje od hovorové řeči Moskvy.

²⁵ V oblasti demokratizace psané podoby francouzského spisovného jazyka si zvláštní pozornost zasluhují snahy M. Cohena (viz COHEN, M.: *Grammaire et style*, 1450–1950. Paris 1954).

²⁶ Viz HAVRÁNEK, B.: K historické dialektologii, s. 159. Obdobné názory vyjadřuje též M. Vey (viz zm. cit. d. s. 125–128).

normy, ale které v živé řeči vůbec neexistovaly (s výjimkou některých okrajových nářečí).²⁷

19 Vezmeme-li v úvahu všechny zmíněné okolnosti a také to, jaký význam má pro každou spisovnou normu kontakt s hovorovým jazykem,²⁸ je nutné přiznat, že jedním z nezbytných prostředků k odstranění nepřírozeného narušení vztahu mezi oběma normami je DEMOKRATIZACE SPISOVNÉHO ČESKÉHO JAZYKA.²⁹ V souvislosti s velmi nízkou úrovní současného stavu výzkumu obecné češtiny by bylo nevhodné diskutovat o tom, které z jejích jednotlivých elementů se uchovávají a rozšíří a které z nich budou ustupovat a časem vymizí. Avšak v souvislosti s otázkou demokratizace spisovného českého jazyka je nutné poznamenat, že se v těchto | souvislostech poměrně málo pozornosti věnuje morfologii,³⁰ i když právě zde (a v některých oblastech syntaxe, například větného řízení, kde se nehovoří o bohatství syntaktických prostředků, ale spíše o otázkách „syntaktické formy“) jsou některé prvky, které mohou být uznány za spisovné. Týká se to především těch forem, které se často používají v ústní spisovné řeči a jejichž uznání by neznamenalo ani ochuzení jazyka, ani příliš podstatné změny v jeho kodifikaci. V tomto smyslu by mohlo být mimo jiné bráno na zřetel: infinitivy typu *moct*, *říct*; akuzativ singuláru zájmena *ho* pro neutra; nejspíše i gramatická shoda forem středního rodu v plurálu typu *ty okna byly*; dále taktéž konstrukce typu *učit koho co*, *používat co*.³¹ Odpovídající konstrukce a formy, požadované současnou kodifikací, jsou považovány za více či méně knižní a zcela jistě by poměrně rychle zanikly (podobně jako v současnosti mizejí formy *maži*, *češi* atd.), dokonce i pokud by byly ponechány v dubletních tvarech. Z fonetických jevů (pokud je o nich možné vůbec hovořit v tak stručném přehledu bez nezbytného předchozího výzkumu materiálu) by bylo možné uvést *í* namísto knižního *é* v takových slovech jako *míň* (máme na mysli dvojice jako *měně – míň*; srovnej *lépe – líp*, kde obě formy byly uznány za spisovné), v určitém smyslu se jedná spíše o otázky lexikální, než fonetické, přičemž by změny v kodifikaci nebyly příliš podstatné.

Zdá se, že i méně významné změny v kodifikaci by bezesporu narazily na určitý odpor některých učitelů a části veřejnosti. Tomu se nelze divit. Častokrát i lingvisté označují formy obecné češtiny za vulgární, i když vůbec není jasné, v jakém smyslu toho slova používají. Veřejnost se doposud neseznámila s tezí, kterou ve své době předložil v bohemistice akademik B. Havránek, který poukázal na skutečnost, že jazyková norma existuje a rozvíjí

²⁷ Například výslovnost psaného *y* jako *i* (viz HAVRÁNEK, B.: Vývoj spisovného jazyka českého, s. 123; HAVRÁNEK, B.: Influence de la fonction de la langue littéraire. *Travaux du Cercle Linguistique de Prague* 1, 1929, s. 110–113). Zmiňuje se nikoliv o obnovení staré výslovnosti hlásky *y*, ale pouze o obnovení korelace krátkých a dlouhých hlásek.

²⁸ Například SAPIR, E.: *Language*, New York 1921, s. 166n. A. S. ČIKOBAVA píše, že „právě řeč pracujících mas vytváří základ lidového jazyka“ (*Vvedenie...*, 1, s. 72) a že „životní potřeby spisovného jazyka vyžadují, aby se neodděloval od svého základu, od nevyčerpateľných pramenů ústní řeči“ (tamtéž s. 119).

²⁹ O demokratizaci spisovného jazyka více viz HAVRÁNEK, B.: Vývoj spisovného jazyka českého, s. 132. Materiál týkající se pronikání rysů hovorové češtiny do spisovné normy a stručný přehled pohledů na tuto otázku nalezneme v uvedené stati M. VEYE (s. 175n.).

³⁰ Definované změny v kodifikaci gramatické normy v poslední době našly svůj odraz ve školním vydání pravidel českého pravopisu (Praha 1958). Změny se především týkají kolísání mezi různými typy slov (například mezi typem *kost* a *píseň*, *beru* a *dělám* atd.); Více výklad těchto otázek JEDLIČKA, A., ŠMILAUER, V.: Tvarosloví v školních pravidlech českého pravopisu. *Naše řeč*, ročník 41, číslo 5–6, 7–8, Praha 1958, s. 138–149 a 177–190.

³¹ O pronikání takových konstrukcí do spisovného jazyka viz HAVRÁNEK, B., JEDLIČKA, A.: *Stručná mluvnice česká*, sedmé vydání, Praha 1958, s. 160n.

se jako něco objektivního nezávisle na tom, je-li kodifikována či nikoliv. Svou normu mají i nespisovné jazykové útvary. Normu spisovného jazyka mohou charakterizovat i takové elementy, které nejsou uznány kodifikací.³² S přihlédnutím k tomu, že se sama norma živého jazyka rozvíjí, je čas od času nutné změnit i její kodifikaci. Vždyť jazyková kultura se musí rozvíjet v závislosti na reálném rozvoji jazykových norem.³³

³² Viz HAVRÁNEK, B.: Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura, s. 33n. Viz MATHESIUS, V.: O požadavku stability ve spisovném jazyce. Sb. *Spisovná čeština*, s. 26. Viz OŽEGOV, S. I.: Očerednyje voprosy kul'tury reči. Sb. *Voprosy kul'tury reči*, č. 1, Moskva 1955, s. 14n. Používáme zde termínu B. Havránka „kodifikace“ (i když není zcela zdařilý), poněvadž „normalizací“ se často myslí vytváření normy.

³³ Přítomná stať vznikla v souvislosti s celou řadou otázek, předložených doc. A. G. Širokovovou, která se taktéž zabývá výzkumem problému vzájemného vztahu mezi spisovným českým jazykem a obecnou češtinou (stať A. G. ŠIROKOVOVÉ věnovaná této problematice bude publikována v časopise *Filologičeskije nauki* 3/1960). Bylo by dobré, aby myšlenky a teze A. G. Širokovové posloužily jako podnět k diskusi o zmíněných otázkách.

ADAPTACE VÝPŮJČEK V NORŠTINĚ^[*]

Pavla Bartásková

Abstract. The article deals with the problems of loanwords in Norwegian on the background of words coming from English. Two main principles of using of loanwords in Norwegian language are presented – *fornorsking* (Norwegian words used instead of English words) and *norvagisering* (adaptation of English words to Norwegian rules). The integration of words is illustratively explained by way of many examples. The main topic is the adaptation of the loanwords in Norwegian. Concerning the adaptation there are three groups of loanwords: integrated words (these were adapted to the rules of Norwegian language), neutral words (the form of the word does not allow to judge the degree of the adaptation) and nonintegrated words (the words include features strange to Norwegian). The integration is described in the field of phonetics, orthography, morphology and semantics.

Problematika výpůjček nepředstavuje fenomén, který by se vztahoval jen k dnešní době a společnosti. Přejímání slov je zároveň jev spojený s řadou lingvistických oblastí. V tomto článku bude na pozadí přejímání slov z angličtiny vysvětleno, jakým způsobem dochází k začleňování výpůjček v norštině.

1. Integrace výpůjček v norštině

Pro pochopení procesu integrace výpůjček z angličtiny do norštiny jsou rozhodující dva základní pojmy spojené s touto problematikou: *fornorsking* (*nahrazování*) a *norvagisering* (*ponoršťování*). Termínem *fornorsking* je označován proces, kdy dochází k nahrazení slova cizího původu domácím výrazem. Naproti tomu pojem *norvagisering* znamená přizpůsobení stávajícího cizího slova norským pravopisným pravidlům na základě převládající výslovnosti. Proces nahrazování tedy můžeme zařadit do kategorie nepřímých výpůjček, protože hlavním cílem této strategie je pomocí domácích prostředků vytvořit nové domácí slovo, případně rozšířit význam existujícího domácího slova. Proces ponoršťování naopak odpovídá přímým výpůjčkám, u kterých můžeme sledovat míru integrace do cílového jazyka.

Proces začleňování cizích slov do norské slovní zásoby je mimo jiné v centru zájmu hlavní jazykové instituce v Norsku, kterou je *Språkrådet*.¹ Úkolem jazykové rady *Språkrådet* je

[*] Previously unpublished. Based on the author's MA thesis *Užívání výpůjček v současné norštině a nizozemštině* (Charles University, 2011). Peer-reviewed before publication. [Editor's note]

¹ Název *Språkrådet* lze přeložit jako *Jazyková rada*. Tato rada je podřízena Ministerstvu kultury (v jehož kompetencích jsou v Norsku média, kultura, sport, náboženství, dobrovolné aktivity a loterie). Vedení rady je jmenováno norským ministrem kultury.

sledovat a analyzovat aktuální dění a vývoj v jazykové oblasti v rámci celé norské společnosti. Norská jazyková rada *Språkrådet* se v rámci své práce věnuje také problematice přejímání cizích slov. V roce 1998 přijala *Språkrådet* zásadní usnesení týkající se výpůjček. Mezi stěžejní části tohoto usnesení patří tyto body:²

- Pokud forma výpůjček neodpovídá norským ortografickým pravidlům, měla by být tato slova upravena takovým způsobem, aby získala pro norštinu přijatelnou podobu, a to pomocí procesů nahrazování (*fornorsking*) nebo ponoršťování (*norvagisering*).
- Pro zcela nové anglické výpůjčky by měla především vznikat norská alternativní pojmenování.
- Úkolem rady je sledovat jazykovou situaci. Na základě výsledků pozorování může doporučit, v jakých případech upřednostnit norské slovo namísto výpůjčky a v jakých případech přistoupit k ponorštění cizího výrazu.
- Slova by se měla ponoršťovat ve všech případech (vyjma odborné terminologie), které tento proces umožňují.
- Ponorštěná slova mají stejnou podobu v obou norských pravopisných formách, tj. *bokmål* a *nynorsk*.³

Cílem norské jazykové rady *Språkrådet* není zamezit přejímání anglických ani jiných cizích slov do norštiny: „Žádný normující orgán nemůže zabránit tomu, aby byl pojem přejat“ (Sandøy 2000: 211). Usnesení, která *Språkrådet* přijme, nejsou autoritativního charakteru, ale mají funkci doporučující. V kompetencích jazykové rady *Språkrådet* tedy není, aby rozhodovala o tom, jakým způsobem bude norština ke konkrétnímu anglicismu přistupovat. Jazyková rada může svými návrhy pouze nastínit, jakým směrem by slovo mohlo být do norské slovní zásoby začleněno. Díky podrobně rozpracovanému pojednání o principech ponoršťování⁴ z roku 1998 mohou navíc mluvčí sami přizpůsobovat anglická slova norským pravidlům, aniž by postup museli konzultovat s jazykovou radou *Språkrådet* či dlouze ověřovat v odborné literatuře.

2. Nahrazování nebo ponoršťování?

Neexistují konkrétní kritéria, na jejichž základě by bylo možné určit, které slovo by mělo být ponorštěno a které by mělo být zcela nahrazeno norským výrazem. Můžeme jen předložit obecné znaky podporující jednu nebo druhou variantu pro zacházení s cizím slovem. Signály, které mohou pomoci při rozhodování, jakým způsobem anglický výraz zapracovat do norštiny, lze shrnout do několika bodů (Johansson – Graedler 2002: 222):

- Forma přímé výpůjčky – pokud se podstatným způsobem liší od norských výslovnostních a pravopisných pravidel nebo by znamenala problémy pro začlenění do norské

² <http://www.sprakrad.no/Sprakhjelp/Raad/Norsk-for-engelsk/Importord/Norsk_skrivemaate_av_importord/>

³ Norština má dvě oficiální psané varianty, tzv. *bokmål* (knižní jazyk) a *nynorsk* (nová norština).

⁴ Tyto principy jsou zakotveny v práci *Lånte fjører eller bunad?* (Sandøy 1997) dostupné přes: <<http://www.sprakrad.no/upload/567NORVb.pdf>> nebo v knižní podobě pod názvem *Lånte fjører eller bunad?: om importord i norsk* (Sandøy 2000).

gramatiky, aplikuje se častěji nahrazování (*fornorsking*). Příkladem je anglické slovo *feedback* a jeho norská alternativa *tilbakemelding* – *odpověď*, *reakce*.

- Význam přímé výpůjčky – přejímaný výraz zpravidla obsahuje kulturní informaci. Pokud bychom jej necitlivě nahradili, může dojít ke ztrátě této informace, a výpůjčka tak pozbývá svého smyslu. V případě, že je slovo silně vázáno na kulturu výchozího jazyka, preferujeme ponoršt'ování. Typickým příkladem oblasti slovní zásoby, ve které se takový přístup uplatňuje, je gastronomie. Mnoho zemí má velmi specifickou kuchyni a způsob stravování vůbec. V rámci jejich šíření jsou přebírána nová slova (*bagel*, *doughnut*, *hamburger*, *hot dog*, *brownies*, *muffin*, *sushi*).
- Míra rozšíření přímé výpůjčky – nahrazování slov přichází v úvahu zejména u výrazů v jazyce relativně rozšířených. Vytvářet nová označení pro málo frekventovaná slova není efektivní. Z tohoto pohledu lze hodnotit zavedení norského výrazu *vedlegg* – *příloha* jako synonyma k anglickému *attachment* jako zdařilé. Naopak slovo *jetlag* je mnohem méně rozšířené, a ani jeho norské synonymum *døgnvillhet* – *pásmová nemoc* proto není tak frekventované.
- Odborná terminologie – představuje oblast jazyka, která je vhodná pro uplatňování principu nahrazování (*hibernation mode* = *dvalemodus* – *režim spánku*). Navíc není výjimkou, že se slova z této oblasti dále přenesou i do jazyka každodenního.
- Časové období – pokud chceme cizí slovo nahradit norskou alternativou, mělo by se tak stát poměrně brzy poté, co výraz přešel do jazyka. Čím déle se původní cizí výraz vyskytuje v jazyce, tím menší je pravděpodobnost úspěšného nahrazení tohoto výrazu norským slovem.
- Samotní mluvčí vysílají signály napovídající, zda dané slovo vnímají jako spíše cizí nebo domácí. Výpůjčka používaná v uvozovkách nebo se slovním spojením „takzvaný“ nasvědčuje, že dané slovo je pro mluvčí cizím elementem, a je proto vhodné uvažovat o nahrazení takového slova.

Předložené principy nejsou pro mluvčí nijak zavazující. Hlavní rozhodovací silou pro asimilaci anglických výrazů jsou samotní uživatelé jazyka, kteří upřednostněním varianty nahrazování (*fornorsking*) nebo ponoršt'ování (*norvagisering*), případně přijetím výrazu beze změny, předurčí další vývoj daného anglicismu.

3. Nahrazování (*fornorsking*)

Proces nahrazování je výrazem lexikálního purismu, domácí slova jsou upřednostňována před cizími výrazy. Nejedná se o nový přístup, který by vznikl speciálně v souvislosti s aktuálním přílivem anglických slov do norštiny. Mluvíme zde o principu starším a navíc známém i v jiných jazycích. Větší rozmach tohoto principu najdeme v Norsku již v 18. století. Dodnes jsou v norštině používána některá ze slov, která nahradila původní latinské výrazy. Příkladem mohou být zcela běžná slova: *forfatter* – *spisovatel*, *sannsynlig* – *pravděpodobný*, *fordom* – *předsudek*, *etterslekt* – *potomci*.⁵ V norském jazyce se v podpoře

⁵ Sandøy (2004: 131) Sandøy nicméně dodává, že řada těchto nových slov vycházela z německých předobrazů.

tvoření domácích slov pro cizí výrazy velmi aktivně angažoval Knud Knudsen.⁶ Ve své knize *Unorsk og norsk – eller fremmedords avløsning* navrhuje Knudsen mnoho norských alternativ pro cizí slova, jen mizivá část se ovšem v jazyce skutečně ujala (Sandøy 2004: 131). V současné době vznikají alternativní výrazy pro anglicismy buď cílenou prací na jejich vytváření (viz dále), nebo zcela spontánně při užívání jazyka mezi mluvčími.

Odborníci se shodují, že tvoření alternativ pro cizí výrazy je jednodušší v odborné terminologii než v obecném jazyce. Důvodem je fakt, že odborný jazyk vyžaduje přesné definování pojmů, jednoznačnost je klíčovou vlastností správné a fungující definice. V obecném jazyce je kladen důraz na jiné vlastnosti výrazů, víceznačný význam slova není hodnocen negativně, spíše naopak (Sandøy 2004: 133). Ani ve výchozím jazyce vypůjčený výraz zpravidla nemá jen jeden význam. Proto často dochází k tomu, že pro jedno cizí slovo existuje v cílovém jazyce několik výrazů domácích. Jako příklad uvádíme anglické slovo *cup* a jeho norské varianty *pokalkonkurrans* – soutěž o pohár, *kopp* – šálek, *skål* – miska, *målenhet for rommål* – druh objemové míry. Na druhou stranu vybereme-li pojmy z odborných oblastí jazyka, zjistíme, že v norštině pro ně většinou existuje jeden konkrétní výraz: *firewall* = *brannmur*, *greenkeeper* = *golfgartner*, *cash management* = *likviditetsstyring*, *co-branded* = *samprodukt*, *copyright* = *opphavsrett*, *franchising* = *forhandlerrettssamarbeid*, *noise words* = *støyord*.

V kompetencích jazykové rady *Språkrådet* není, aby rozhodovala o zavedení nebo zavržení jednotlivých alternativ cizích výrazů. Proces nahrazování sleduje jen jako nezávislý pozorovatel. Rada může komentovat jazykovou situaci a upozorňovat na aktuální oblasti a slova, na která by bylo vhodné aplikovat princip nahrazování. Všechna prohlášení jazykové rady *Språkrådet* v tomto směru ale mají pouze doporučující charakter, nejedná se o závazná nařízení a opatření. Přesto můžeme sledovat tendence, které rada *Språkrådet* podporuje prostřednictvím nejrůznějších kampaní. V roce 1990 odstartovala rada akci *Aksjonen for språklig miljøvern* (Akce na podporu jazykové ekologie), jejímž cílem bylo vyzdvihnout a podpořit užívání norštiny na úkor stále více se objevující angličtiny. V rámci kampaně byly prosazovány nové norské výrazy nahrazující dosavadní anglické: *datasnok* (*hacker*), *brettsigling* (*windsurfing*), *tilbakemelding* (*feedback*), *tangentfjøl* (*keyboard*) (Johannson – Graedler 2002: 20). Druhým významným počinem jazykové rady *Språkrådet* v rámci podpory principu nahrazování bylo založení elektronického diskusního fóra *Ordsmia* (*Slovníkovárna*) v roce 2000. Činnost fóra je rozdělena do čtyř hlavních oblastí: e-mailové fórum, shromažďování článků týkajících se tvoření norských alternativ pro anglické výrazy, spravování webové stránky se seznamem zavedených alternativ *På godt norsk* (*Správně norský*) a vedení přehledu již probíraných slov.⁷

Rozhodující roli v procesu kodifikování nových alternativ pro cizí slova mají slovníky. Jakmile je nový výraz zařazen do slovníku, můžeme mluvit o jeho relativně stabilní pozici v norském jazyce vzhledem k tomu, že slovníky by měly odrážet aktuální lexikon daného jazyka. Nicméně ani slovník nemůže vždy fungovat jako spolehlivá výpověď o míře výskytu určitého výrazu.⁸

⁶ 1812–1895, lingvista, jazykový reformátor, učitel, zastánce ortofonického pravopisného systému.

⁷ <<http://www.sprakradet.no/nb-no/Sprakhjelp/Raad/Norsk-for-engelsk/Ordsmia-20002010/>>

⁸ Zde máme na mysli především problematiku aktuálnosti slovníků a subjektivní přístup lexikografů ke zpracovávané látce.

Poté, co je alternativa úspěšně vytvořena, přichází její začlenění do jazyka. Výraz může být zaveden různými kanály, zprostředkovateli se mohou stát média, školní a osvětové materiály, jazykové instituce. Jako jeden z nejučinnějších distributorů nových slov do jazyka se jeví média. Není ovšem pravidlem, že by média byla nutně loajální k postojům a vizím jazykové rady *Språkrådet*, protože jednotlivé redakce si mohou stanovit vlastní jazykovou politiku. Při uvádění nového slova do praxe jsou rozlišovány dva tradiční způsoby, tzv. podpora alternativy a obrácená podpora alternativy (Johansson – Graedler 2002: 222–6).

První ze jmenovaných spočívá v použití cizího slova a jeho doplnění opisem v norštině. Ve druhé možnosti je nejprve uveden norský výraz a až následně cizí slovo nebo slovní spojení. Ilustrujícími příklady jsou následující ukázky:

„Human Resource Management (dvs. Ledelse av Menneskelige Ressurser, av noen også kalt LMR på norsk)“⁹ – Human Resource Management (tzn. Řízení lidských zdrojů, některými v norštině také nazýváno LMR)

„[...] det engelske ordet affiliation som betyr tilknytning [...]“¹⁰ – [...] anglické slovo affiliation, které znamená spojení [...]

„[...] nemlig cageball, eller burball på godt norsk [...]“¹¹ – [...] totiž cageball, neboli burball hezky norský [...]

Obvykle se domácí a cizí výraz zpočátku objevují vedle sebe, postupným vývojem může dojít k nárůstu frekvence užívání jedné nebo druhé z těchto konkurenčních variant. Určit, která alternativa se mezi mluvčími ujme a která nakonec zanikne, není téměř možné.

Na alternativy cizích slov lze také nahlížet podle toho, jakým způsobem jsou utvořeny. Z morfologického hlediska je můžeme rozdělit na jednoslovné výrazy (*omstart = restart, sminke = make up*) a složeniny (*nydebut = comeback, målvakt = keeper*). Podle vztahu k již existující slovní zásobě rozlišujeme mezi zcela novými slovy (*kollisjonspute = airbag, lommedisko = walkman*), kalky (*lepegloss = lipgloss, lydspor = soundtrack*), hybridními složeninami (*kjøpesenter = shopping centre, skrekfilm = horrorfilm*), slovy s novým významem (*nødvendighet = must, vedlegg = attachment*) a odvozeninami (*avleser = scanner, e-poste = send e-mail*).

4. Ponoršťování (*norvagisering*)

Kořeny tradice pro ponoršťování sahají až do roku 1862 (Sandøy 2004: 109), tj. roku první norské pravopisné reformy. Reforma se netýkala pouze psaní přejatých slov, byla obecnějšího zaměření. Její podstatou byla snaha odlišit tzv. norskou dánštinu¹² od dánštiny samotné. Přizpůsobování cizích slov norským pravidlům tvořilo jen jednu ze součástí reformy,

⁹ <<http://www.magma.no/?nid=184615>>

¹⁰ <<http://www.affiliatemarketing.no/introduksjon-til-affiliate-markedsforing/hva-er-affiliate-markedsforing>>

¹¹ <<http://idrett.speaker.no/Organisation.asp?WCI=wiKlubbKassaNews&WCU=673247&Print=true>>

¹² Během unijního období s Dánskem (1523–1814) zaniká norština jako oficiální psaný jazyk, jediným uznávaným psaným jazykem v unii je dánština. Po rozpuštění svazku mezi Dánskem a Norskem vznikají snahy vytvořit psanou norštinu, jeden z principů se zakládal na ponoršťování tehdejšího dánského jazyka.

už zde ale můžeme najít později uplatňovaný ortofonický princip, tedy přizpůsobení psané podoby slova jeho zvukové stránce. K velkému rozšíření ortofonického principu v Norsku došlo především díky dánskému jazykovědci Rasmusu Raskovi. Podle jeho představy by psaná podoba slova měla v co největší míře odrážet výslovnost slova, ideálně by měla existovat přímá shoda mezi grafémy a fonémy v jazyce. Princip se týkal slov domácích i cizích.¹³ Tento návrh vzbudil velký ohlas také v Norsku, kde se Raskovými vizemi nechal inspirovat učitel a jazykovědec Knud Knudsen.

Od 19. století tak v Norsku můžeme sledovat tendence upravovat cizí slova do podoby, která je v souladu s norskými pravidly, vycházejícími z ortofonického principu.¹⁴ Tyto snahy se týkají jak nově přejímaných slov, tak také slov, která se v jazyce již etablovala. Proto původně užívané *qualificere* (kvalifikovat) je dnes psáno v podobě *kvalifisere*, *neutral* (neutrální) jako *nøytral* a *jaloux* (žárlivý) jako *sjalu*. Přizpůsobování výpůjček v duchu ponoršťování pokračuje v dalších letech. Doposud největší množství přizpůsobených slov bylo představeno v roce 1996. V roce 1997 byl Helge Sandøy jazykovou radou *Språkrådet* pověřen vytvořením pravidel, podle kterých mají být cizí slova ponoršťována. Jeho práce se zabývá konkrétními změnami vokálů a konsonantů, ke kterým během přizpůsobování dochází. O tři roky později byl materiál zrevidován a upraven. Zatím poslední větší „vlna“ ponoršťování proběhla v roce 2004, kdy byla schválena nová podoba pravopisu pro zhruba 30 slov. Některá z nich navíc získala volitelnou formu, tj. mohou se vyskytovat ve své původní, ale i v upravené ponorštěné verzi. Příkladem jsou slova *caravan* [kæreven]¹⁵ / *karavan* [karavan], *corny* [kɔ:ni] / *korny* [korni], *racket* [ræket] / *rekkert* [rekkert], *serve* [sɜ:v] / *sørve* [sørve], *snacks* [snæks] / *snaks* [snaks].¹⁶ Vlastní princip volby mezi původní cizí formou slova a přizpůsobenou norskou formou byl přijat už po druhé světové válce. Možnost volby byla zavedena proto, aby mluvčí získali prostor zvyknout si na novou norskou podobu vypůjčeného slova (Sandøy 2000: 240–1). Dvojí formy pro psaní slov se dnes vyskytují v mnoha případech (*fait* / *fight*, *keitering* / *catering*, *res* [re:s] / *race*, *seif* / *safe*, *utsider* [ʊtsi:der] / *outsider*). Obě varianty jsou si rovnocenné, volba záleží jen na mluvčím.

Proces přizpůsobení cizího slova norštině může probíhat dvěma způsoby: norská výslovnost slova se podřídí původní psané podobě cizího výrazu, nebo dojde k přizpůsobení norské psané formy norské výslovnosti daného cizího slova. O ponoršťování můžeme mluvit v případě, že přizpůsobené slovo se oproti původnímu liší alespoň jedním grafémem.¹⁷ Výchozím bodem pro obě formy přizpůsobení je tedy výslovnost. V norštině převládá tendence přiblížit psanou podobu slova norské výslovnosti. Najdeme ale také případy, ve kterých cizí výslovnost převáží. Příkladem pro oba uvedené způsoby je anglické

¹³ Tento princip byl uplatňován již v první polovině 18. století ve Švédsku. Byl prosazován v časopise *Then swänska Argus*. Podstata principu je shrnuta do hesla: „Co ucho slyší, má oko vidět.“ (Vinje 1996: 13)

¹⁴ Tvrdit, že norský pravopis je založen výhradně na ortofonickém principu, by bylo chybné. Sandøy (2000: 107) hlavní principy norského psaného jazyka shrnuje do tří bodů: systematickost mezi jazykem mluveným a psaným, výběr společných forem pro odlišné dialekty, zachovávání vnitřních souvislostí mezi příbuznými formami.

¹⁵ Výslovnost uváděná v článku vychází ze slovníků *Bokmålsordboka*, *A Dictionary of European Anglicisms: A Usage Dictionary of Anglicisms in Sixteen European Languages*.

¹⁶ <http://www.sprakrad.no/Sprakhjelp/Raad/Norsk-for-engelsk/Importord/Beiken-feiden_2004/Norvagiseringsvedtak_2004/>

¹⁷ <<http://www.sprakradet.no/upload/R504.pdf>>

slovo *crash*, které lze v norštině psát dvěma způsoby. Varianta *krasj* [kraf] odpovídá principům ponoršťování. Druhá možnost, *kræsj* vychází z anglické výslovnosti slova.

Můžeme se domnívat, že délka výskytu nového slova je určující pro míru jeho přizpůsobení cílovému jazyku. Mluvíci si upravují slovo do takové podoby, která pro ně nepředstavuje velké komplikace, pokud dané slovo chtějí použít. Výraz se tedy krok za krokem stále více přibližuje domácím konvencím. Příklady uvedené v předchozích odstavcích lze doplnit mnoha dalšími: *biff* [bif] (*beef*), *fasjonabel* [fafuna:bel] (*fashionable*), *gjeng* [jen] (*gang*), *innsider* [insi:der] (*insider*), *mikstur* [mikstu:r] (*mixture*), *pakkesvitsj* [pakesvitʃ] (*pack switch*), *trål* [trø:l] (*trawl*). Existují ovšem také výjimky, a to i mezi slovy velmi rozšířenými, které se norštině nepřizpůsobily, přestože tvoří součást lexikonu již delší dobu: *baby* [be(i:)bi], *design* [disain / desain], *essay* [essei], *live* [laiv], *show* [sjou / sjäv], *team* [ti:m], *weekend* [vi:kend]. Navzdory své cizí ortografické podobě jsou ale integrovány do norských gramatických pravidel. Tím se liší od nových výpůjček v jazyce, protože u nich neproběhla zatím žádná forma ortografické integrace (Johansson – Graedler 2002: 147).

V následujících odstavcích se budeme věnovat jednotlivým typům integrace. U každého typu integrace lze vypůjčená slova rozdělit do tří skupin: přizpůsobená, neutrální a nepřizpůsobená (Omdal 2008: 84). Pod přizpůsobenými rozumíme slova, která prošla takovými změnami, že víceméně odpovídají norským pravidlům. Kategorie neutrálních slov zahrnuje výrazy, jejichž míru integrace v daném případě není možné určit. To znamená, že v rámci ortografického přizpůsobení slovo neobsahuje žádné elementy, které by v norštině neexistovaly (*lift*, *partner*, *film*, *start*). V případě morfologické integrace do neutrálních slov řadíme takové výrazy, které se vyskytují v textu v podobě, u níž nemůžeme rozhodnout o případném přizpůsobení ([...] *programmet som sikrer at for eksempel computer, mus og printer* [...] = [...] *program, který zajišťuje, že například počítač, myš a tiskárna* [...]). Příkladem morfologicky neutrálního slova je v ukázce slovo *computer*. O nepřizpůsobených slovech mluvíme, pokud vykazují znaky netypické pro norštinu nebo odporují jejím pravidlům.

4.1 Fonetická integrace

Zvuková stránka přizpůsobení se zabývá konkrétními hláskami, přízvukem a intonací. Přestože se anglický a norský hláskový systém ve velké míře shodují, najdeme mezi nimi i rozdíly, jež proces přizpůsobování komplikují. Největší problém v této oblasti představují vokály a diftongy, protože neexistuje jednoznačná shoda mezi norskými a anglickými samohláskami. Výslovnost anglických výpůjček je poměrně různorodá, mezi norskými mluvčími najdeme pro jeden výraz i několik výslovnostních variant (Johansson – Graedler (2002: 161).¹⁸ Například u slovesa *tagge* se v norštině setkáme s výslovností [tagge] i [tægge]. Pokud výpůjčka zachovává svou původní ortografickou podobu, je pravděpodobnější, že se výslovnost takového výrazu bude více blížit anglickému vzoru (*manager* [mænidsje(r)], *producer* [prodju:ser], *science fiction* [saiens fiksjen]). Významnou roli v oblasti fonetické integrace hrají i faktory sociologické (věk, vzdělání, geografický původ mluvčího) a také doba, jak dlouho už je daná výpůjčka v jazyce.

¹⁸ Norština obecně nemá žádný oficiálně uznaný standard pro výslovnost. Výslovnost se tedy liší dle jednotlivých nářečí.

U konsonantů se nesetkáváme s většími problémy, jejich systém v norštině a angličtině vykazuje převážně shody. Přesto existuje několik anglických konsonantů, které nemají ekvivalent v norštině. V takovém případě dochází k jejich substituci norskými hláskami:

- [tʃ] → [ʃ]: *charter*
- [dʒ] → [j]: *jus* (v Aj *juice*)
- [θ] → [t]: *thriller*
- [z] → [s]: *business*
- [w] → [v]: *subway*

Stejně tak ale norština disponuje konsonanty, které nezná anglický systém. Někteří norští mluvčí je přesto v anglických výpůjčkách vyslovují. Toto se týká kombinace dvou konsonantů, kde na prvním místě stojí „r“ (rn, rd, rt, rs, rl) (Graedler 2002: 64). V norštině je taková spřežka realizována jako retroflexní: [ŋ] [d] [t] [ʃ] [l].

Složitější situace je v případě vokálů. Neexistuje žádný pevný systém, který by stanovoval pravidla pro substituci vokálů mezi jazyky. Proto dochází k poměrně velké variabilitě ve výslovnosti. Lze se setkat s výpůjčkami, u nichž je míra integrace již taková, že se výslovnost vokálu promítla i do ortografické podoby slova. Při zkoumání integrace monofongů můžeme vycházet z následujícího (Graedler 2002: 65–6):

- anglické [i:] je téměř vždy vyslovováno jako norské [i:] (*feedback*); to samé platí pro krátké [ɪ], jež je nejčastěji realizováno jako [i] (*intervju*, v Aj *interview*); pokud tuto hlásku zastupuje v psané podobě jiný grafém než „i“, můžeme se setkat s odlišnou výslovností vokálu: [y] (*pyjamas*), [e] (*design*)
- vokál [ɑ:] je obvykle vyslovován jako norské [a:] (*master*); pokud následuje „r“, mění se výslovnost na [a:r] (*start*) nebo [ar] (*sparring*)
- anglické [ɔ:] bývá nejčastěji realizováno jako norské [ɔ:]; to se také v některých případech odráží i v ortografické podobě slova změnou na norský grafém „å“ (*trawl* → *trå*); pravidlo však není konsekventní, obzvlášť u starších výpůjček, kde může dojít k posunu k [a:] (*sjal*, v Aj *shawl*) nebo [ɔ] (*sport*)
- anglické [u:] je obvykle vyslovováno jako [u:] (*jukebox*, v Aj *jukebox*); i zde může docházet pod vlivem výslovnosti ke změně psané podoby slova: *scooter* → *skuter*; krátké anglické [ʊ] je zpravidla realizováno jako [u] (*bulldozer*, v Aj *bulldozer*)
- nejbližším ekvivalentem k anglickému [ɜ:] je norské [ø] (*worldcup*); tento substituent se často objevuje i v ortografické podobě slova: *flirt* → *flørt*
- anglické [e] je realizováno jako norské [e] (*hedde*, z Aj *head*); pokud se za ním ale vyskytuje „r“, mění se výslovnost na [æ(r)] (*terrier*)
- vokál [æ] bývá zvláště u novějších výpůjček vyslovován jako norské [æ] (*drawback*); u více integrovaných přejatých slov vychází výslovnost z pravopisu, tedy [a] (*hamburger*), v menší míře pak můžeme narazit i na [e] (*pledd*, v Aj *plaid*); některá slova jsou na pomezí a mají proto více variant výslovnosti: *match* [mætʃ] či [matʃ]
- norština nedisponuje ekvivalentem k anglickému vokálu [ʌ], nejbližší podobnou hláskou je [a], které se však jako substituent v daném případě objevuje spíše zřídka, nejčastěji při substituci narazíme na hlásku [ø] (*trøbbel*, v Aj *trouble*), u starších výpůjček ještě na [u] (*klubb*, v Aj *club*)

- z hlediska velké variability je zajímavá hláska [ɔ], která teoreticky může být vyslovena jako jakýkoliv norský vokál (v závislosti na ortografické podobě slova v angličtině):

[ɹ:] (*supporter*)

[u] (*sponsor*)

[ɔ] (*nylon*)

[a] (*saloon*)

[ø] (*survey*)

[e] (*western*)

[o] (*nylon*)

Posledním bodem fonetické integrace jsou diftongy. Norština má tři původní diftongy (au, ei, øy) a několik dalších, které se objevují méně často, převážně ve slovech cizího původu (ai, oi, ui). V angličtině existuje diftongů osm. Ani zde se nelze řídit žádnými stálými pravidly a diftongy tak mohou v norštině mít několik variant výslovnosti (Graedler 2002: 66–7):

- diftong [ei] je obvykle vyslovován jako [eɪ] nebo [æi] (v závislosti na míře integrace), u řady slov lze zaznamenat dvojí výslovnost: *tape* [tæp] i [tæip]; u starších výpůjček může být diftong dokonce nahrazen monoftongem [e:] (*trener*, v Aj *trainer*) nebo [e] (*kjeks*, v Aj *cakes*); v některých případech je výslovnost založená na pravopise: [ra:dar] (*radar*)
- anglické [aɪ] je zpravidla vyslovováno jako [ai] (*fait*, v Aj *fight*); v již etablovaných výpůjčkách také jako [æi] (tento fakt se odráží i v pravopise: *streit*, v Aj *straight*); můžeme se také setkat s výslovností, která vychází z psané podoby slova: [i] (*pilot*), [y] (*syklon*, v Aj *cyclone*)
- anglické [ɔɪ] je norštině vyslovováno jako [ɔy] (*joystick*)
- diftong [əʊ] bývá obvykle realizován jako [aʊ] (*soul*); u starších výpůjček ale najdeme i výslovnost [ɔ] (*koks*; v Aj *coke*) či [ɔ:] (*show*)
- výslovnost diftongu [aʊ] zůstává u výpůjček novějšího data stejná, tedy [aʊ] (*voucher*); u starších přejatých slov se ale spíše setkáme s výslovností [ɔ] (*cowboy*)
- diftongy [ɪə, eə, uə] nejsou v norštině zpravidla realizovány jako diftongy, ale jako [ɪr, er, ʊr] (*piercing*; *fair*; *turisme*, v Aj *tourism*); anglická dvojhláska [eə] může někdy být vyslovena jako [æ:r] (*air*)

Detailní přehled posunů mezi anglickými a norskými hláskami je zanesen v knize *Lånte fjører eller bunad?: om importord i norsk* (Sandøy 2000).

4.2 Ortografická integrace

Ortografické změny představují jednu z nejnápadnějších součástí procesu přizpůsobování, v textech jsou snadno rozpoznatelné a upoutají pozornost. Cizí slova mnohdy podstatným způsobem změni svou vnější podobu, v některých případech jsou vizuálně velmi vzdálena od svých anglických předobrazů: *ålreit* (*all right*), *breikdans* (*breakdance*), *kløtsj* (*clutch*), *kjangs* (*chance*). V názorech na ortografické přizpůsobování anglických výpůjček norským

pravidlům nepanuje shoda. Lze vysledovat širokou škálu reakcí, od pozitivních až po zcela odmítavé. Na jedné straně se setkáváme se zastánci tzv. pedagogického principu, jehož podstatou je myšlenka pravopis co nejvíce zjednodušit (Vinje 1996: 26). Pro mluvčí je snazší psát slova podle norských tradic, než se řídit cizími pravidly. Obtíže mohou ale nastat při výuce cizího jazyka, mluvčí totiž zná dvě ortografické podoby jednoho slova (*sketsj* × *sketch*, *teip* × *tape*, *streit* × *straight*, *polisj* × *polish*, *pønk* × *punk*, *ketsjup* × *ketchup*) a to pro něj může být matoucí. Tento argument právě často předkládají odpůrci ortografické integrace anglických slov. Každé přizpůsobení domácímu pravopisu vede k větší ztrátě souvislosti mezi výchozím slovem a jeho novou domácí podobou. Zejména pro mluvčí ovládající anglický jazyk může tato snaha o zjednodušení pravopisu způsobit více komplikací než usnadnění.

Další diskutované body spojené s ortografickou integrací jsou etymologie a logika. Mělo by být přirozené, že mezi příbuznými slovy je viditelně a konsekventně zachována jejich blízkost tak, aby mluvčí snadněji daná slova mezi sebou propojil. Rozhodne-li se pisatel používat ponorštěnou verzi od anglického slova *fight*, tj. *fait*, měly by také odvozeniny a případné složeniny být psány v norské podobě, např. *faiter* (*fighter*), *faite* (*to fight*).

Základní problém, se kterým se v rámci ortografické integrace anglických slov setkáme, je nekorespondující systém grafémů v norštině a angličtině. Angličtina oproti norštině disponuje navíc konsonanty *c*, *q*, *w*, *x* a *z*. Pokud v norském textu narazíme na výrazy obsahující jeden nebo více z uvedených znaků, je to jasný signál toho, že před sebou máme slovo cizího původu (*newsletter*, *outplacement*, *quickstep*, *taxi*, *zoom*). Chceme-li dosáhnout skutečné ortografické integrace, je nutné tyto grafémy nahradit domácími norskými: *c* (*comfort*) → *k* (*komfort*), *q* (*quasar*) → *kv* (*kvasar*), *w* (*web*) → *v* (*vebb*), *x* (*mixture*) → *ks* (*mi-kstur*), *z* (*bulldozer*) → *s* (*bulldoser*). Na druhou stranu existují případy, kdy pisatel upřednostní slovo obsahující některý z cizích ortografických elementů. Takové slovo má větší šanci upoutat pozornost čtenáře, proto je těchto prostředků využíváno především v reklamě (Johansson – Graedler 2002: 113). Za použitím anglického pravopisu může také stát snaha vzbudit asociace spojované s angličtinou, tj. prestiž a moderní doba.

Hláskové rozdíly tvoří jen část problematiky související s pravopisným přizpůsobováním anglických slov. Mluvčí se dále musí vypořádat se začleněním anglických slov do norské slabičné rovnováhy. Podle norských pravidel po krátkém vokálu musí následovat dlouhý, tedy dvojitý konsonant.¹⁹ V angličtině je pravidlo odlišné, dvojitý konsonant se také používá pro naznačení délky vokálu,²⁰ ale pravidlo neplatí pro konsonanty na konci slova. Proto v norštině píšeme *budsjett* [bʊdʃet], *businessmann* [bisnismæn], *jobb* [jɔb], *klubb* [klʊb], *rapp* [ræp] zatímco v angličtině *budget*, *businessman*, *job*, *club*, *rap*. Ne všechna anglická slova jsou však v norštině důsledně přizpůsobena v duchu tohoto pravidla. Přestože je vysloven krátký vokál, chybí zdvojený konsonant: *big*, *drug*, *fan*, *gun*, *jet*, *mindmap*, *pidgin*, *pop*, *rag*.

¹⁹ Toto pravidlo má ovšem v norštině výjimky. Na konci slova po krátkém vokálu nedochází ke zdvojování hlásky *m* (*kam* – *hřeben*). Omdal (2008: 95) dále připomíná, že není zaveden jednotný princip pro „n“ na konci slova (*venn* – *přítel*, *han* – *on*).

²⁰ Pravidla pro zdvojování konsonantu jsou v angličtině velmi nedůsledná a existuje mnoho slov, která se jimi neřídí. Dle základního principu, že po krátkém vokálu stojí dvojitý konsonant, se rozlišují např. páry *tinny* [tiny] × *tiny* [taini], *teddy* [tedi] × *tedious* [ti:diəs].

Relativně novým elementem v norštině, jehož kořeny můžeme hledat v aktivním používání angličtiny, je rozšíření apostrofu jako formy vyjádření genitivu.²¹ Takový způsob značení genitivu není v norštině zcela nový, již delší dobu se s ním můžeme setkat u názvů firem a obchodů (*Lien's Konditori – Lienova cukrárna, Bien's Blomster – Bienovo květinářství*), v poslední době lze ale konstatovat rozmach této formy i do každodenního jazyka (Johansson – Graedler 2002: 171–2). V takovém případě můžeme mluvit o strukturální výpůjčce, nicméně se jedná pouze o substandardní prvek, který je ve spisovném jazyce chápán jako chyba.

Samostatnou problematickou oblast ortografického přizpůsobení představuje otázka správného psaní složenin. V angličtině mohou být některé výrazy psány dohromady, se spojovníkem nebo zvlášť, aniž by jejich různá forma ovlivňovala význam a správnost (*blow out* × *blow-out*, *life jacket* × *lifejacket*, *make-up* × *makeup*, *post-war* × *postwar*). V norštině jsou pravidla konkrétnější, převážná většina složenin je psána dohromady jako jedno slovo, spojovník je užíván jen v několika vybraných případech.²² Ortografická forma složených slov je navíc úzce spojena s jejich výslovností a významem. Složeninu *storebror* (*starší bratr*) si mluvčí vyloží jinak než spojení *store bror* (*velký bratr*).

4.3 Sémantická integrace

Míru integrace můžeme sledovat také na úrovni sémantické. Zde je předmětem zájmu otázka, zda během přizpůsobování cizího slova norštině dochází k pozměnění významu přejatého slova, popřípadě co je pro tyto změny charakteristické. Do jazyka je nejčastěji přebíráno slovo, jehož účelem má být „zaplnění prázdného místa“ ve zcela konkrétní jazykové oblasti. Proto výrazy nebývají přejímány s celou svou škálou významů, ale spíše s jedním nebo několika málo specifickými významy. Norské *trunk* překládáme jako *bedna*, *krabice*, *kufř*, zatímco jeho původní význam v angličtině je mnohem obsáhlejší, kromě zmíněných významů je také používán jako označení pro *kmen*, *trup*, *kufř auta*,²³ *chobot*. Výraz *band* se v norštině rozšířil v hudební oblasti ve smyslu *kapela*. V angličtině slovo obecně označuje skupinu lidí se stejným zájmem. Pojem *keeper* norština používá v oblasti sportu ve významu *brankář*, zatímco v angličtině také znamená *opatrovník*, *ošetřovatel*, *hlídač*, *dozorce*. Adjektivum *easy* je v norštině synonymem pro *klidný*, *v klidu*. V angličtině jej dále můžeme užít jako označení pro *snadný*, *přirozený*, *lehce dostupný*, *pozvolný*.

V některých případech dochází k poměrně velkému posunu významu výpůjčky oproti jejímu původnímu významu. Porovnáme-li význam slova *cheap* (v norštině psáno *kjip*) ve výchozím a cílovém jazyce, můžeme konstatovat značný rozdíl: v angličtině pod výrazem obecně rozumíme *levný*, v norštině je slovo synonymem pro *špatný*, *hnusný*, *nudný* a je spjata se slangovým vyjadřováním. Johansson a Graedler se domnívají, že právě ve

²¹ V norštině je pro vyjádření genitivu užíván morfém *-s*, který je připojován přímo za dané substantivum (*Knuts bil – Knutovo auto, naboens leilighet – sousedův byt*). Apostrof je používán pouze tehdy, končí-li dané slovo na *s*, *x* nebo *z*. V tomto případě je k substantivu přidán samotný apostrof bez morfému *-s* (*Lars' far – Larsův otec, Marx' teori – Marxova teorie, Márquez' bok – Márquezova kniha*).

²² Spojovník píšeme, pokud se jedná o zeměpisný název (*Latin-Amerika*), složeninu obsahující číslovku (*18-åringen – osmnáctiletý*), ve většině složenin obsahujících zápornku *ikke* (*ikke-røyker – nekuřák*), v případě skloňování zkratk (*PC-en – PC*), v případě složenin obsahujících datum (*1. mai-regn – prvomájový déšť*), ve složeninách, kde je první člen tvořen zkratkou (*EU-medlem – člen Evropské unie*), ve složeninách vyjadřujících vztah (*dansk-norsk – dánsko-norský*).

²³ Zejména v americké angličtině.

slangovém jazyce se setkáme s řadou obdobných příkladů. Ze svých výzkumů uvádí další ukázky významových posunů: anglické *tight* v sobě nese významy *těsný, pevný, přísný, napjatý, semknutý*, v norštině je synonymem pro *hloupý*; nově také slangové užívání slova *hot*, které v angličtině tradičně znamená *horký, pálivý, aktuální, žhavý*, zatímco v norštině je hovorově užíváno pro kladné hodnocení situace (Johansson – Graedler 2002: 200). V této souvislosti je vhodné upozornit na tzv. false friends, termín užívaný k označení slova, které má ve dvou různých jazycích stejnou ortografickou podobu nebo výslovnost, jeho význam je ale v každém z jazyků jiný. Pro mluvčí mohou být taková slova velmi zavádějící. Příkladem takových dvojic jsou slova: *time* (NOR) = *hour* (Aj) × *time* (Aj) = *tid* (NOR), *sky* (NOR) = *cloud* (Aj) × *sky* (Aj) = *himmel* (NOR), *gift* (NOR) = *poison, married* (Aj) × *gift* (Aj) = *gave* (NOR).

Začleněním výpůjčky do lexikonu cílového jazyka sémantický vývoj daného výrazu nekončí. Stejně jako celá slovní zásoba daného jazyka podléhají již etablované výpůjčky dalšímu sémantickému vývoji. Takové posuny uvnitř cílového jazyka mohou probíhat nezávisle na původním výchozím jazyce, čímž dochází k dalším výrazným odchylkám významů mezi výpůjčkou a původním slovem.

4.4 Morfologická integrace

Morfologická integrace se, stejně jako předchozí typy přizpůsobování, u slov objevuje postupně. Výzkumy ale dokazují, že většina anglických výpůjček používaných v norštině je nakonec přizpůsobena norským principům skloňování a časování. Morfologický purismus byl mimo jiné potvrzen v projektu *Moderne importord i Norden (Moderní výpůjčky na Severu)*.²⁴ V případě norštiny výpůjčky neodpovídaly domácím morfologickým principům pouze ve 3 % případech.

Pro představu o zastoupení jednotlivých morfologických kategorií ve skupině anglických výpůjček v norštině dále předkládáme výsledky z již dříve uskutečněného výzkumu (Graedler 1996: 70): z analyzovaného materiálu bylo přizpůsobeno²⁵ 89 % vypůjčených sloves, 35 % přídavných jmen a 22,5 % podstatných jmen. Nápadný rozdíl mezi procentuálním podílem přizpůsobených sloves a ostatních slovních druhů lze vysvětlit s přihlédnutím k výše zmiňované kategorii neutrálních slov, která ve výzkumu byla pravděpodobně hodnocena jako nepřizpůsobená. Kromě toho na míru morfologické integrace mají vliv také specifické vlastnosti a funkce každého ze slovních druhů, kterým se následně budeme podrobněji věnovat.

4.4.1 Substantiva

Základním společným znakem všech norských podstatných jmen je příslušnost k jednomu z gramatických rodů: mužskému, ženskému nebo střednímu rodu.²⁶ V angličtině kategorie

²⁴ Cílem projektu bylo popsat vliv cizích jazyků na sedm severských jazyků s důrazem na shody a odlišnosti v jednotlivých severských jazycích. Posuzovány byly faktory jako míra a způsob integrace cizích výrazů, postoj mluvčích k přejetým slovům, frekvence výskytu anglicismů v jazyce mluveném a psaném.

²⁵ Rozhodujícím faktorem pro posouzení (ne)přizpůsobení bylo, zda výraz přibírá norské morfémy pro skloňování či časování.

²⁶ Norština má ještě tzv. společný rod (*felleskjønn*), který vznikl splynutím mužského a ženského rodu. Je užíván v některých variantách norského jazyka (umírněný bokmål, riksmål). Společný rod při skloňování přibírá koncovky mužského rodu.

gramatického rodu neexistuje, proto je v norštině přejatým substantivům rod nově přidělován. Ve většině případů výpůjčka získá mužský (společný) rod, odpovídá mu 80–90% případů slov pocházejících z angličtiny (Graedler 2002: 69). Existuje několik principů, podle kterých lze určit, jaký gramatický rod bude danému substantivu přiřazen. Životným podstatným jménům je zpravidla přiřazen mužský (společný) rod (*en baby, en nettsurfer – brouzdač internetem, en snobb – snob, en wonderboy, en girlfriend, en alligator*). U neživotných substantiv můžeme v mnoha případech sledovat shodu v gramatickém rodu mezi anglickým vypůjčeným slovem a jeho norským synonymem (Graedler 2002: 69). Pro ilustraci uvádíme několik příkladů: *en copyright (en opphavsrett), en highway (en motorvei), en fight (en kamp), et foto (et bilde), et steak house (et hus)*. Indikátorem rodu se také může stát sufix: mužský rod získávají zpravidla slova končící na *-ing (en briefing, en outsourcing, en pudding)*, *-er (en poster, en pullover, en trailer)*, *-sjon (en destinasjon – destinace, en promosjon – povýšení, en fiksjon – fikce, en interaksjon – interakce)*, *-isme (en behaviorisme – behaviorismus, en darwinisme – darwinismus, en isolasjonisme – izolacionismus, en jingoisme – jingoismus)*. Do středního rodu většinou řadíme slova s koncovkou *-ment (et establishment)*. Ženský rod je přiřazován verbálním substantivům (*ei doping – dopování, ei mobbing – šikanování*). Lze se setkat také s případy, ve kterých dochází ke kolísání rodu (*en / et image*).

Plurál anglických substantiv bývá norštině přizpůsobován až poté, co je daný výraz začleněn do jednoho z gramatických rodů. Vzhledem k tomu, že forma plurálu je z velké části závislá na gramatickém rodu, je takový vývoj logický. Substantiva s přiřazeným mužským nebo ženským rodem tedy zpravidla tvoří množné číslo podle norského vzoru morfémem *-er (fighter, cowboyer, logoer)* v neurčitě tvaru a morfémem *-ene (fightene, cowboyene, logoene)* v určité tvaru. Plurál substantiv ve středním rodě v neurčitě tvaru nemá v norštině buď žádný morfém (*breakdown*), nebo *-er (derbyer, båteller²⁷)*, v určité tvaru je plurál anglických výrazů vyjadřován pomocí morfémů *-ene (breakdownene, derbyene, båtellenene)* a *-a (breakdowna, derbya, båtella)*. Podstatná jména končící na *-er* v neurčitě tvaru v plurálu přibírají koncovku *-e (covere, cruisere, dealere)* a *-ne* v určité tvaru (*coverne, cruiserne, dealerne*). V psaném i mluveném jazyce se ale u anglických výpůjček také setkáváme s plurálním morfémem *-s (evergreens, drugs, guns)*, který je pro norštinu z pohledu gramatického systému zcela cizím elementem. Jedná se tedy o morfologicky nepřizpůsobená slova. Takový fenomén se v norštině neobjevuje poprvé, u výpůjček z jiných jazyků nalezneme obdobné příklady (*konti – konta, antibiotika – antibiotika, stimuli – podněty*). Původní anglický morfém *-s* si nejčastěji ponechávají výrazy, které se v norštině vyskytují relativně krátkou dobu a nestačily se tedy ještě adaptovat. Anglická forma plurálu může zároveň sloužit jako signál, že mluvčí daný výraz chápe jako cizí prvek v jazyce a nezačlenil jej do svého lexikonu. Naopak čím více je substantivum přizpůsobeno ortograficky, tím menší je pravděpodobnost, že si ponechá cizí tvaroslovný morfém. V souvislosti s tvořením množného čísla můžeme najít ještě jeden druh signálů poukazujících na distanci, kterou si mluvčí od určitého výrazu udržuje. V norštině se vyskytují anglicismy tvořící plurál pomocí spojovníku nebo apostrofu. V jazykovém materiálu se můžeme setkat s tvary jako *hit-ene, rap'er* nebo *bag'er*, které jsou ovšem dle gramatických pravidel v norském jazyce zcela cizí. Jejich forma prozrazuje snahu mluvčího

²⁷ Anglický pravopis *botel*.

zachovat anglickou podobu slova, ale zároveň jej domácí formou plurálu začlenit do norského gramatického systému (Sandøy 2000: 150).

Jako speciální kategorii v rámci substantiv s *s*-plurálem lze definovat slova, u kterých je tato forma plurálu v norštině začleněna již do slovního kmene. Taková slova zpravidla označují věci, které se vyskytují v páru (*boots, leggings, chinos, docksiders*) nebo ve větším množství (*chips, cornflakes*) (Johansson – Graedler 2002: 193). Samotný pozměněný norský slovní kmen může být výchozím tvarem pro tvoření množného čísla: *bootsene, chipsene, leggingsene* nebo skloňování: *bootsen, chinosen, chipsen, cornflakesen, leggingsen*.

4.4.2 Adjektiva

Obecně platí, že tvar přídavného jména v norštině odráží rod, číslo a určitost podstatného jména, které je adjektivem rozvíjeno. V neurčitém tvaru singuláru přijímají adjektiva odkazující k substantivu středního rodu koncovkou *-t* (*et tøft liv – těžký život*). V jednotném čísle v určitém tvaru a v množném čísle, jak pro určitý, tak pro neurčitý tvar, je adjektivum doplněno flektivním afixem *-e* (*den tøffe jobben – to těžké zaměstnání, tøffe jobber – těžká zaměstnání, de tøffe jobbene – ta těžká zaměstnání*). Přídavná jména mohou být v norštině také stupňována, komparativ je tvořen sufixem *-ere* (*tøffere jobber – těžší zaměstnání*) nebo opisem pomocí *mer* a příslušného adjektiva (*mer fancy butikker – exkluzivnější obchody*). Superlativ vyjadřujeme koncovkou *-est* (*de tøffeste jobbene – nejtěžší zaměstnání*), respektive opisem pomocí *mest* (*de mest fancy butikkene – nejexkluzivnější obchody*). Opisný tvar stupňování je používán pro adjektiva se sufixy *-en, -et, -isk*, víceslabičná adjektiva a pro jiné slovní druhy používané ve funkci adjektiva. Přidáním koncovky *-t* k adjektivu můžeme ve většině případů vytvořit příslušné adverbium (*interaktivt – interaktivně, digitalt – digitálně*).

Takto lze stručně shrnout obecná pravidla pro skloňování přídavných jmen v norštině, existuje však mnoho výjimek. Adjektiva končící na *-a, -e, -et, -ig, -o, -u, -y*, řada adjektiv zakončených konsonantní skupinou *-sk* a přičestí minulé v adjektivní funkci nepřibírají koncovku *-t* v neurčitém tvaru singuláru středního rodu (*et crazy portrett – bláznivý portrét*).²⁸ Přejatá anglická adjektiva se částečně přizpůsobují norskému gramatickému systému. Jednoslabičná přídavná jména mají tendenci se spíše integrovat do morfologického systému, zatímco u víceslabičných bývá začlenění spíše výjimkou (Graedler 2002: 70). Přesto najdeme příklady jedno- i víceslabičných adjektiv, která se plně integrovala do norského gramatického systému: *et hipt hotell – moderní hotel, et kult²⁹ prosjekt – dobrý projekt, et fasjonabelt skjørt – módní sukně, et interaktivt kurs – interaktivní kurz, et instrumentalt optak – instrumentální nahrávka, et fotogent barn – fotogenické dítě, et digitalt serfítikat – digitální certifikát, darwinistiske meninger – darwinistické myšlenky, dokumentariske filmer – dokumentární filmy*.

4.4.3 Slovesa

Ústřední roli v norské větě hraje sloveso. Upozorňovali jsme, že slovesa vykazují nadprůměrnou míru integrace do norských pravidel (89 % přejatých anglických sloves). Tento jev

²⁸ Stejně výjimky platí i při tvoření adverbii.

²⁹ Z anglického *cool*.

lze vysvětlit esenciálním významem slovesa v norské větě (Graedler 1996: 70). Zdá se tedy, že stupeň přizpůsobení určitého slovního druhu může být závislý na funkci tohoto slovního druhu v daném jazyce.

Časování v norštině a angličtině vykazuje shodu v řadě bodů. V norštině ani v angličtině nerozlišujeme u sloves osobu a číslo.³⁰ Stejně jako v angličtině lze v norštině přidáváním koncovek vytvořit jen presens a preteritum, ostatní časy vyžadují použití pomocných sloves. Infinitivní tvar slovesa je v norštině zakončen na *-e*. Mezi anglickými výrazy najdeme také příklady takových sloves (*recycle* → *resyklere*, *relocate* → *relokere*, *tabulate* → *tabulere*, *tackle* → *takle*),³¹ v ostatních případech nebývá problém anglický infinitiv přizpůsobit norskému systému (*chat* → *chatte*, *knock* → *knocke*, *support* → *supporte*, *test* → *teste*). Při hodnocení tvoření minulého času a přičestí minulého můžeme konstatovat, že všechny anglické slovesné výpůjčky patří zřejmě v norštině do skupiny slabých sloves,³² která jsou časována podle vzorů první nebo druhé slovesné třídy. Druhá třída svou produktivitou první slovesnou třídu výrazně převyšuje (Johansson – Graedler 2002: 178). Do první třídy s preteritní koncovkou *-te* patří například: *pulle* (*pull*) → *pullte*, *resirkulere* (*recirculate*) → *resirkulerte*, *overhale* (*overhaul*) → *overhalte*, z druhé s koncovkou *-et* jsou to například slovesa: *filme* (*film*) → *filmet*, *oute* (*out*) → *outet*, *sporte* (*sport*) → *sportet*, *trimme* (*trim*) → *trimmet*.

4.4.4 Slovtvorné procesy

Do morfologické integrace řadíme také schopnost slov být výchozím materiálem pro slovtvorné procesy, jakými jsou skládání slov, odvozování a konverze. Výpůjčka je do jazyka přijata jako osamocený prvek, bez dalších vazeb a vztahů. Pokud je výpůjčka použita jako základ pro nové slovo, svědčí to o jejím plnohodnotném začlenění do slovní zásoby cílového jazyka.

Norština, jako další germánské jazyky, tvoří poměrně snadno složeniny. V rámci kategorie složenin vzniklých použitím výpůjčky rozlišujeme několik druhů. Výpůjčka ve složenině může stát na různých pozicích, případně může být z cizích prvků vytvořená celá složenina. Kompozita, v nichž se přejatý element vyskytuje jako první člen (*servicefartøy* – *servisní plavidlo*, *dumpingsalg* – *dumpingový prodej*, *grillfest* – *oslava s grilováním*, *charterreise* – *charterová cesta*) jsou pro mluvčí přirozenější, protože v norštině se ohýbá poslední část kompozita. Pro mluvčí je zpravidla jednodušší skloňovat či případně časovat domácí slova než cizí. V některých případech může být vytvoření složeniny cíleným záměrem mluvčího vyhnout se skloňování či časování cizího prvku (Omdal 2008: 84). Setkáme se ale také se složeninami, kde je řazení členů opačné (*eplejuice* – *jablečný džus*, *hjemmeservice* – *domácí servis*, *hjemmeteam* – *domácí tým*, *regndress* – *oblečení do deště*). Některé složeniny do norštiny přicházejí zformované už přímo z angličtiny, oba členy jsou tedy cizího původu (*boyfriend*, *catwalk*, *homepage*, *workshop*).

³⁰ Jedinou výjimkou v angličtině je 3. osoba singuláru v přítomném čase, kdy je přidáván sufix *-s*.

³¹ Flektivní sufix *-ere* v norštině získávají slovesa zakončená v angličtině na *-ate*. Pokud sloveso ve výchozím jazyce končí na konsonant, přijímá v norštině pouze koncovku *-e*. Anglická verba s flektivním sufixem *-ize* jsou v norštině zpravidla zakončena na *-isere*.

³² V sekundární literatuře ani v konkrétních norských textech jsme se nesetkali se slovesem anglického původu, které by v norštině patřilo do skupiny silných sloves.

Výpůjčky jsou také zapojovány do odvozování. Při odvozování může docházet k obohacování slovní zásoby jak v rámci jednoho slovního druhu (*defoliant* → *defoliasjon* – *defoliace*; *trendy* → *utrendy* – *nemoderní*), tak mezi jednotlivými slovními druhy (*diggbar*³³ – *líbit se*, *zamlouvat se* → *diggbar* – *libivý*; *fleksitid* – *flexibilní pracovní doba* → *flekse* – *využívat flexibilní pracovní doby*; *røff* – *hrubý*, *drsný* → *røffhet* – *hrubost*).

O konverzi mluvíme, pokud slovo přejde z jednoho slovního druhu do jiného, aniž by prošlo formálními změnami. Ze slovesa například vzniká podstatné jméno (*haike* – *jet stopem* → *haik* – *cesta stopem*) nebo naopak ze substantiva sloveso (*boss* → *bosse* – *šéfovat*, *shop* → *shoppe* – *nakupovat*).

V rámci slovotvorných procesů je třeba zmínit dva jevy. Jedná se o tzv. elipsu a tautologii. Elipsa spočívá ve vypuštění části slova, aniž by došlo ke změně významu původního cizího slova (*bob* namísto *bobsleigh*). Elipsa může probíhat v různých formách: u některých výrazů odpadávají afixy (výpůjčka *aircondition*, jejíž původní anglická podoba je *airconditioning*, norský výraz *sponse* užívaný namísto anglického slovesa *sponsor*, *happy end* namísto anglického *happy ending*), nebo se původní cizí výraz může skládat z více slov, v cílovém jazyce však zakotví jen část celého pojmu. Tento druhý případ můžeme ilustrovat užíváním norského *chief* namísto anglického *chief engineer* nebo *intercity* pocházející z kalku *intercity-tog* (*intercity train*). O tautologii v problematice anglických výpůjček do norštiny mluvíme, pokud je slovo složeno z prvků stejného významu. Příkladem jsou výrazy *cup-pokal* (*pokal* = *pohár*), *service-tjenester* (*tjenester* = *služby*) nebo *whiteboard-tavle* (*tavle* = *tabule*) (Johansson – Graedler 2002: 203). Do této kategorie patří i kompozita vzniklá spojením anglického výrazu a norského substantiva *virksomhet* – *činnost*: *shoppingvirksomhet* – *nakupování*, *franchisevirksomhet* – *franchising*.

Závěrem

Jazyková politika Norska se v současnosti nevyznačuje výraznými puristickými tendencemi vůči anglicismům. Jazyková rada *Språkrådet* chápe přejímaná slova jako přirozený důsledek jazykového kontaktu. Proces vypůjčování z angličtiny tedy není v Norsku systematicky omezován a regulován, ale spíše monitorován.

Z textu je patrné, že adaptace anglických výpůjček do norštiny probíhá v různých rovinách jazyka. Na příkladech jsme mohli sledovat integraci fonetickou, ortografickou, morfologickou a sémantickou. Obecně platí tendence, že se výpůjčka dříve či později přizpůsobí domácím pravidlům. Nelze však říci, v jakém časovém horizontu k tomu u konkrétního slova dojde. Významnou roli v tomto procesu zastávají mluvčí, kteří mají velký vliv na další vývoj začlenění výpůjčky do norského jazyka.

V posledních letech můžeme v Norsku sledovat zvýšený zájem o problematiku vlivu anglického jazyka na norštinu. Tématika se často stává předmětem konferencí, debat i odborných prací. Fenomén výpůjček z angličtiny je nahlížen z různých pohledů: sociolingvistického, historického, dle jednotlivých lingvistických disciplín apod. Je tedy zřejmé, že se jedná o aktuální problém, jehož důsledky budou patrné i v dalších letech. To dokazují i určité oblasti jazyka, ve kterých je vliv angličtiny výraznější (obchod, informační a telekomunikační technologie, hudba, sport, věda a vzdělání).

³³ Z anglického *to dig* (hovorově *líbit se*).

Bibliografie

- GÖRLACH, Manfred. 2001. *A Dictionary of European Anglicisms : A Usage Dictionary of Anglicisms in Sixteen European Languages*. Oxford: Oxford University Press.
- GRAEDLER, Anne-Line. 1996. *Forholdet mellom stavemåte og boxing i engelske låneord*. In: *Engelske ord med norsk rettskrivning?: seks seminarforedrag 1996*. Bergen: Bergens riksmålförening, Riksmålforbundet og Det norsk akademi for sprog og literatur.
- . 2002. Norwegian. In: Görlach, Manfred: *English in Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- JOHANSSON, Stig – GRAEDLER, Anne-Line. 2002. *Rocka, hipt og snacksy: om engelsk i norsk språk og samfunn*. Kristiansand: Høyskoleforlag.
- OMDAL, Helge. 2008. *Bacon eller beiken?: tilpassing av moderne importord i norsk*. In: Omdal, Helge – Sandøy, Helge: *Nasjonal eller internasjonal skrivemåte?: om importord i seks nordiske språksamfunn*. Oslo: Novus Forlag.
- SANDØY, Helge. 2000. *Lånte fjører eller bunad?: om importord i norsk*. Oslo: Landslaget for norskundervisning Cappelen akademisk forlag.
- . 2004. *Norvagisering og fornorsking*. In: Sandøy, Helge – Östman, Jan-Ola: „*Det främmande*“ i nordisk språkpolitik : om normering av utländska ord. Oslo: Novus Forlag.
- VINJE, Finn-Erik. 1996. *Omstaving av fremmedord i norsk og nordisk*. In: *Engelske ord med norsk rettskrivning?: seks seminarforedrag 1996*. Bergen: Bergens riksmålförening, Riksmålforbundet og Det norsk akademi for sprog og literatur.

Elektronické zdroje

- Kultur- og kyrkdepartementet. *Vedtekter for Språkrådet* [online]. 25. april 2006 [cit. 2010-10-22]. Dostupné z WWW: <http://www.regjeringen.no/upload/kilde/kkd/prm/2006/0036/ddd/pdfv/279078-vedtekter_for_sprakradet_av_25_april_2006_3_.pdf>
- Normeringssaker* [online]. Norsk Språkråd, 2004 [cit. 2010-10-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.sprakradet.no/upload/R504.pdf>>
- SANDØY, Helge. *Språkrådet* [online]. 28. mars 2004 [cit. 2010-10-22]. Norsk skrivemåte av importord – norvagisering. Dostupné z WWW: <http://www.sprakrad.no/Sprakhjelp/Raad/Norsk-for-engelsk/Importord/Norsk_skrivemaate_av_importor/>
- Språkrådet* [online]. 2004 [cit. 2010-10-22]. Norvagiseringsvedtak 2004. Dostupné z WWW: <http://www.sprakrad.no/Sprakhjelp/Raad/Norsk-for-engelsk/Importord/Beiken-feiden_2004/Norvagiseringsvedtak_2004/>
- Språkrådet* [online]. 2010 [cit. 2010-12-14]. Ordsmlia. Dostupné z WWW: <<http://www.sprakradet.no/nb-no/Sprakhjelp/Raad/Norsk-for-engelsk/Ordsmlia-20002010/>>
- Språkrådet* [online]. [cit. 2010-11-28]. På godt norsk – avløserord. Dostupné z WWW: <<http://www.sprakradet.no/Sprakhjelp/Raad/Norsk-for-engelsk/Avloeyesarord/>>

Søk i Bokmåls- og Nynorskordboka [online]. 2005, 23. januar 2006 [cit. 2012-1-10 – 2012-02-28]. Dostupné z WWW:

<<http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?OPP=&bokmaal=S%F8k+i+Bokm%E5lsordboka&ordbok=bokmaal&alfabet=n&reset=j>>

Příklady z internetových stránek

Affiliate Marketing [online]. c2008 [cit. 2010-11-18]. Hva er affiliate markedsføring?. Dostupné z WWW:

<<http://www.affiliatemarketing.no/introduksjon-til-affiliate-markedsforing/hva-er-affiliate-markedsforing>>

Klubben Online [online]. 27. 12. 2007 [cit. 2010-11-18]. A-laget tester ut ny treningsform i vinter. Dostupné z WWW:

<<http://idrett.speaker.no/Organisation.asp?WCI=wiKlubbKassaNews&WCU=673247&Print=true>>

Magma: Econas tidsskrift for økonomi og ledelse [online]. 2007 [cit. 2010-11-18]. Det handler om å velge . - og å bli valgt. Dostupné z WWW:

<<http://www.magma.no/?nid=184615>>

Apendix: Index lexémů zde citovaných

NORSKÝ LEXÉM	ANGLICKÝ PRAVOPIS	ANGLICKÝ EKVIVALENT
<i>air</i>	-----	-----
<i>aircondition</i>	-----	<i>airconditioning</i>
<i>alligator</i>	-----	-----
<i>antibiotikum</i>	-----	-----
<i>avleser</i>	-----	<i>scanner</i>
<i>baby</i>	-----	-----
<i>bag</i>	-----	-----
<i>bagel</i>	-----	-----
<i>band</i>	-----	-----
<i>behaviorisme</i>	<i>behaviourism</i>	-----
<i>biff</i>	<i>beef</i>	-----
<i>big</i>	-----	-----
<i>bilde</i>	-----	<i>photo</i>
<i>bob</i>	-----	<i>bobsleigh</i>
<i>boots</i>	-----	-----
<i>boss</i>	-----	-----
<i>bosse</i>	<i>to boss</i>	-----
<i>boyfriend</i>	-----	-----
<i>brannmur</i>	-----	<i>firewall</i>
<i>breakdown</i>	-----	-----
<i>breikdans</i>	<i>breakdance</i>	-----

<i>brettsigling</i>	-----	<i>windsurfing</i>
<i>briefing</i>	-----	-----
<i>brouwnies</i>	-----	-----
<i>budsjett</i>	<i>budget</i>	-----
<i>bulldoser</i>	<i>bulldozer</i>	-----
<i>business</i>	-----	-----
<i>businessmann</i>	<i>businessman</i>	-----
<i>båtell</i>	<i>botel</i>	-----
<i>catwalk</i>	-----	-----
<i>charter</i>	-----	-----
<i>charterreise</i>	-----	-----
<i>chatte</i>	<i>to chat</i>	-----
<i>chief</i>	-----	<i>chief engineer</i>
<i>chinos</i>	-----	-----
<i>chips</i>	-----	-----
<i>cornflakes</i>	-----	-----
<i>cover</i>	-----	-----
<i>cowboy</i>	-----	-----
<i>crazy</i>	-----	-----
<i>cruiser</i>	-----	-----
<i>cup-pokal</i>	-----	-----
<i>darwinisme</i>	<i>darwinism</i>	-----
<i>darwinistisk</i>	-----	-----
<i>datasnok</i>	-----	<i>hacker</i>
<i>dealer</i>	-----	-----
<i>defoliant</i>	-----	-----
<i>defoliasjon</i>	<i>defoliation</i>	-----
<i>derby</i>	-----	-----
<i>design</i>	-----	-----
<i>destinasjon</i>	<i>destination</i>	-----
<i>diggbar</i>	-----	-----
<i>digge</i>	<i>to dig</i>	-----
<i>digital</i>	-----	-----
<i>docksiders</i>	-----	-----
<i>dokumentarisk</i>	-----	-----
<i>doping</i>	-----	-----
<i>doughnut</i>	-----	-----
<i>drawback</i>	-----	-----
<i>drug</i>	-----	-----
<i>dumpingsalg</i>	-----	-----
<i>dvalemodus</i>	-----	<i>hibernation mode</i>
<i>døgnvillhet</i>	-----	<i>jet lag</i>
<i>easy</i>	-----	-----
<i>eplejuice</i>	-----	-----
<i>e-poste</i>	-----	<i>to mail</i>
<i>essay</i>	-----	-----
<i>establishment</i>	-----	-----

<i>etterslekt</i>	-----	-----
<i>evergreen</i>	-----	-----
<i>fan</i>	-----	-----
<i>fancy</i>	-----	-----
<i>fasjonabel</i>	<i>fashionable</i>	-----
<i>fair</i>	-----	-----
<i>fait / fight</i>	<i>fight</i>	-----
<i>faite / fighte</i>	<i>to fight</i>	-----
<i>faiter / fighter</i>	<i>fighter</i>	-----
<i>fiksjon</i>	<i>fiction</i>	-----
<i>film</i>	-----	-----
<i>filme</i>	<i>to film</i>	-----
<i>flekse</i>	-----	-----
<i>fleksitid</i>	-----	<i>flexitime</i>
<i>flørt</i>	<i>flirt</i>	-----
<i>fordom</i>	-----	-----
<i>forhandlerrettssamarbeid</i>	-----	<i>franchising</i>
<i>forfatter</i>	-----	-----
<i>fotogen</i>	<i>photogenic</i>	-----
<i>franchisevirksomhet</i>	-----	-----
<i>gave</i>	-----	<i>gift</i>
<i>gift</i>	-----	<i>poison; married</i>
<i>girlfriend</i>	-----	-----
<i>gjeng</i>	<i>gang</i>	-----
<i>golfgartner</i>	-----	<i>greenkeeper</i>
<i>grillfest</i>	-----	-----
<i>gun</i>	-----	-----
<i>haik</i>	-----	<i>hitchhike</i>
<i>haike</i>	-----	<i>to hitchhike</i>
<i>hamburger</i>	-----	-----
<i>happy end</i>	-----	<i>happy ending</i>
<i>hedde / heade</i>	<i>to head</i>	-----
<i>himmel</i>	-----	<i>sky</i>
<i>hip</i>	-----	-----
<i>hit</i>	-----	-----
<i>hjemmeservice</i>	-----	-----
<i>hjemmeteam</i>	-----	-----
<i>homepage</i>	-----	-----
<i>hot</i>	-----	-----
<i>hot dog</i>	-----	-----
<i>interaksjon</i>	<i>interaction</i>	-----
<i>image</i>	-----	-----
<i>innsider / insider</i>	<i>insider</i>	-----
<i>instrumental</i>	-----	-----
<i>interaktiv</i>	<i>interactive</i>	-----
<i>intercity</i>	-----	<i>intercity train</i>
<i>intervju</i>	<i>interview</i>	-----

<i>isolasjonisme</i>	<i>isolationism</i>	-----
<i>jet</i>	-----	-----
<i>jingoisme</i>	<i>jingoism</i>	-----
<i>jobb</i>	<i>job</i>	-----
<i>joystick</i>	-----	-----
<i>jukeboks</i>	<i>jukebox</i>	-----
<i>jus / juice</i>	<i>juice</i>	-----
<i>karavan / caravan</i>	<i>caravan</i>	-----
<i>keitering / catering</i>	<i>catering</i>	-----
<i>ketsjup / ketchup</i>	<i>ketchup</i>	-----
<i>kjangs</i>	<i>chance</i>	
<i>kjeks</i>	<i>cakes</i>	-----
<i>kjip</i>	<i>cheap</i>	-----
<i>kjøpesenter</i>	-----	<i>shopping centre</i>
<i>klubb</i>	<i>club</i>	-----
<i>kløtsj / clutch</i>	<i>clutch</i>	-----
<i>knocke</i>	<i>to knock</i>	-----
<i>koks</i>	<i>coke</i>	-----
<i>kollisjonsputte</i>	-----	<i>airbag</i>
<i>komfort</i>	-----	-----
<i>konto</i>	-----	-----
<i>kopp</i>	-----	-----
<i>korny / corny</i>	<i>corny</i>	-----
<i>krasj / kræs</i>	<i>crash</i>	-----
<i>kull</i>	<i>cool</i>	-----
<i>kvalifisere</i>	-----	-----
<i>kvasar</i>	-----	-----
<i>likviditetsstyring</i>	-----	<i>cash management</i>
<i>leggings</i>	-----	-----
<i>lepegloss</i>	<i>lipgloss</i>	-----
<i>lift</i>	-----	-----
<i>live</i>	-----	-----
<i>logo</i>	-----	-----
<i>lommedisko</i>	-----	<i>walkman</i>
<i>lydspor</i>	-----	<i>soundtrack</i>
<i>manager</i>	-----	-----
<i>master</i>	-----	-----
<i>match</i>	-----	-----
<i>mikstur</i>	<i>mixture</i>	-----
<i>mindmap</i>	-----	-----
<i>mobbing</i>	-----	-----
<i>motorvei</i>	-----	<i>highway</i>
<i>muffin</i>	-----	-----
<i>målvakt</i>	-----	<i>keeper</i>
<i>nettsurfer</i>	-----	-----
<i>newsletter</i>	-----	-----
<i>nydebut</i>	-----	<i>comeback</i>

<i>nylon</i>	-----	-----
<i>nødvendighet</i>	-----	<i>must</i>
<i>nøytral</i>	-----	-----
<i>omstart</i>	-----	<i>restart</i>
<i>opphavsrett</i>	-----	<i>copyright</i>
<i>outplacement</i>	-----	-----
<i>outsourcing</i>	-----	-----
<i>oute</i>	<i>to out</i>	-----
<i>overhale</i>	<i>to overhaul</i>	-----
<i>pakkesvitsj</i>	-----	-----
<i>partner</i>	-----	-----
<i>pidgin</i>	-----	-----
<i>piercing</i>	-----	-----
<i>pilot</i>	-----	-----
<i>pledd</i>	<i>plaid</i>	-----
<i>pokal</i>	-----	-----
<i>pokalkonkurranse</i>	-----	-----
<i>polisj / polish</i>	<i>polish</i>	-----
<i>pop</i>	-----	-----
<i>poster</i>	-----	-----
<i>producer</i>	-----	-----
<i>promosjon</i>	<i>promotion</i>	-----
<i>pudding</i>	-----	-----
<i>pulle</i>	<i>to pull</i>	-----
<i>pullover</i>	-----	-----
<i>pyjamas</i>	-----	-----
<i>pøn / punk</i>	<i>punk</i>	-----
<i>quickstep</i>	-----	-----
<i>radar</i>	-----	-----
<i>rag</i>	-----	-----
<i>rap</i>	-----	-----
<i>regndress</i>	-----	-----
<i>rekkert / racket</i>	<i>racket</i>	-----
<i>relokere</i>	<i>relocate</i>	-----
<i>resirkulere</i>	<i>recirculate</i>	-----
<i>res / race</i>	<i>race</i>	-----
<i>resyklere</i>	<i>recycle</i>	-----
<i>røff / rough</i>	<i>rough</i>	-----
<i>røffhet</i>	-----	-----
<i>saloon</i>	-----	-----
<i>samprodukt</i>	-----	<i>co-branded</i>
<i>sannsynlig</i>	-----	-----
<i>science fiction</i>	-----	-----
<i>seif / safe</i>	<i>safe</i>	-----
<i>servicefartøy</i>	-----	-----
<i>service-tjenester</i>	-----	-----
<i>shop</i>	-----	-----

<i>shoppe</i>	<i>to shop</i>	-----
<i>shoppingvirksomhet</i>	-----	-----
<i>show</i>	-----	-----
<i>sjal</i>	<i>shawl</i>	-----
<i>sjalu</i>	-----	-----
<i>sketsj / sketch</i>	<i>sketch</i>	-----
<i>skrekkefilm</i>	-----	<i>horrorfilm</i>
<i>skuter / scooter</i>	<i>scooter</i>	-----
<i>sky</i>	-----	<i>cloud</i>
<i>skål</i>	-----	-----
<i>sminke</i>	-----	<i>make up</i>
<i>snaks / snacks</i>	<i>snacks</i>	-----
<i>snobb</i>	<i>snob</i>	-----
<i>soul</i>	-----	-----
<i>sparring</i>	-----	-----
<i>sponse</i>	<i>sponsor</i>	-----
<i>sponsor</i>	-----	-----
<i>sport</i>	-----	-----
<i>sporte</i>	<i>to sport</i>	-----
<i>start</i>	-----	-----
<i>steak house</i>	-----	-----
<i>stimulus</i>	-----	-----
<i>streit / straight</i>	<i>straight</i>	-----
<i>støyord</i>	-----	<i>noise word</i>
<i>subway</i>	-----	-----
<i>supporte</i>	<i>to support</i>	-----
<i>supporter</i>	-----	-----
<i>survey</i>	-----	-----
<i>sushi</i>	-----	-----
<i>syklon</i>	<i>cyclone</i>	-----
<i>sørve / serve</i>	<i>to serve</i>	-----
<i>tabulere</i>	<i>tabulate</i>	-----
<i>tagge</i>	<i>to tag</i>	-----
<i>takle</i>	<i>tackle</i>	-----
<i>tangentfjøl</i>	-----	<i>keyboard</i>
<i>tavle</i>	-----	-----
<i>taxi</i>	-----	-----
<i>team</i>	-----	-----
<i>teip / tape</i>	<i>tape</i>	-----
<i>teit / tight</i>	<i>tight</i>	-----
<i>terrier</i>	-----	-----
<i>teste</i>	<i>to test</i>	-----
<i>thriller</i>	-----	-----
<i>tid</i>	-----	<i>time</i>
<i>tilbakemelding</i>	-----	<i>feedback</i>
<i>time</i>	-----	<i>hour</i>
<i>tjenester</i>	-----	-----

<i>trailer</i>	-----	-----
<i>trendy</i>	-----	-----
<i>trener</i>	<i>trainer</i>	-----
<i>trimme</i>	<i>to trim</i>	-----
<i>trunk</i>	-----	-----
<i>trøbbel</i>	<i>trouble</i>	-----
<i>trål</i>	<i>trawl</i>	-----
<i>turisme</i>	<i>tourism</i>	-----
<i>tøff</i>	<i>tough</i>	-----
<i>utrendy</i>	-----	-----
<i>utsider / outsider</i>	<i>outsider</i>	-----
<i>vebb / web</i>	<i>web</i>	-----
<i>vedlegg</i>	-----	<i>attachment</i>
<i>virksomhet</i>	-----	-----
<i>voucher</i>	-----	-----
<i>weekend</i>	-----	-----
<i>western</i>	-----	-----
<i>whiteboard-tavle</i>	-----	-----
<i>wonderboy</i>	-----	-----
<i>worldcup</i>	-----	-----
<i>zoom</i>	-----	-----

THE CONNOTATIONS OF ARABIC COLOUR TERMS^[*]

Bilal A. Al-Adaileh (Al-Hussein Bin Talal University, Jordan)

Abstract. Following Allan (2009), this paper investigates the X-phemistic uses of Arabic colour terms with especial reference to Jordanian Arabic. The study, adopting colour-based metaphors, explores the figurative uses of *black*, *white*, *yellow*, *red*, *green*, and *blue*; the most common colours that are used figuratively. The connotations of Arabic colour terms are judged on the basis of whether the phrases in which colour terms occur are orthophemistic, euphemistic, or dysphemistic. It could be said, building on the colours explored in this study, that colours have many orthophemistic connotations, and that dysphemistic connotations of the colours under study are more common than euphemistic connotations. It was also found that the uses of *black*, *yellow*, *red* and *blue* are predominantly dysphemistic. In contrast, *white* mostly has positive connotations, but *green* is found to be associated with both euphemistic and dysphemistic connotations.

1. Preamble

Besides their literal senses, Arabic colour terms could be used loaded with different connotative meanings that are realized in conventional linguistic expressions such as *black-handed*, *white record*, and *yellow leaf*. This indeed implies that “the connotation of a language expression is clearly distinct from its sense, denotation and reference” (Allan 2007). Seen as a thoroughly pragmatic category of meaning, the connotations of a language expression are defined by Allan (2007) as “pragmatic effects that arise from encyclopaedic knowledge about its denotation (or reference) and also from experiences, beliefs, and prejudices about the contexts in which the expression is typically used,” and this implies that most of the connotative meanings assigned to colours seem to be grounded, at least to some extent, in reality (Niemeier 1998, cited in Philip 2006: 88). This led Allan (2009: 627) to propose that objects that give rise to the connotations of colour terms have to be colour-bearing objects.

The connotative meaning is defined as the secondary meaning of a word or expression besides its explicit or primary meaning. Leech (1981: 23) classifies meaning into conceptual meaning and associative meaning. He defines the conceptual meaning as the essential part of what language is and the central factor in verbal communication. Conceptual meaning is called cognitive, logical, or denotative meaning. Leech (1981) also recognizes six types of associative meaning: connotative, social, affective, reflective, collocative, and thematic meaning. Connotative meaning is defined as what is communicated by virtue of

[*] Previously unpublished. Peer-reviewed before publication. [Editor’s note]

what language refers to. Social meaning is the meaning which an expression conveys about the contexts or social circumstances of its use. Affective meaning is what is communicated of the feelings and attitudes of the speaker/writer. Reflected meaning is what is communicated through association with another sense of the same expression. Collocative meaning is what is communicated through association with words which tend to occur in the environment of another word. Finally, thematic meaning is defined as what is communicated by the way in which the message is organized in terms of order and emphasis. Connotative meaning, in comparison with conceptual meaning, is relatively unstable and may vary according to culture, historical period, and the experience of the individual.

Cruse (1986) classifies non-propositional meaning into expressive, presupposed, and evoked meaning. Jeffries (1998: 109–44) explains that connotation refers to the expressive and evoked meaning discussed in Cruse (1986). In this study, connotation, used in opposition with denotation and sense, refers to the expressive meaning (also called emotive, attitudinal, or affective meaning) which enables speakers to communicate their evaluations or attitudes.

Colour terms seem to have a great potential of developing different extended meanings. Such extension of meanings could be developed either through metaphoricalization, which is “[...] the analogical mapping of more concrete terms from source domain onto a more abstract term in the target domain” (Traugott – Dasher 2002: 72), or through metonymization, defined as the semantic process of using a part for the whole or one entity is used to stand for another associated entity (Lakoff – Johnson 1980; Lakoff 1987, 1993; Traugott – Dasher 2002). The semantic extension is said to be grounded in people’s understanding and interpretation of the physical world and is not accidental but pragmatic because it is always context-dependent (Traugott – Dasher 2002: 24). Xing (2009: 88) contends that each colour term has three types of meanings: original meaning, extended meaning, and abstract meaning. Original meaning is defined as the etymological meaning of the colour term; extended meaning is the meaning extended from the original meaning through metaphor, metonymy, or other cognitive means; and abstract meaning refers to the meaning that has been further abstracted from the extended meaning.

Because the colour systems of Arabic and English are not connotationally identical, this study reports on the connotations of Arabic colour terms as an under-researched area of the Arabic pragmatics. This being the case, the study will unveil the similarities and dissimilarities with respect to the connotations of the basic colour terms in Arabic and English, though a discussion of the connotations of the basic colour terms in some other languages, other than English, is sometimes included. Unlike Manav (2006) and Kaya – Crosby (2006) whose findings indicate that colour associations seem to rely on individuals’ previous knowledge and experience, this study explores the culturally determined connotations. That is, connotations that are based on cultural conventions and stereotypes, not on the individuals’ experiences. The figurative uses of colour terms examined in this study are assumed to represent the established and/or societal connotations of the basic Arabic colour terms that all people are assumed to know. This study stresses the significance of the cultural context, in that differences of the cultural context produce the most significant differences in colour term connotation between languages (Crisp – Chang 1987: 53). In the same vein, Elliot et al. (2007: 156) explain that colour meaning may be a matter of context. Likewise, Soriano – Valenzuela (2009: 440) hypothesize that in case of valence this might

be so, in that Spaniards, for example, may regard ROJO (red) and AMARILLO (yellow) very positively because they are the two colours of the Spanish flag and because *red* and *yellow* outfits are typically used to represent the country in international competitions“. It is an interesting possibility that the two colours may have lately become particularly positive in people’s minds as a result of Spain winning the UEFA European Football Championship after 44 years, as well as the Davis Cup in tennis” (ibid.: 440). This indeed demonstrates the significance of the cultural context in determining the connotations of the basic colour terms.

In the cultural context of Jordan, *white* and *green* may be viewed positively, in that *white* normally stands for innocence, purity, and peace; and *green* is almost associated with safety and agriculture. However, *black*, *red*, and *yellow* could be valued negatively, as *black* is often associated with evil-related issues, *red* could signify danger and crime, and *yellow* is nearly always linked to sickness. In what follows, I review some of the previous studies conducted on the extended meanings of the basic colour terms.

2. Theoretical background

As mentioned at the outset, colour words are loaded with multiple connotative meanings, many of which are realized in conventional linguistic expressions. This, therefore, has invited researchers from different disciplines to extensively study the connotative meanings of basic colour terms inter- and intra-culturally. Adams – Osgood (1973) study the connotative structure of the English colour terms *black*, *white*, *grey*, *red*, *yellow*, *green* and *blue* and their equivalent colour terms in 20 other languages of the world using the Semantic Differential Technique. They find that young adult subjects rated the colour name *white* more positively than *black* in all of the 23 language-culture groups studied in Europe, Asia and the Americas. Adams – Osgood (1973) find that the colour *red* is an ambiguous case and they locate it near the neutral point. The colour *red* is said to have a positive valence and a negative valence, depending on the features to which it is associated. As for *yellow*, they (1973: 144–5) find that yellow-like terms tend to be positively evaluated across languages, though they have a very negative connotation in Hong Kong Cantonese, where the colour *yellow* is associated with pornography. Adams – Osgood (1973: 144) conclude that the semantic *blue-green* region is more highly evaluated than the *red-yellow* region.

As reported by Chan – Courtney (2001), Osgood et al. (1975) use four categories of colour associations: (1) concrete identification – names of things having a given colour (e.g., blue sky, green cabbage); (2) concrete associations – names of things culturally associated with a colour (e.g., black bow tie); (3) abstract association – metaphorical, (e.g., blue Monday, yellow-bellied, pink film); and (4) abstract symbolism – culturally significant concepts and not obviously metaphorical (e.g., red communism). Some colour associations are considered as universal, such as *red* for warmth and passion and *white* for cleanliness, though cross-cultural differences are noted to exist (Jacobs et al. 1991). That said, fire and the sun are *yellow* in English but *red* in Japanese and Chinese. *Purple* has connotations of anger and passion for Americans, but connotes to royalty only for Chinese and Japanese. And *yellow* does not customarily suggest or imply cowardice for Asians as it does for Americans (Kiato – Kiato 1986).

Because colour names have great potential to refer metonymically to real world objects and phenomena, many metonymically-motivated meanings could be associated with colour words, like when credits are notated in *black* ink, and debts in *red* (Philip 2006: 61, 80). Examining the use of colour-word metaphors in English and Italian, Philip (2006) pays particular attention to the ways in which colour words take on connotative meanings and to the similarities and differences across the two languages. The author hypothesizes that because the colours chosen in conventional linguistic expressions are not selected actively by the speaker, but rather predetermined by the habitual patterns of the language, these language habits subsequently affect the speaker's, and the language community's perception of colour.

Evaluating the responses to bright colours, Saito (1996) and Hemphill (1996) find that brighter colours – including *white*, *pink*, *red*, *yellow*, *blue*, *purple*, and *green* – evoke positive responses, whereas darker ones – including *black* and *gray* – evoke negative responses. Positive responses include happiness, excitement, relaxation, and being positive, whereas negative responses are related to anxiety, boredom, sadness, and being negative. In another subsequent study charged with examining the emotional responses of college students to five principle colours, Kaya – Epps (2004) find that the colour *green* evokes positive emotions such as relaxation and comfort. As for the achromatic colours, they find that *white* has the largest number of positive responses. By the same token, Manav (2007) finds that responses to bright colour samples are positive. These findings seem to be in line with those of Meier and his colleagues (Meier et al. 2004; Meier et al. 2007) who are inclined to establish a compulsory systematic association between brightness and valence. That is, light colours automatically elicit a positive evaluation of objects, whereas dark colours elicit a negative one.

Allan (2009) investigates the connotations of English colour terms *black*, *white*, *grey*, *brown*, *yellow*, *red*, *green*, *blue* and a few miscellaneous colours in terms of 'X-phemisms'; a term which was used in Allan – Burrige (2006) to describe the union set of orthophemisms (straight-talking), dysphemisms (offensive language), and euphemisms (sweet-talking). Orthophemisms and euphemisms are a substitution for words, phrases, or expressions that are offensive or unpleasant, using less offensive language. The use of orthophemisms and euphemisms could be enhanced by the need to hide the identity of the subject of the conversation from potential eavesdroppers, or by the need to be polite. That is, euphemisms and orthophemisms could be used to protect the speaker's as well as the addressee's face. The only difference between orthophemism and euphemism is that the former is typically more formal and more direct (literal) than euphemism, whereas the latter is typically more colloquial and figurative than orthophemism. This means that orthophemistic expressions (straight-talking) are neither sweet-talking, or overtly polite, nor harsh or offensive.

Unlike euphemism, dysphemism refers to the use of an offensive or harsh word or expression instead of a sweet one. Summing up, Allan – Burrige (2006: 34) explain that language expression could be preferred or dispreferred. The preferred language expression could be orthophemism such as *faeces* which is more formal and more direct or euphemism such as *poo* which is more colloquial and more figurative. The dispreferred is termed dysphemism such as *shit*. Classifying colours in terms of "X-phemisms" necessitates discussing the metaphorical uses of colours. In relation to this, Allan (2009: 626) says that colour-based metaphors (and metonyms) are a subclass of appearance-based metaphors, in

that colours are associated with certain perceivable objects (Davidoff 1997; Allan 2001: 306). Additional examples of all three types of “X-phemisms” are *pass away* (typically a euphemism), *snuff it* (typically a dysphemism), and *die* (typically an orthophemism).

Following Allan (2009), I classify the connotations of Arabic colour terms, exploring their euphemistic and dysphemistic connotations, with the discussion being geared to the colour-based metaphors (and metonyms) that are common in Jordanian Arabic, though occasional but unsystematic examples of colour-based metaphors existing in other languages are discussed. The study shows, in agreement with Allan (2009: 627), that dysphemistic connotations of colours are more common than euphemistic ones, besides the fact that the orthophemistic connotations of Arabic colours surveyed are infinite. The colours investigated in this study are *black*, *white*, *yellow*, *red*, *green* and *blue*; the most connotationally important primary colour terms in Arabic and the most widespread colour categories across languages. They are more universal than the colour terms in the later stages of the Berlin – Kay’s (1969) model, such as *brown*, *purple*, *pink*, *orange* or *grey*.

3. Data collection

The data for this study were obtained primarily from newspapers, TV-series, books and from the *Dictionary of Colours and Names Associated with Them*. I also aimed to informally ask colleagues, students, friends and relatives whom I know very well in informal settings about the common connotative meanings of colour terms and the words that colour names normally collocate with. I also asked them about their evaluation of the extended meanings of colour terms, as being positive or negative.

The adoption of face-to-face conversational interviews as a qualitative research method is beneficial when compared to the method of questionnaires, as it provides data that exactly describe the informants’ conception of their behaviour and of social reality in general. Compared to structured interviews, the open-ended interview – or “ethnographic interview” in Puch’s (2005: 172) terms – is viewed as being more flexible and thus more reliable in the provision of valid responses about the informants’ perceptions of their experiences and reality. Burns (2000: 425) emphasises the significance of this type of interviewing, saying that it enables the interviewer to spend a great portion of time with the interviewee, and this of course entails high response rates. Furthermore, answers to questions will be provided from the interviewee’s point of view and not shaped and affected by the interviewer’s perspective. The absence of specific questions means that informants use natural language rather than trying to find specific lexis and expressions which they think would be regarded as an appropriate answer. In support of this argument, Gomm (2004: 220) points out that some researchers view this approach to interviews to be naturalistic on the ground that these interviews are similar to conversations or chats, and that the relationship that holds the interviewer and the interviewee is almost built on a friendship basis.

In a completely informal style and in a stress-free environment, the interviewer started by asking each respondent about his/her evaluation of the secondary meanings of colour terms under study as being positive or negative. The interviewer then moved to the second part of the interview which was aimed at getting the respondents’ justification for their positive or negative evaluations of the secondary meanings of colour terms. Respondents

justified their evaluation using common Jordanian idiomatic expressions that include colour terms. The colours examined in this study were selected on the basis of being the most common and frequently used colours in Arabic. The data collection activity took place in my office (4 colleagues and 5 students) at the Department of English Language and Literature at Al-Hussein Bin Talal University and in my house (5 friends and 6 relatives).

As for newspapers, I detected the use of colour terms in three electronic Jordanian newspapers, namely *Ammonnews*, *Sarayanews*, and *Assawsana*¹ for two reasons: First, to enrich my understanding of the multiple connotative meanings of Arabic colour terms. Second, to check if there is matching between the answers received in the informal interviews and those from the electronic newspapers in terms of the evaluation of the connotative meanings of colour terms as being positive or negative. As mentioned in Section 1, this study is concerned with examining the culturally decided connotations, and not the associations that seem to rely on individuals' previous knowledge. The present study is assumed to examine the established and conventional connotations of the basic Arabic terms (colour idioms) that all people are assumed to know. With this in mind, it is not extremely significant to include in this study the contextualized uses of colour terms. Decontextualised uses of Arabic colour terms are likely to provide an informative picture of the positive and negative extended meanings of colour terms. Though dictionaries are less likely to faithfully and completely reflect any language system, it is nevertheless reasonable to use such source of data, plus the informal interviews and newspapers, to capture an overall understanding of the positive and negative connotative meanings of Arabic colour terms.

4. Discussion

In this section, I discuss the X-phemistic uses of Arabic colour terms (*black*, *white*, *yellow*, *red*, *green*, and *blue*). As mentioned in Section 2, this study is designed to exploring the Arabic colour-based metaphors (and metonyms) with especial reference to Jordanian Arabic.

4.1 Black

In Arabic, *black* could be used dysphemistically, euphemistically, and orthophemistically. When used dysphemistically, *black* is nearly always associated with mischievous, soiled, and evil issues. Therefore, *a black plot* (xtʕah sawda?)² is a secret plan to accomplish hostile, unlawful, or evil purpose; *black-handed* (aswad alyadayn) could be used to signify a person with unclean or dirty hands; and the expression *black-deeds* (aʕmal sawda?) may signify deceit, malice, and evil. Also, *a black mark in one's record* (ʕalamah sawda? fi sʕafhat almr?) is used to represent things that have a negative impact; *black magic* (assihir al-aswad) could be used to describe the unseen and demonic magic; and *black spite* (hiqid aswad) connotes a high degree of hostility, frowning, and outrage. Dysphemistic uses of *black* seem to be more common than euphemistic and even more common than orthophemistic ones. That said, *black luck* (ħaðʕ aswad) is often associated with bad luck, and *a black-hearted* (aswad

¹ These newspapers could be accessed at: <<http://www.ammonnews.net>>, <<http://www.sarayanews.com>>, and <<http://www.assawsana.com>>.

² See appendix for phonetic symbols.

al-galb) person is a one who is full of hatred. If someone is described as having a *black day* (yawm aswad), this may mean that one is having a bad end. Also, *black frost* (asʕaqeeʕ al-aswad) is associated with a severe freezing that results in the internal freezing and death of vegetation, and *black list* (alqaʕimah assawdaʕ) symbolizes a list of banned and dangerous issues and people. Perceived negatively, the *black-livered* (aswad al-kabid) was used by ancient Arabs³ to describe enemies of strong hostility. These examples could substantiate, as mentioned in Section 1, the negative value of *black* in the cultural context of Jordan.

Realizing the negative connotations of *black*, some people strategically avoid the mentioning of *black*. In Egyptian Arabic, for instance, the word *black* could be phonetically modified to the extent it is no longer recognised as *black*. So, instead of (yanhar iswid!) *what a black day!* Egyptians are more likely to say (yanhar iswih). Alternatively, Egyptians are also more inclined to replace *black* by *white*, and this seems to be clear when saying *what a white day!* (yanhar abyadʕ), or *what white news!* (ya xabar abyadʕ) in reaction to bad and *black* news. Such lexical replacement is mostly enhanced by the need of being polite while addressing others. That is, people are aware of the need to protect the addressee's as well as the speaker's face.

Worldwide, *black* has negative connotations, and in many languages it is directly related to depression, pessimism or anger (Soriano – Valenzuela 2009: 422). It is associated in all nations, with the exception of Mexico, with fear (Hupka et al. 1997: 166). Oyama et al. (1963) report in their study that Japanese subjects connected *red* with anger and *black* with fear. *Black* which symbolizes death, deceit, fear, hatred (Jobes 1962) is also evaluated as protective (Adams – Osgood 1973; Murray – Deabler 1957; Schaie 1961; Wexner 1954), and as an impetus for aggressive behaviour (Frank – Gilovich 1988). *Black* is associated in western communities with funereal clothes and other matters pertaining to death (Allan 2009: 627). All these reinforce the dysphemistic uses of *black*.

It is worth noting that, like *red* and *white*, when *black* appears in dual form in Arabic, it is interpreted as referring to precisely two of the entities. The dual *black* could have either euphemistic or dysphemistic connotations, in that *al-aswadan* = *the two blacks* (nominative case) signifies *date* and *water*, whereas *al-aswadayin* = *the two blacks* (accusative case) is another way to mention *snake* and *scorpion*. In relation to this, two points need to be clarified. First, water is not *black* in colour, yet because it is used in combination with *date* which is mostly *black*, both *date* and *water* are called the *two blacks*. This is to propose that *date* and *water* are irreversible coordinates in that *water and date* is rarely used. The foregrounding of *date* is not without reason. That said, *date* collocates with *water* only but *water* could collocate with many words other than *date*. Second, whereas *al-aswadan* = *the two blacks* (nominative case) is used euphemistically to symbolise *date* and *water*, *al-aswadayin* = *the two blacks* (accusative case) is used dysphemistically to signify *snake* and *scorpion*. Euphemistic uses of *black* in Arabic include the *black hair* and *black eyes* of women, which are considered as signs of the beauty of women.

4.2 White

White, which symbolizes mourning or death in East Asia (Paul – Okan 2010: 950), is viewed positively in Arabic as it is mostly associated with purity and innocent, harmless,

³ Ancient Arabs or Arabs of ancient Western Arabia were fluent speakers of classical Arabic.

and evil-free issues. Seen in this light, *white-hearted* (abyad^ʕul galb) symbolizes a person who has a *white* heart (pure heart); a person who is honest, good natured, and very giving of his/herself. If someone has been told s/he has a *white* heart, then it is a great compliment. Similarly, the *white line* (al-xat^ʕ al-abyad^ʕ) is used orthophemistically to indicate the appearance of day light and fading of the black light.

A *white-record* (s^ʕafhatuhu bayd^ʕ?) person is often used to describe a person who has a good reputation, and a *white lie* (kiḏbih bayd^ʕ?) is an acceptable and harmless lie. Also, a *white flag* (al-rayah al-bayd^ʕ?) is a symbol of truce and surrender, and could be associated with the *white dove* (al-ḥamamah al-bayd^ʕ?) which is a symbol of peace. In Egypt, people are likely to greet one another using *have a white day!* (naharak abyad^ʕ), and this could mirror people's positive perception of *white*. In Section 4.1, I pointed to Egyptians' euphemistic use of *white* and said that Egyptians are predisposed to replacing *black* by *white*, and this is clearly apparent in their saying *what a white day!* (yanhar abyad^ʕ) or *what white news!* (ya xabar abyad^ʕ) in reaction to bad and *black* news. Euphemistic uses of *white* are more common than their dysphemistic counterparts. In support of this, a *white-eyed* (ʕeinuh beid^ʕa) person is often used euphemistically in Jordanian Arabic to politely describe someone who lost sight. The whiteness of eyes is indicative of sight loss. That said, *may Allah whiten your face excluding eyes* (bayyad^ʕallah wiḏḏhak ḥeiḏa ʕsunak) could be used as a conventional expression in colloquial Jordanian Arabic to thank someone who has helped you get out of a difficult problem. However, in colloquial Jordanian Arabic and in some southern parts of Jordan, a *white-eyed* (ʕeinha beid^ʕa) woman could be dysphemistically used to describe a female who is rude and disrespectful of others and a one who has a strong personality more than is required. A *white land* (al-ard^ʕ al-bayd^ʕ?) symbolizes the unplanted land, whereas a *black land* (al-ard^ʕ al-sawda?), as used by ancient Arabs, refers to the planted land. This is because ancient Arabs used to perceive and call everything relevant to vegetation *black*.

In Arabic, a *white-handed* (ḏu al-ayadi al-bayd^ʕ?) person is associated with a philanthropist who has altruistic concern for human welfare and advancement, usually represented by donations of money, property, or work to needy people and to socially useful purposes. *White revolution* (aḥḥawrah al-bayd^ʕ?) signifies a peaceful, bloodless political coup that achieves targets without resorting to the use of violence. However, if violence is used, the revolution is called a *red revolution* (aḥḥawrah al-ḥamra?). This opposition indeed seems to be consistent with that between *white terror* and *red terror*, in that “[...] *red* has the connotation of revolution and *white* that of reaction, as the fixed collocation *White terror* shows” (Crisp – Chang 1987: 53). In an article published in *Ammonnews* (an electronic Jordanian newspaper) on the 24th of October, 2010, The Jordanian Minister of Education announced that “we are on the verge of a *white revolution* in the education sector” and this means, as ratified by what was mentioned in the body of the article, that positive and constructive developments will be in effect and use as a way to uplift education in Jordan. *White helmets* (al-xawḏat al-bayd^ʕ?) is used to describe a commission whose main target is to provide relief and assistance services to the Palestinian population in Gaza strip. Viewed in this way, *white* has been used positively.

White gold (aḏḏahab al-bayd^ʕ), used orthophemistically, is an alloy of gold and at least one white metal, usually nickel, manganese or palladium. Another orthophemistic use of *white* is *white arms* or *white weapons* (assilaḥ al-bayd^ʕ) which is a common Arabic term

for any non-firearm type weapon used for self-defence or killing, including swords, daggers, spears, batons, and cleavers. These weapons were the basis of arming the troops before the spread of firearms in the 15th and 16th century. Such weapons started to disappear gradually in the eighteenth century and the spear and the sword remained as arms in some units of the cavalry until the beginning of the twentieth century, whereas cleavers and daggers remained the cutting weapons of commando forces and paratroopers.

It seems that the colour *white* has more euphemistic than dysphemistic associations in Arabic and English. This being the case, *white death* (al-mawt al-bayd^ʕ) is euphemistically used to connote sudden death. In English, *white death* could be used as another name of the great white shark. It might be that *white death* is used orthophemistically in English to mirror the white colour of sharks, and euphemistically, perhaps, to avoid the mentioning of the voracious and dangerous sharks. The Arabic *white death* could be contrasted with the *black death* (al-mawt al-aswad), which is used dysphemistically as a lexical alternative to plague, an epidemic disease that causes high mortality. *White plague* (at^ʕt^ʕaʕoon al-bayd^ʕ) has also dysphemistic connotations, as it could be used to describe any epidemic disease, such as tuberculosis and pneumonic cancer, which makes the patients appear pale.

White-faced (al-waḏjih al-bayd^ʕ) and *black-faced* (al-waḏjih al-aswad) are oppositional in that they are often used to represent success or failure to fulfil one's promise. *White* and *black* are the two colours that have the longest history among colour terms in all languages in the world including Chinese (Xing 2009). This is because they are the most contrastive and easily identified colours (Tao 1994; Baxter 1983; Hays et al. 1972). For this reason, *white* magic is good, *black* magic is bad (Allan 2009: 628). In relation to this, Philip (2006: 75) says that “while black – the antithesis of light – is linked to activities that take place under the cover of darkness, white is the reflection of light and thus assumes positive connotative values associated with daylight, including clarity, visibility, honesty, and perfection”. However, there is an opposition of *red* and *white* in English with regard to the directly opposed connotations of purity-chastity and lurid sexuality; “the connotations of purity and chastity for white have already been noted, that of lurid sexuality for red is shown in fixed collocations such as a *red light district*” (Crisp – Chang 1987: 53).

In Saudi Arabia, there are many proverbs that highlight the significance and positive meaning of *white*. As a result, in *not all appeared white is a back of camel* (Ma kul abayd^ʕ ḏ^ʕahir ḏalool), a *white-backed* camel is used as a metonymy for a fat camel. In other words, the back of camel turns *white* due to camel carrying many loads and due to being overridden. The pragmatic implicature of this Arabic metonymy is that not every fat animal is fit for carrying heavy loads and for riding in much the same way camels are. The proverb *he cut it and the place of cutting is white* (qassaha waiḏa maqassuha abayd^ʕ) is a metonymy for the high cutting speed. If a limb of the body is quickly cut, then the cutting place appears *white*, as blood hasn't gushed yet. If slowly cut, the cutting place appears *red* as blood will have rushed out already. As outlined in Section 1, *white* is almost viewed positively in the Jordanian context, and the same perception of this colour could be true in the whole Arab world.

4.3 Yellow

Yellow, in line with Allan (2009: 630), is less likely to be used euphemistically. “Yellow is nearly always orthophemistic, but occasionally dysphemistic”. In Jordanian Arabic, yellow

is likely to be viewed overwhelmingly negative. That said, *as yellow as lemon* (asʕfar kasʕafar allaymoon) could be used in Arabic to describe people who are fearful or diseased. *Yellow-eyed* (ʕuyounuh sʕufur) and *yellow-skinned* (dʕilduh asʕfar) are used metonymically to stand for people with liver disease; people who are jaundiced. A *yellow leaf* (waraqatuh sʕafra) person may be used to describe an elderly person who, due to illness, is expected to die soon. This is because when leaves turn yellow in autumn, they start to fall of the trees, and yellowness is seen in this context as an indication of the end of their life cycle. *Yellow air* (al-hawaʕ al- asʕfar) is used to connote cholera, whereas *the yellow wind* (arreeh al-sʕafra?) is a book by David Grossman who describes the conflict between the Jews and Arabs in Palestine. *Yellow pens* (al-aqlam al-sʕufur) refer to pens whose owners' main aim is to fulfil personal interests in their writings at the expense of others'. Summing up, the connotations of *yellow* seem to be predominantly dysphemistic.

Yellow represents warmth in the USA, but infidelity in France. It is associated with jealousy in Russia, but pleasant, happy, good taste, royalty in China (Paul – Okan 2010: 953). Examining the patterns of connotation in Chinese and English colour terms, Crisp – Chang (1987: 57) report that though the predominant connotations of *yellow* and *huang* (yellow) are both attitudinally negative, their contents are different. That is, whereas *yellow* is associated with cowardice, *huang* refers metonymically to pornography. They state that other connotations of *huang* such as nobility, reverence, honor and maturity are positive. Allan (2009: 630) contends that it is very actively dysphemistic and insulting to call someone *yellow* or *yellow-bellied* “cowardly and craven”. Likewise, Soriano – Valenzuela (2009: 422) report that *yellow* which is associated with cowardice in English is associated with envy in German (*Gelb vor Neid sein*, “to be yellow with envy”). Additional nations that associate *yellow* with envy are Italy, Japan, The Netherlands, and Turkey (Osgood et al. 1975: 327).

In an article published in the Jordanian electronic newspaper *Ammonnews* on the 25th of June 2011 under the ironic heading of “*Towards a yellow Jordan*” it was reported that dozens of environmental activists opposed and protested the government’s intention to cut down the trees of Bargash⁴ forest in order to build a new college. Protesters used slogans denouncing the government’s decision and demonstrated that the execution of the *green* spots in the kingdom is likely to turn Jordan into *yellow* areas. This and other examples could substantiate the negative symbolic value of *yellow* in the Jordanian context.

4.4 Red

In addition to its orthophemistic uses, *red* could be used both euphemistically and dysphemistically. However, negative connotations seem to be more common than their positive counterparts. *Red* is associated with dangers and hardships. So, when a player receives a *red card* (al-bitʕaqah al-ḥamra?) in a game, it means expulsion from the game. In Arabic, the perception of *red* by the two sexes could be different, in that *red clothing* (al-malabis al-ḥamra?) may be sought after by women and rejected by men. In Arabic, *red death* could be negatively associated with something that is too bad. A possible interpretation is that because one could be blinded by horror and anger, one could see the world *red* in one’s eyes. *Red death* could also be used to describe any extremely painful disease such as renal

⁴ Bargash is a forest located in the city of Ajloun in Jordan.

colic, murdering death, hard death, or any hardship one might be in. Anger is associated with *red* in many languages, where one can find expressions such as the French *rouge de rage* (“red with anger”), though in Thai, a “body turning green” belongs to an angry person (Soriano – Valenzuela 2009: 422). In Zulu, the angry heart is said to be *red* (Taylor – Mbense 1998: 202–3). By the same token, Japanese connect *red* with anger and jealousy (Oyama et al. 1963). Seen as a colour of doubt and suspicion, *red* is dysphemistically extended in Saudi Arabia to describe suspected people. So, when one is described as having *red hair* (faʿrtuh ḥamra), this connotes a person who is always unjustly accused, always suspected, always less trusted, and always blamed upon. The story of this common Arabic metonymy could be explained as when the hair is *red* in colour, anyone might doubt that and think that the hair is not really *red* but dyed *red*. When someone is described as *red-faced* (wadʒhuhu aḥmar), this could mean that one is embarrassed or shameful. The face turns *red* when blood involuntarily rushes to the face in an extraordinary response to embarrassment or shame. *Redness* of face in this context should be distinguished from that caused by anger and illness.

In Arabic, to show someone a *red eye* (fardʒah el-ʿein el-ḥamra) is to warn and threaten him. *Spending a red night* (amdʿa laylah ḥamra?) or *a red evening* (sahrah ḥamra?) is an expression that is always associated with a pornographic night or evening. By the same token, *red wax seal* (jamiʿ aḥmar) has dysphemistic connotation, in that it is often understood as a mark of the closure of law-violating shops, institutions, etc. However, *red* is positively used in *The International Red Cross and Red Crescent Movement*, in that this humanitarian movement was founded to protect human life and health and to assuage the human suffering, without any discrimination based on nationality, race, sex, religious beliefs, class or political opinions.

Worldwide, *red* means unlucky in Nigeria and Germany, but lucky in China, Denmark and Argentina. It represents ambition and desire in India and love in China, Korea and Japan (Paul – Okan 2010: 953). Philip (2006: 80) says that as part of the metonymically-motivated meanings associated with *red* is found in finance, where credits are notated in *black* ink, and debits in *red*. The expressions *in(to) the red* and *out of the red / into the black* serve to differentiate and highlight the contrasting sides of the account. Though the previous examples highlight the negative and dysphemistic uses of *red*, the same colour has many euphemistic uses in many languages. This being the case, *red* could serve as the colour of authority, importance and royalty and this is represented by *rolling out the red carpet* for someone to give him/her a [right] royal welcome (Philip 2006: 80). Moreover, euphemisms for menstruation use figures such as *the Red Sea’s in*, *it’s a red letter day*, *riding the red rag*, *flying the red flag*, *surfing the red wave*, *red sails in the sunset*, *snatch box decorated with red roses*, and *her cherry is in sherry* (Allan 2009: 632).

Ancient Arabs also used *red* to connote positive and negative meanings. This being the case, *the two reds* (al-aḥmaran) could stand for gold and saffron, bread and meat, or bread and wine. A *red afternoon* (ḥamra? al-ḍʿaheerah) is often associated with a very hot afternoon. If someone is called *red* then he might be unarmed. It is also insulting and dysphemistic to call someone *red* nowadays. For ancient Arabs, *red* was sometimes used to signify *white* and was used to describe non-Arabs, whereas *black* is used to describe Arabs. Because Arabs tend to be *brown* in colour they are called *black*, and because non-Arabs tend to be *white*, they are described *red*, bearing in mind, as said, that what was *white* was

called *red*. *Red camels* (humur al-niṣam) are really *white* camels. If *red* was perceived *white* by ancient Arabs, then what was the colour *white* used for? Indeed, it was used to indicate anything pure and free from defects.

4.5 Green

Though *green* symbolizes danger or disease in Malaysia (Paul – Okan 2010: 953) and envy in Spanish (Soriano – Valenzuela 2009: 422) and in the United States (Hupka 1997: 167), it could be seen, in agreement with Allan (2009: 633), as the most restful colour, as it symbolizes different positive concepts such as growth, harmony, health, and safety. In Arabic, a *green-toothed* (axd^ʕar annawadʒið) person could be used to describe a healthy person who constantly eats spring onion and leek. A *green light* (ad^ʕd^ʕu? al-axd^ʕar) is viewed as the mark of safety and permission to pass through something and walk. Though *green* apples, pears and peaches, said Allan, are unripe and thus unpalatable, *green fish* (samak axd^ʕar) could be used positively in the Jordanian context to symbolize fresh fish. *Green-handed* (al-ayadi al-xad^ʕra?) seems to be positively used to describe a successful gardener; everything he/she plants in the ground grows well. The connection between *green* and plant life is also used in English and present in the expression *to have green fingers* (Philip 2006: 83).

There are many positive connotations of *green*. The *Green Revolution* (aθθawrah al-xad^ʕra?) is a term used to describe the international efforts to increase food production in developing countries. This indeed demonstrates the positive use of *green* in this context. *Greenpeace* (assalam al-axd^ʕar) is a non-governmental environmental organisation that is aimed at changing the industrial and governmental policies that threaten the natural world. It draws attention to the dangers – global warming, deforestation, overfishing, commercial whaling and anti-nuclear issues – that threaten the environment. Without recourse to the use of force, members of *greenpeace* use the means of direct nonviolent protest. *Green vehicles* (assayarat al-xad^ʕra?) or environmentally friendly vehicles are hybrid electric vehicles that are powered by alternative fuels. *Green power* (at^ʕt^ʕaqah al-xad^ʕra?) represents the renewable energy resources and technologies that are environmentally friendly. In an article published in *Ammonnews* on the 11th of September 2009 under the heading of *the green Jordanian Petroleum: Jordanians are preparing to reap the fruits of 17 million olive trees*, *green* petroleum is positively used to refer metonymically to olive trees. The title is indicative of the fact that Jordan is not an oil-producing country, and this stresses the positive value of the *green* olive trees as an alternative for oil.

Allan (2009) says that unripe fruit such as apples, pears and peaches is *green* and thus unpalatable. He also says that the negative features of *green* have been transferred and extended to dysphemistically describe things and people. When people and things are dysphemistically called *green*, then they are immature, inexperienced, undeveloped, unripe, and raw. Instances of such negative extension do exist in colloquial Jordanian Arabic, in that a *green leaf* (waraqatuh xad^ʕra) person could be used to describe someone who died in his prime. This is to be contrasted with *yellow leaf* (waraqatuh s^ʕafra) person, an expression which could be used to describe an elderly person who, as explained in Section 4.3, is expected to die soon. A *green wood* (ṣuduh axd^ʕar) *person* symbolizes a boy or a man who is immature or inexperienced. In *green clothes* (yaseel axd^ʕar) and *green mix concrete* (t^ʕeenih xad^ʕra), *green* is negatively used to stress that clothes and mix concrete are not dry

yet. Also in Jordanian Arabic, a *green-souled* (nifsuh xad^{ra}) man could be used to describe an old and married man who, however old and married, loves the opposite sex and keeps trying to make self, through some patterns of behaviour, younger in the eyes of women. Such line of behaviour is not welcome by people and is a reason to disrespect him. Summing up, the connotations of the colour *green* seem to be dysphemistic when associated with people or things that are immature, inexperienced, or non-dry.

4.6 Blue

Blue is the colour of the unclouded sky and sea, and is often associated with highly positive values such as tranquillity and calmness. Light *blue* is a symbol of cleanliness, in that most hospitals are internally painted light *blue*. Filters used to purify water, and cleaning liquids are mostly *blue* in colour. Light *blue* as such is associated with health, healing and tranquillity. Because boys, in comparison with girls, are dressed in *blue*, some propose that *blue* is a masculine colour. In colloquial Jordanian Arabic, metaphorical uses of *blue* seem to be predominantly dysphemistic, in that *blue-blooded* (dammuh azrag) – which symbolizes a person of noble birth in English – could be used as equivalent to *black-hearted* (aswad al-galb). *Someone with blue canine tooth* (nabuh azrag) could stand for a fox-like person who is skillful at deception. When someone's face is described as turning *blue*, then someone seems to be getting sick, or someone fell unconscious. If someone says the *blue* demons are playing in front of my eyes, then someone could be in a state of extreme anger. A *blue* prison uniform is associated with convicts, and the colour of prison uniform could differ from one country to another. It could be insulting to call someone *blue*, and the colour *blue* was used by ancient Arabs in their prose and poetry to describe an enemy of a high degree of hostility. In relation to this, Al-Hareeree (1900) says:

What is that better than *green* living and visiting the *yellow* beloved? My *white* day was *blackened*, and my *black* hair was *whitened* and when the *blue* enemy was visible to me, then (I said) how lovely the *red* death is. (Translated by the author)

In the above text, *green living* is used as a metonymy for the state of being healthy, happy, or prosperous. The *yellow beloved* is the diseased sweetheart. The *blackening* of the *white* day is a metonymy for the many worries and hardships. The *whitening* of the *black hair* is another metonymy for old age and weakness. The *blueness* of enemy is a metonymy for the enemy's high degree of hostility. *Red* death is a metonymy for the severity of the type of death which might include blood shedding.

Blue bead (al-xarazaeh azzarga) could be used euphemistically in Jordanian culture as part of the preventive measures against the evil eye which is believed to be a look causing bad luck, and sometimes death, for the person at whom it is directed for reasons of envy or dislike. In Jordanian culture, like the case in some other Arab cultures, babies and young children are thought to be the main victims of the evil eye because they are often praised by strangers and childless men and women. As a preventive measure to avoid the evil eye, some parents in Jordanian culture attach a *blue* bead to the clothes of babies and young children. Though this is a superstitious belief, people keep hanging *blue* beads inside cars, houses, and on babies' clothes as a way to avoid the envious and ill-wishing looks of others. Seen in this light, *blue* seems to be viewed positively by people.

The story of *blue beads* dates back to pharaohs who used to believe that gemstones such as *blue beads* have magical and protective power besides their function as adornments (Al-dred 1978). Ancient Egyptians believed in three colours: *red*, *green*, and *blue*; the colours that were prevalent in their jewelry. *Red* symbolizes the *red* blood that goes on in the veins and gives life and activity. *Green* symbolizes the greenery of crops. *Blue* is linked to the *blue* sky where the sun (the symbol of the god of ancient Egyptians) swims and where the god, that protects and blesses people, lives. The belief in the magical power of gemstones such as *blue beads* passed from one generation to generation until it reached today's world with the people knowing nothing about the origin of that myth.

Though *blue bead* is used for the prevention of envy, *blue-eyed* (ʕuyounuh zurug) seems to be always used dysphemistically to connote the worst enviers. In Jordanian culture, the common metonymy of “*blue-eyed and spaced-teeth*” (ʕuyounuh zurug wa snanuh furug) person could describe an enormously envious person. *Blue-eyed* is currently used to always describe detrimental envious people, and ancient Arabs used *blue-eyed* to describe enemies of a high degree of hostility. In spite of the positive connotation of *blue bead*, the uses of *blue* seem to be predominantly dysphemistic. This finding does not conform to Allan's (2009), in that the uses of *blue* are found to be rarely euphemistic in Jordanian Arabic.

5. Conclusion

This study has attempted over the previous sections to investigate the connotative meanings of colour terms, *black*, *white*, *yellow*, *red*, *green* and *blue* in Arabic in general and in Jordanian Arabic in particular. The study, adopting Allan's (2009) approach, classified the connotations of colour terms in Arabic, positive and negative, in terms of “X-phemisms”; a term which was used in Allan – Burrige (2006) to describe the union set of orthophemisms, dysphemisms, and euphemisms. In Jordanian Arabic, all colors have euphemistic and dysphemistic connotations but while *black*, *yellow*, *red* and *blue* were found to be predominantly dysphemistic and associated with mostly negative connotations, *white* is used euphemistically, and mostly has positive connotations, yet *green* is found to be having both euphemistic and dysphemistic connotations.

Black has dysphemistic connotations more often than *yellow*, *red* and *blue* do, and this is in fact not a specific feature of Jordanian Arabic but it is a thing common to most languages. Allan (2009: 636) points out that in English, “black is used orthophemistically but not euphemistically; it has dysphemistic connotations more often than other colours do”. In Jordanian Arabic, *black* could be linked to mischievous, soiled, and evil issues. It could also be associated with unseen and demonic magic, bad luck, bad end, enemies with strong hostility. Euphemistic associations of *black* seem to be relatively few and only three examples were found to be examples of positive connotations: *black-eyed*, *black-haired*, and *the two blacks* (nominative case) as signifying date and water. It could be said that the above expressions are culture-specific in that they are unique to Arabic language in general and Jordanian Arabic in particular.

White mostly has positive connotations and is often used euphemistically. It is positively associated with purity and innocent, harmless, and evil-free issues. *White-hearted*, *white flag*, *white dove*, *white revolution* and *white helmets* are all examples of positive associations.

White seems to be rarely used dysphemistically in Jordanian Arabic, as is clear in a *white-eyed* woman; an expression which could be used to describe a rude woman who has a strong personality more than is required, and a *white land* which is used to describe the unplanted land. These findings seem to be in line with Allan's (2009), in that white is found to be linked to light and purity, and it mostly has positive connotations in English.

In contrast to *white*, *yellow* is rarely used euphemistically. This being the case, *yellow-eyed* and *yellow-skinned* which could be used to describe people who are jaundiced, a *yellow leaf* person which could be used as a way to describe an elderly person who is expected to die soon, and *yellow air* which is often used to connote cholera are all examples of dysphemistic uses of *yellow*. In English, yellow is nearly always orthophemistic but occasionally dysphemistic. "Yellow is dysphemistically used of cowards and cheap paper, and sometimes of East Asiatic people; but it is orthophemistic and positively used of light-coloured African Americans" (Allan 2009: 636).

Negative connotations of *red* seem to be predominant, in that *red card* means expulsion from the game, and *red death* is negatively associated with something that is too bad, and could be used dysphemistically as a lexical alternative to any extremely painful disease such as renal colic. *Red hair* stands for unjustly accused person. *Red afternoon* could be used dysphemistically to represent a very hot afternoon. *The International Red Cross and Red Crescent Movement* is the only occurrence of *red* in positive figurative expression. These findings seem to conform to that of Allan (2009: 631) in that in English *red* has more dysphemistic than euphemistic associations. Instances of dysphemistic association of *red* in English include *Red Indians*, *to be in the red*, *red tape*, *red herring*, etc.

The uses of *blue* seem to be also predominantly dysphemistic; *blue-blooded* which could be used to dysphemistically describe someone who dislikes others, *someone with blue canine tooth* which could be used to describe someone who is skilled at deception, and *blue demons* as uttered by person who could be in a state of extreme anger are all instances of dysphemistic uses of *blue*. It would be also dysphemistic and insulting to call someone *blue*. The only positive connotation of *blue* occurs in the *blue bead* which is used as a preventive method against evil eye. Unlike the case in Arabic, the uses of blue are rarely dysphemistic in English and in relation to this, Allan (2009: 636) says:

As the colour of the Madonna's robe, blue is connected with the virtuousness and chastity of a bride. The negative aspects of figurative uses of blue arise from fear, fighting, despondency, and tabooed language and behaviour. It is arguable that the use of blue to speak about these topics is euphemistic and that uses of blue are rarely dysphemistic.

Green symbolizes different positive connotations such as growth, harmony, health, and safety. *Green-toothed*, *green-handed*, *Green Revolution*, *green peace*, *green vehicles*, and *green power* are all examples of positive associations of green. However, *green leaf* person, someone who died in his prime; *green-wood* person, someone who is immature or inexperienced; and *green-souled* as used to describe an old and married man who loves the opposite sex and who likes to appear younger in the eyes of women are all examples of dysphemistic uses of green. In English green is linked to living vegetation, and negative connotations arise when it is the colour of illness or jealousy (Allan 2009).

Appendix: Phonetic Symbols used in the study

b : Voiced bilabial plosive	ɬ : Voiceless postalveolar affricate
m : Bilabial nasal	l : Postalveolar lateral approximant
f : Voiceless labiodental fricative	j : Palatal approximant
d : Voiced dental plosive	g : Voiced velar plosive
t : Voiceless dental plosive	k : Voiceless velar plosive
n : Dental nasal	ɣ : Voiced velar fricative
ð : Voiced dental fricative	x : Voiceless velar fricative
θ : Voiceless dental fricative	w : Labio-velar approximant
z : Voiced alveolar fricative	q : Voiceless uvular plosive
s : Voiceless alveolar fricative	ʕ : Voiced pharyngeal fricative
r : Alveolar trill	ħ : Voiceless pharyngeal fricative
ʒ : Voiced postalveolar fricative	ʔ : Glottal plosive
ʃ : Voiceless postalveolar fricative	h : Voiceless glottal fricative
ɖʒ : Voiced postalveolar affricate	

Pharyngealised consonants are marked with ʕ: tʕ, dʕ, sʕ, ðʕ, lʕ. (Adopted from Suleiman 1985: 30)

References

- ADAMS, Francis M. – OSGOOD, Charles E. 1973. "A cross-cultural study of the affective meanings of colour". *Journal of Cross-cultural Psychology* 4.135–56.
- ALDRED, Cyril. 1978. *Jewels of the Pharaohs: Egyptian Jewelry of the Dynastic Period*. New York: Ballantine Books.
- AL-HAREEREE, Abu Mohammad. [1900]. *Muqamat Al-Hareeree*. Beirut: Dar sʕader.
- ALLAN, Keith. 2007. "The pragmatics of connotation". *Journal of Pragmatics* 39.1047–57.
- . 2009. "The connotations of English colour terms: Colour-based X-phemisms". *Journal of Pragmatics* 41.626–37.
- ALLAN, Keith – BURRIDGE, Kate. 1991. *Euphemism and Dysphemism: Language Used as Shield and Weapon*. New York – Oxford: Oxford University Press.
- . 2006. *Forbidden Words: Taboo and the Censoring of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ANNUYAIMISHI, Sulaiman. 2000. *Dictionary of Colours and Names Associated with Them*. Ar-Riad: Bayet Al-Afkar Addawliyyah.
- BERLIN, Brent – KAY, Paul. 1969. *Basic Colour Terms: Their Universality and Evolution*. Berkeley: University of California Press.
- BAXTER, William. 1983. "A look at the history of Chinese colour terminology". *Journal of Chinese Language Teachers Association* 18:2.1–25.
- BURNS, Robert B. 2000. *Introduction to Research Methods*. London: Sage Publications.
- CHAN, Alan H. S. – COURTNEY, Alan J. 2001. "Colour associations for Hong Kong Chinese". *International Journal of Industrial Ergonomics* 28.165–70.

- CRISP, Peter – CHANG, Zhang Yan. 1987. "Patterns of connotations in Chinese and English colour terms". *Chinese University Educational Journal* 15.50–9.
- CRUSE, D. A. 1986. *Lexical Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- DAVIDOFF, Jules. 1997. "The neuropsychology of colour". *Colour Categories in Thought and Language* (eds. Hardin, Clyde L. – Maffi, Luisa), 118–34. Cambridge: Cambridge University Press.
- ELLIOT, Andrew J. – MAIER, Markus A. – MOLLER, Arlen C. – FRIEDMAN, Ron – MEINHARDT, Jörg. 2007. "Colour and psychological functioning: The effect of red on performance attainment". *Journal of Experimental Psychology: General* 136:1.154–68.
- FRANK, Mark G. – GILOVICH, Thomas. 1988. "The dark side of self-and social perception: Black uniforms and aggression in professional sports". *Journal of Personality and Social Psychology* 54.74–85.
- GOMM, Roger. 2004. *Social Research Methodology: A Critical Introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- HAYS, David – MARGOLIS, Enid – NAROLL, Raoul – PERKINS, Dale R. 1972. "Colour term salience". *American Anthropologist* 74.1107–21.
- HEMPHILL, Michael. 1996. "A note on adults' colour-emotion associations". *Genetic Psychology* 157:3.275–80.
- HUPKA, Ralph B. – ZALESKI, Zbigniew – JURGEN, Otto – REIDL, Lucy – TARABRINA, Nadia V. 1997. "The colours of anger, envy, fear, and jealousy. A cross-cultural study". *Journal of Cross-cultural Psychology* 28:2.156–71.
- JACOBS, Laurence – KEOWN, Charles – WORTHLEY, Reginald – GHYMN, Kyung-II. 1991. "Cross-cultural colour comparisons: global marketers beware!". *International Marketing Review* 8:3.21–30.
- JEFFRIES, Lesley. 1998. *Meaning in English: An Introduction to Language Study*. Basingstoke: Macmillan Press Ltd.
- JOBES, Gertrude. 1962. *Dictionary of Mythology, Folklore and Symbols*, vols. 1–2. New York: Scarecrow Press.
- KAYA, Naz – EPPS, Helen. 2004. "Relationship between colour and emotion: A study of college students". *College Student Journal* 38.396–405.
- KAYA, Naz – CROSBY, Melanie. 2006. "Colour associations with different building types: An experimental study on American college students". *Colour Research & Application* 31.67–71.
- KIATO, Kenji – KIATO, S. Kathleen. 1986. "A study of colour association differences between Americans and Japanese". *Human Communications Studies* 13.59–75.
- LAKOFF, George. 1987. *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago: The University of Chicago Press.
- . 1993. "The contemporary theory of metaphor". *Metaphor and Thought* (ed. Ortony, Andrew), 202–51. Cambridge: Cambridge University Press. [Second edition]
- LAKOFF, George – JOHNSON, Mark. 1980. *Metaphors We Live By*. Chicago: The University of Chicago Press.
- LEECH, Geoffrey N. 1981. *Semantics: The Study of Meaning*. Penguin: Harmondsworth. [Second edition]
- MANAV, Banu. 2007. "Colour-emotion associations and colour preferences: A case study for residences". *Colour Research & Application* 32.144–50.

- MEIER, Brain P. – ROBINSON, Michael D. – CLORE, Gerald L. 2004. “Why good guys wear white. Automatic inference about stimulus valence based on brightness”. *Psychological Science* 15:2.82–7.
- MEIER, Brain P. – ROBINSON, Michael D. – CRAWFORD, L. Elizabeth – AHLVERS, Whitney J. 2007. “When ‘light’ and ‘dark’ thoughts become light and dark responses: Affect biases brightness judgements”. *Emotion* 7:2.366–76.
- MURRAY, David C. – DEABLER, Herdis L. 1957. “Colours and mood-tones”. *Journal of Applied Psychology* 41.279–83.
- NIEMEIER, Susanne. 1998. “Colourless green ideas metonymise furiously”. *Kognitive Lexikologie und Syntax* (Rostocker Beiträge zur Sprachwissenschaft 5) (ed. Friedrich Ungeger), 119–46. Rostock: Universität Rostock.
- OSGOOD, Charles E. – MAY, William S. – MIRON, Murray S. 1975. *Cross-cultural Universals of Affective Meaning*. Chicago: University of Illinois Press.
- OYAMA, Tadao – TANAKA, Yasumasa – HAGA, Jun. 1963. “Colour-affection and colour-symbolism in Japanese and American students”. *Japanese Journal of Psychology* 34.109–21.
- PAUL, Sable – OKAN, Akcay. 2010. “Colour: Cross cultural marketing perspectives as to what governs our response to it”. *Proceedings of ASBBS Annual Conference: Las Vegas*, Vol. 17.950–4.
- PHILIP, Gill. 2006. “Connotative meaning in English and Italian colour-word metaphors”. *Metaphorik* 10.59–93.
- PUNCH, Keith F. 2005. *Introduction to Social Research: Quantitative and Qualitative Approaches*. London: Sage Publications Ltd.
- SAITO, Miho. 1996. “Comparative studies on colour preferences in Japan and other Asian regions with special emphasis on the preference for white”. *Colour Research & Application* 21.35–49.
- SCHAE, K. Warner. 1961. “A Q-sort study of colour-mood association”. *Journal of Projective Techniques* 25.341–46.
- SORIANO, Cristina – VALENZUELA, Javier. 2009. “Emotion and colour across languages: Implicit associations in Spanish colour terms”. *Social Science Information* 48:3.421–45.
- SULEIMAN, Salah. 1985. *Jordanian Arabic between Diglossia and Bilingualism: Linguistic Analysis*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- TAO, Wang. 1994. “Colour terms in Shang oracle bone inscriptions”. *Bulletin of the School of Oriental and African Languages* 59:1.63–101.
- TAYLOR, John R. – MBENSE, Thandi M. 1998. “Red dogs and rotten mealies: How Zulus talk about anger”. *Speaking of Emotion* (eds. Athanasiadou, Angeliki – Tabakowska, Elzbieta), 191–26. Berlin: Mouton de Gruyter.
- TRAUGOTT, Elizabeth – DASHER, Richard. 2002. *Regularity in Semantic Change*. Cambridge: Cambridge University Press.
- WEXNER, Lois B. 1954. “The degree to which colours (hues) are associated with mood-tones”. *Journal of Applied Psychology* 38.432–5.
- XING, Janet Zhiqun. 2009. “Semantics and Pragmatics of Colour Terms in Chinese”. *Studies of Chinese Linguistics: Functional Approaches* (ed. Xing, Janet Zhiqun), 87–102. Hong Kong: Hong Kong University Press.

SYNTACTIC ASPECTS OF JORDANIAN ARABIC-ENGLISH INTRA-SENTENTIAL CODE-SWITCHING^[*]

Abeer Q. Taweel & Mousa A. Btoosh (Al-Hussein Bin Talal University, Jordan)

Abstract. This study investigates the issue of code-switching, particularly, intra-sentential switches, that is, mixing within an utterance. The corpus providing the database of this study comes from the responses of eight bilingual Jordanian Arabic-English students pursuing their higher education at Arizona State University. Findings show that participants don't accept switching into another language after a grammatical morpheme. The more the morpheme is dependent on the following lexical item, the less language switching is acceptable. The study also reveals that the participant's general attitude towards code-switching and the period of time s/he has been exposed to language switching influence his/her evaluation and acceptance of utterances featuring code-switching.

1. Introduction

Bilinguals may, when they communicate, show a tendency to code-switch, or alternate the two languages while speaking. In this sense, code-switching is understood as the process of inserting words or phrases of one language in phrases or sentences of another. Milroy and Muysken (1995: 7) define code-switching as “the alternative use by bilinguals of two or more languages in the same conversation”. Irrespective of the languages involved, it may be generalized that code-switching occurs for different reasons and in many ways. It may be the result of the speaker's encountering a lexical gap in one language so that the speaker switches into the language s/he knows better. It may also be the result of the speaker's attempt to avoid saying something in a more or less frank or polite manner. Whatever the reason is, code-switching is a sign of the speaker's observation of the grammar of the two or more languages involved.

Numerous studies have shown that code-switching does not occur randomly. There are no limits to what languages may alternate roles, but there are constraints on how this may occur. Code-switching may be motivated by social, pure linguistic or syntactic reasons. From a social perspective, it might be used to emphasize one's identity or a social group or class that the speaker wants to be identified with. Meisel (1994: 415) associates code-switching with sociolinguistic factors.

Code-switching is the ability to select the language according to the interlocutor, the situational context, the topic of conversation, and so forth, and to change languages within an

[*] Previously unpublished. Peer-reviewed before publication. [Editor's note]

interactional sequence in accordance with sociolinguistic rules and without violating specific grammatical constraints.

In a study conducted to explore how Hongkongers and Chinese react to bilingual code-switching, Tong et al. (1999: 292–3) illustrate that Hongkongers with strong identity use their in-group language (Cantonese) as a carrier of their social identity and do not favor the speaker's code-switching to the Mainland official language (Putonghua). Safi (1992) provides another example that associates code-switching with social identity. Safi's study, which examines code-switching between Arabic and English in the performance of Saudi Arabic native speakers in the United States, seeks to establish that participants switch to Arabic whenever they want to emphasize shared cultural elements and they switch to English whenever the topic is formal and is businesslike.

In another study conducted on Tunisian Arabic and French code-switching, Lawson and Sachdev (2000) point out that participants have a general negative attitude towards code-switching, and that they tend to use code-switching and the situational features just to maintain in-group relations that exclude outsiders or strangers. In general, these studies discuss the interconnectedness between code-switching and the situation in which it occurs and also the shared cultural background of the speakers. When people code-switch between two languages in the same context, they, in fact, manifest their knowledge of the two languages' structures. Code-switching is likely to occur only where the grammars of the languages involved permit it; it mostly occurs in cases where it does not break the syntactic or semantic unity of a language. Eid (1992: 67) argues that English allows for less switching into Arabic than into English, and that the speakers observe this when using the two languages: "English was found to be more restrictive with respect to switching than Arabic."

In spite of the numerous attempts devoted to exploring code-switching in the performance of Arabic/English bilingual speakers, it is still pretty obvious that many aspects of this sociolinguistic phenomenon have been poorly tackled while some others have even remained unresearched. The present study aims to fill in the gap by addressing the syntactic aspects of Arabic-English intra-sentential code-switching. It shows that Jordanian Arabic speakers do not accept switching between English and Arabic in certain cases. Their evaluation of the sentences presented to them reveals that they see some syntactic units in both Arabic and English as more semantically dependent than others. The meaning of such units is not complete until what modifies them is expressed in the same language. To explore this particular aspect of code-switching, an attempt is made here to employ Jake's (1994) distinction between grammatical morphemes and content morphemes so as to explain this notion further.

2. Review of Literature

Code-switching, which was paid some attention in the 1950s by Weinreich (1953) and Haugen (1956), remained largely neglected in academic literature until the beginning of 1970s. Since then, however, this domain has become a busy field of activity all over the world. Research on this phenomenon distinguishes between two types, namely, inter-sentential and intra-sentential code-switching.

Inter-sentential code-switching refers to the alternative use of two or more languages where the switch occurs between sentence boundaries. Intra-sentential code-switching, on the other hand, refers to instances where the switch occurs between words or phrases (it may also occur within the same word). A close look at the literature devoted to code-switching shows that the majority of studies have been primarily concerned with what code-switching is, systematicity and rules of code-switching, bilingual competence, intra-sentential code-switching and the distinction between code-switching and borrowing (Weinreich 1953; Haugen 1956; Gumperz and Hernandez-Chaves 1975; Timm 1975; Pfaff 1976; Clyne 1987; Jacobson 1990; Myers-Scotton et al. 1996, among others).

Code-switching is sometimes used as a symbol of power. In a study conducted on a 4-year-Chinese child, Bain and Yu (2000) find that the child switches to English as a way of having a certain power in a situation. Similar findings about two children but with French-English code-switching are also reported in Jisa (2000).

Arabic/English code-switching has received a moderate amount of attention over the past few decades. In an attempt to examine how a group of Egyptian-Americans use Arabic-English code-switching in an approximately five-hour recorded conversation, Eid (1992) states that code-switching is constrained by certain syntactic rules; even though speakers code-switch, they show some observance of the syntactic rules of the two languages. For example, when her participants switch within coordinate and subordinate clauses, they do not show examples of using an English conjunction between two Arabic clauses. When they switch within relative clauses, switching occurs before the relative clauses only; they do not use two languages for a relative clause and its marker. Eid also points out that, in pronoun doubling, her participants do not double the subject pronoun if the first one is in English, but they use another English subject pronoun after an Arabic one.

On the basis of examining code-switching among Arabic-English bilinguals, Hussein and Shorrab (1993) provide another piece of evidence in support of the rule-governance notion. According to this study, participants do not accept any type of switching between a pronoun subject and the predicate, regardless of the language used. They also argue that switching does not occur between interrogative elements and the main verb of the sentence in prepositional phrases, or with negation. In another study devoted to investigating the relation between people's level of proficiency in the two languages and the types of code-switching they produce, Saleh (1998) shows that code-switching relies heavily on the participant's level of proficiency in the second language. Drawing on the findings of this study, participants with a low level of proficiency in a second language produce fewer intra-sentential switches and no instances of inter-sentential switches. People with a higher level of proficiency in both languages, on the other hand, produce more types of code-switching. The less proficient in a second language people are, the less they tend to use code-switching.

Jake (1994) elaborates on Eid's study and cites more examples showing code-switching between English and Moroccan Arabic. Jake's participants do not double pronouns after they have started with an English pronoun. This parallels Eid's (1992) study on recorded conversations of Egyptian English speakers. It is not clear why participants choose to avoid code-switching in certain syntactic structures. Is it because such code-switching violates some constraints or is it because they do not use any of these structures in the conversation?

However, what Jake emphasizes is the difference between the grammatical role of pronouns in Arabic and English. She shows that pronoun switching in general is controlled by the way the speakers perceive pronouns more as content words or grammatical words in each language. Jake divides English pronouns into four main categories, discourse emphatic pronouns such as *me*, dummy pronouns such as *it* and *there*, indefinite pronouns such as *one*, and personal pronouns, *he*, *she*, and *it*.

Associating code-switching with several nonlinguistic factors, Bader (1994: 21) argues that switching into English is actually controlled by many factors; area (urban or rural), education, sex and age: "It found out that the factors of region, education, sex and age played a significant role in Code-switching. Thus, it was showed that well-educated, female, young city dwellers used this strategy the most."

In a more recent study on the syntactic constraints and social functions of Arabic English code-switching among Saudi bilinguals living the United States, Al-Enazi (2002) argues that the patterns of Arabic English code-switching examined in his study violate all proposed formal constraints on code-switching. Findings also reveal that code-switching to English is associated with academic terms and precise numbers. Furthermore, the study shows that participant's age influences language preferences.

The present paper focuses on switching after the personal pronouns *he*, *she*, and *it*. Jake (1994: 273) starts her paper arguing that English personal pronouns are considered content morphemes.

The assignment of a personal pronoun to the class of either content morphemes or system morphemes is determined entirely by language-internal principles and requires a morphosyntactic analysis of the personal pronoun system of the language participating in any given code-switching situation. For example, the personal pronouns of English and German are content morphemes.

However, Jake concludes that this fact cannot help determine much about pronoun code-switching. "Variation in the distribution and behavior of pronouns in intra-sentential code-switching suggests that pronouns cannot be simply characterized as members of a functional (vs. content) category." (p. 292). She ends up leaving the discussion open-ended, stressing that placing pronouns in a special category is not that easy, and depends on the context in which the pronoun is used. Contrary to Jake's assumption, this study tends to consider English personal pronouns as more grammatical or functional morphemes, rather than content ones. The data and results of the present study show that such morphemes are treated as semantically dependent on other lexical units in the text; they do not really add to the meaning of the sentence as much as to the grammatical soundness of it.

3. Methodology

The present study aims at addressing how Jordanian Arabic native speakers evaluate code-switching between Arabic and English when it occurs between subject pronoun and verb, or between an auxiliary and the rest of the verb phrase components. To this end, a questionnaire was developed and presented to the subjects. Subjects were given the questionnaire with examples of code-switching and were asked to evaluate these sentences and

describe their responses (see Appendix 1). The questionnaire form was adapted from Murray (1993).

The present study was conducted in three stages. The first pilot study was completed by three students who were asked to give their immediate responses to the first 14 sentences in the questionnaire. They only had to listen to the sentences read out to them and say whether they thought each one was acceptable for them or not. In the second part of the study, the same three students plus another five were given the questionnaire with the first 20 sentences in it. The first three students had a questionnaire with sentences 15 through 20 only. In this part, the subjects were asked to report whether the sentence was good or not and why; and what they would think if they heard it said by someone else. They also had to answer a question in writing about what they thought about code-switching in general. The third part of the study included the students' responses to the last 10 sentences in the questionnaire, with more examples of code-switching after subject pronouns and negation. Figures 1 through 6 show subjects' responses to the questionnaire; the symbol [—] is used to indicate that no response was provided. The letter *M* is used to express the participant's uncertainty ('maybe').

The study is limited to eight Arabic-English bilingual students pursuing their graduate studies at Arizona State University. The students are five males and three females, and they all speak Jordanian Arabic. They all have been living in the United States for at least two years, but they have been exposed to English as a second language since childhood. Three male subjects are pursuing their higher degrees in math, engineering and education. Two are pursuing a Ph.D. in linguistics. As for the three female subjects, they are all wives and mothers, two of them are working on their masters in education, and the third has just received a masters in French linguistics. Each subject was asked to say whether s/he thinks the expression s/he hears sounds appropriate? Would they say it? What would s/he think if they heard someone else say it? The sentences or phrases presented to them include some examples of code-switching after an auxiliary within the verb phrase or within the whole clause between a subject pronoun and its predicate. See Appendix 1.

4. Questionnaire Analysis

Each subject was presented with thirty sentences in total. Seventeen of these sentences feature code-switching between pronouns and the rest of the sentence, while the other thirteen exemplify code-switching after an auxiliary within the verb phrase. Students' responses varied with the sentence type. Of the seventeen sentences involving subject-predicate switching, eight represent examples of switching into English after an Arabic pronoun subject, and nine sentences are examples of switching into Arabic after an English pronoun: compound subject and compound pronouns.

However, all sentences featuring switching after the auxiliary are examples of switching into Arabic after an English auxiliary. The different English auxiliaries would become affixes in the Arabic verb phrases, so switching into English after the Arabic 'part of the word' is less likely. Such forms have never been found in any conversation that includes examples of code-switching and, thus, are not included in any examples in the questionnaire. Probably

such sentences are so strange that they do not actually exist in the linguistic grammar of any of the subjects.

4.1 Code-switching between a noun and its predicate

The questionnaire includes 17 sentences exemplifying switching languages after subject pronouns. Six of these sentences show switching into English after an Arabic subject pronoun, as shown in Figure 1. As mentioned above, each of the following figures presents subjects' responses to two questions: *Does the sentence sound good to you?* and *Would you say this sentence?*

Figure 1: Switching between the noun and predicate: Arabic pronoun into English predicate

	1. <i>ana have</i>		2. <i>hiyya is</i>		4. <i>huwwa is watching</i>		10. <i>inta coming</i>		12. <i>intu coming</i>		23. <i>huwwa has been reading</i>	
	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?
a	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
b	×	×	×	M	×	×	×	M*	×	×	×	×
c	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
d	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	×	×	×
e	×	×	×	×	×	×	✓	×	×	×	×	×
f	×	—	✓	—	×	—	✓	—	×	—	×	×
g	✓	—	✓	—	✓	—	✓	—	×	—	×	×
h	✓	—	✓	—	×	—	✓	—	✓	—	✓	M
T	3	1	4	1	2	1	5	2	2	1	2	2

Three of the subjects accepted most of these sentences and thought that the sentences sound reasonable. Two of these graduate students are wives and mothers. One mother said that she and her children exchange such sentences all the time. In general, these three students expressed a positive attitude towards code-switching and accepted that it is natural and may occur whenever bilingual people communicate. The third one who reported a positive attitude and accepted four of these sentences is a single male, but a linguist. He stated that people may resort to code-switching because they lack enough competence in one of the languages or because they want to show that they know the two languages, a prestige reason. Whatever the reason is, he remarked that code-switching is a natural phenomenon in bilingual communities. However, another subject said that although one of these sentences sounds good, he would not say it (sentence 10). This student is also a linguist, and has a similar attitude towards many other sentences in the questionnaire.

Slightly more than half the subjects in the study, as shown in Figure 1, do not accept most of these sentences. Three of them found none of the sentences acceptable; one of these three subjects stressed that he might say them (S's 2 and 10), although he does not think they are good. A mother also indicated that she might use 10, although she does not think it sounds good.

Each of the other two subjects accepted different sentences. In general, these five students commented it is not at all acceptable to switch into English when the sentence starts with an Arabic subject pronoun. They believed that such switching might be a sign that the speaker is not comfortable with Arabic, or is seen as a result of a lexical gap; the English pronoun might have just escaped the speaker at that moment. A couple of the subjects stated that such switching is probably the result of a desire to show off, a notion which we relate to a negative attitude towards code-switching more than anything else. In general, the most accepted sentences are 2 and 10, where switching occurs after third person feminine singular and second person masculine singular. It is worth noting that such structures are the least acceptable when the pronoun is doubled, see Figure 3. Does this mean that the more remote the second pronoun is from the first, the more acceptable it is, such that the subjects of the study accepted it as an independent semantic unit that functions as a subject for an English predicate and does not even need to be doubled?

Figure (2) presents seven instances of switching into Arabic after an English subject pronoun.

Figure 2: Switching between the noun and predicate: English Pronouns into Arabic predicates

	5. I <i>baqra'</i> <i>fiih</i>		8. We <i>rah</i> <i>nshuuf</i>		15. You and Mary <i>btuktubu</i>		16. Ahmad and I <i>jaayiin</i>		21. You and I <i>rah</i>		24. You and he <i>kuntu</i>		26. She and I <i>tfarrajna</i>	
	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?
a	×	×	×	×	✓	✓	✓	✓	M	M	×	×	×	×
b	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	M
c	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
d	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
e	×	×	×	×	✓	×	✓	×	✓	M	×	×	×	×
f	×	—	×	—	×	×	✓	✓	✓	✓	✓	M	✓	✓
g	×	—	✓	—	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
h	×	—	×	—	✓	✓	✓	✓	×	×	×	×	×	×
T	0	0	1	0	4	3	5	4	4	4	2	2	2	3

Out of the eight subjects, only one student accepted one of the two sentences that have only a singular subject pronoun (5 and 16). However, four of them accepted switching into Arabic after a compound English subject consisting of a pronoun and a noun, a name in these cases, e.g. “You and Mary”, “Ahmad and I”; they claimed that such forms sound good and may occur in their conversations. What we think to be interesting is that five students out of the eight accepted sentence 16, in which one of the two parts of the compound subject is an Arabic name, while four students accepted 15, in which an English name is used. One student of the eight, who happened to be one of the two linguists, believed that sentences 15, 16 and 21 sound good and acceptable, but doubted that he would say any of them.

The subjects also stated that their attitudes have nothing to do with the kind of predicate used; the issue is that they do not switch languages between English pronouns and Arabic predicates. Another interesting thing is that two subjects stated that they would accept

switching into Arabic after an English pronoun but if, and only if, the predicate is very short. Otherwise, they do not switch or they pause between the pronoun and the predicate. It appears that English pronouns are, in general, in need of more ‘weight’ than Arabic ones, either through using them with English predicates as well, or through giving them more time before switching into Arabic.

Three sentences, 21, 24 and 26, are examples of switching into Arabic after English compound pronouns. These sentences were added in the third part of the questionnaire to measure how the subjects would react to them compared to their reaction to one-pronoun subjects or compound subjects in general. Only two students accepted all of them. The other students stated that such forms do not sound good although they might occur in some conversations; these students stressed that such forms are wrong or not natural. However, these students are the people who have a less positive attitude towards code-switching in general. The most acceptable sentence among these three is sentence 21, in which the two pronouns were ‘you and I’. Sentence 26 has ‘she and I’ as the pronoun subject, and it appears that the students became less comfortable with any structure that refers to a third person – someone who is not there at the moment. In general, sentences that exemplify switching into Arabic after a third person singular English pronoun – even as part of compound subject pronoun as in 24 and 26 – are the least acceptable. However, a more positive attitude was reported when the sentence starts with the Arabic first person singular, using their native language to refer to their own identities, as in sentences 1 and 27.

Switching languages between a subject pronoun and its predicate is not generally acceptable. Students stated that they do not like to have these two elements expressed in two different languages. However, it seems that some students accept switching into English after a singular Arabic subject pronoun, but not switching into Arabic after a singular English subject pronoun. English pronouns might not be acceptable as independent representatives of noun phrases in a sentence when the rest of the sentence is in Arabic. Most students indicated that English pronouns do not represent a complete semantic unit functioning for an Arabic predicate. Moreover, it looks as if Arabic pronouns are more acceptable as representing an independent meaningful unit in the sentence regardless of code-switching. A question that is worth asking here is whether Arabic speakers perceive Arabic pronouns this way because Arabic is their native language and they are very used to these words and their meanings. One thing to be pointed out here is that Arabic pronouns are marked for number and gender, a fact which does not apply to all English pronouns. Thus, the form of the Arabic pronoun reveals more information about the subject, and so renders it a more semantically independent unit. Unlike Arabic, some English pronouns are marked for neither number, nor gender such as ‘*you*’. Other pronouns, on the other hand, are marked for number, but not gender (e.g. ‘*we*’ and ‘*they*’).

Another question is whether syllable structure has anything to do with students’ judgments. English pronouns are short monosyllabic words. Does this mean that these small words do not represent a complete semantic unit of some kind without the help of the rest of the sentence? This might explain why students accept switching after longer English subjects, as shown in Figure 2. Although the total number of sentences accepted by the eight students is almost the same in the two types of switching, those who have less positive attitudes towards code-switching accepted more switching after longer English NPs subjects and shorter Arabic ones. They also accepted less switching after English pronouns

in general, both singular and compounds. Does this mean that long English noun phrases constitute more independent semantic units because they are longer than singular pronouns? Are singular English pronouns not accepted as an independent semantic unit because they are “shorter” than both Arabic singulars and English compound NPs?

There are, however, four sentences in the questionnaire that have double pronouns; two start with Arabic pronouns while the others start with English pronouns.

13. *inta* You are coming tonight?
you
27. *ana* I thought about it.
I
22. I *ana raayeh*.
am going
28. He *huwwa haka ma'i*
he talked with me

Jake argues that an English double of an Arabic ‘topic’ pronoun is possible, but the opposite is not. If the speaker starts with an Arabic pronoun, followed by an English sentence, English being the matrix language here, then doubling is possible. “If English is the ML, pronoun doubling occurs, but if Arabic is the ML, no pronoun doubling occurs” (Jake 1994: 281). Eid (1992) also states that there were no occurrences of an Arabic double following an English pronoun in her study.

Figure 3: Double pronouns

	13. <i>Inta you are</i>		27. <i>anna I thought</i>		22. <i>I ana raayeh</i>		28. <i>He huwwa haka</i>	
	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?
a	×	×	×	×	×	×	×	×
b	×	×	×	×	✓	✓	×	×
c	×	×	×	M	×	×	×	×
d	✓	✓	✓	✓	×	×	×	×
e	✓	✓	×	×	×	×	×	×
f	×	—	✓	✓	×	×	×	×
g	×	—	×	×	×	×	×	×
h	×	—	✓	✓	×	×	×	×
T	2	2	3	3	1	1	0	0

Only one student accepted two of these sentences. Three students did not like any of them, however. The other four students accepted four different sentences, one each; one of these students actually stated that although he might use such a form, it still does not sound good to him. The others stated that they do not use two pronouns, even in two languages, to refer to the same entity in one sentence. In fact, this is surprising for the researchers because we have always considered it acceptable to double a pronoun, and this is also indicated in Eid (1992). The students stated that pronoun doubling, in general, sounds weird, unnatural,

and that there is no need to use two words in two languages to refer to the same identity. However, the most accepted sentence among these is 27, where ‘I’ is doubled, being used first in Arabic, then in English. This is one form we have repeatedly heard people use when they switch languages. Three subjects stated that such a form is OK or sounds good to them. It is obvious that Jordanian Arabic speakers are more comfortable with such a form because the speaker simply starts by using the first person singular, talking about himself/herself, and using his/her first language. It simply indicates that the subjects become more confident when they start referring to themselves using their native language and then switch into English. The Arabic ‘I’ here is not really referring, as much as initiating the in-group code, after which the second language becomes more acceptable. The other three sentences in the questionnaire start with either an English pronoun or a second- or third-person Arabic pronoun, both relating to someone other than the speaker or a language other than his native tongue; such forms seem to make the speakers less comfortable, and are the least accepted. Figures 1 and 2 show that English pronouns are less accepted as subjects of Arabic predicates in general, and that Arabic pronouns, other than the first singular, are more accepted as independent semantic units, such that they do not even need to be doubled.

4.2 Code-switching within the verb phrase

4.2.1 Switching after the verb ‘to be’

Five sentences in the questionnaire show examples of switching into Arabic after an English auxiliary ‘to be’, as shown in Figure 4. Only one student accepted all of these sentences. Another three students accepted two, three or four sentences and one student accepted only one sentence. All these five students agreed that the sentences are good and may occur in their speech. Two students did not find any of them acceptable.

Figure 4: Switching within the verb phrase (after aux. ‘to be’)

	6. John is <i>bishtaghil</i>		7. Mary is <i>sakneh</i>		9. You are <i>btuktub</i>		19. Mary is <i>mabso^hah</i>		20. All the students are <i>fee</i>	
	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?
a	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
b	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	M
c	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗
d	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	M
e	✗	✗	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✗
f	✗	—	✗	—	✗	—	✓	✓	✓	✓
g	✓	—	✓	—	✗	—	✓	✓	✓	✓
h	✗	—	✓	—	✗	—	✓	✓	✗	✓
T	2	1	3	1	2	1	4	4	3	6

The most accepted sentences here are 19 and 20, in which verb ‘to be’ is a linking verb rather than an auxiliary.

19. Mary is *mabsouta hunak*.
happy there
20. All the students are *fee nafs el-şaff*.
in the same class

Another sentence that was also relatively acceptable is 7, in which the participle following the verb ‘to be’ more describes a state than a continuous action, i.e., ‘living far away’. Two students were not sure about sentence 20; they both stated that although it does not sound good, it might still occur in their conversations.

What is noticeable here is that although students in general did not have a very positive attitude towards such forms, their responses showed that the sentences in which the verb ‘to be’ is independent from what follows in the sentence are more acceptable than other sentences. Sentences like 6 and 9, in which the auxiliary ‘to be’ is part of a continuous verb form, are the least acceptable.

6. John is *bishtaghil bisherka hai*
working for this company
9. You are *btuktub `an elmowdou`*.
writing about the subject

One student accepted them both. The linguists accepted one each. One of them stated clearly that sentence 9 sounds good, but he would not use it. Students in general stated that they omitted the form of the verb ‘to be’, which is *is* in the sentence. They stated clearly that an *-ing* form and its auxiliary cannot be expressed in different languages. ‘Working’ and ‘writing’ are referring to actions taking place and thus are highly dependant on their helping auxiliaries.

Three students out of eight accepted 19 and 20, and a fourth one indicated that she would use both of them although she omitted *are* from sentence 20. Two of these four students are mothers who use and hear such forms while communicating with their kids. The auxiliaries in sentences 19 and 20 were viewed as relational stative verbs rather than present progressive helping forms. Perhaps, students treat these auxiliaries and what follows them as two independent semantic units, and thus switch languages between them; ‘living’, ‘happy’ and the pronominal phrases in sentences 7, 19 and 20 describe a state rather than a continuous action; the words after the auxiliaries in 7 and 19 may be understood as adjectives, rather than verbs. This may provide an explanation for why some students cannot separate such verbs from what follows, using two languages.

4.2.2 Switching after ‘have’

Three sentences in the questionnaire feature switching after ‘have’. Figure 5 shows that these forms are almost all rejected by the subjects.

Only two of the students accepted switching within the verb phrase when it includes a *have + past participle*, and with one sentence only, in which the subject happens to be the English first person singular. One student, a mother, reported that her children use forms a lot which which involve English *have* and an Arabic past participle form. The other students

did not accept any separation between the auxiliary and its verb complement. This is another example of the difference between what ‘conscious’ adults say they do, and how spontaneous children may respond, without thinking.

Figure 5: Switching within the verb phrase (after aux “have”)

	3. I have <i>kammalet</i>		17. He has <i>kammal ...</i>		18. We all have <i>kamala ...</i>	
	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?
a	×	×	×	×	×	×
b	×	×	×	×	×	×
c	×	×	×	×	×	×
d	×	×	×	×	×	×
e	×	×	×	×	×	×
f	✓	—	×	×	×	×
g	×	—	×	×	×	×
h	✓	—	×	×	×	×
T	2	0	0	0	0	0

4.2.3 Switching with negation

Five sentences show examples of switching between subjects and verbs or within the verb phrase with negation. Figure 6 presents these findings.

Figure 6: Switching within the verb phrase (negation)

	11. <i>ana mish</i> going		14. <i>Ahmd is mish</i>		25. <i>They are mish</i>		29. <i>He said he mish</i>		30. <i>All the students mish</i>	
	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?	Sound good?	Say it?
a	×	×	×	×	✓	M	✓	M	M	M
b	×	×	×	×	×	M	×	M	×	M
c	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
d	×	×	×	×	×	M	×	×	×	×
e	✓	×	×	×	✓	M	×	×	✓	✓
f	×	—	×	—	✓	✓	×	×	✓	✓
g	×	—	×	—	✓	✓	✓	✓	✓	✓
h	×	—	×	—	×	×	✓	✓	✓	✓
T	1	0	0	0	4	6	3	4	5	6

The general attitude towards such forms is not positive. Three students did not accept any of these sentences as sounding good, but two of them stated that they might still use such forms, although they are not considered good or acceptable forms. The more acceptable sentences are actually the ones in which negation does not come between a verb and its

helping auxiliary. In other words, switching languages with ‘not’ is acceptable as long as a helping auxiliary does not precede it and/or a progressive form does not follow. Again, relational auxiliaries in the acceptable sentences are treated as more independent semantic units. Subjects do not accept switching when there is negation between an auxiliary and its verb complement.

14. Ahmad is *mish raayeh*.
not going
11. *ana mish* going.
I am not

Only one student said that one of the above two, sentence 11, is acceptable, considering this a result of native language interference. However, he stressed that he would not use it. Drawing on these findings, we find that such sentences are not usually used or accepted. The student who tried to justify them is a linguist and admitted that he analyzed what was happening. Displaying a more spontaneous reaction, the rest of the subjects did not accept such switching within the verb phrase. They indicated that *not* cannot be separated from the rest of the verb phrase, whatever the language is.

5. Discussion and Implications

The questionnaire used in this study aims at testing two major hypotheses. First, it investigates how much switching between a pronoun and the rest of the sentence will be tolerated. For example, will Arabic pronouns function as independent meaningful subjects for English predicates? Second, it examines, conversely, the extent to which English pronouns are acceptable as subjects for Arabic predicates.

Based on some previous studies on code-switching, i.e. Eid (1992), we have noted that bilinguals simply do not switch within certain linguistic forms. Eid states that her subjects do not switch within certain forms of coordinate and subordinate clauses. Hussein and Shorrab (1993) provide a concrete piece of evidence showing that code-switching is actually constrained by certain linguistic rules. Speakers in their study reject any example of switching between subject pronouns and verbs, and consider it ‘impossible’, regardless of the language used. The present study, however, reveals that there is some acceptance of such forms. This study also indicates that 26 out of 81 responses for sentences exemplifying switching between an Arabic pronoun and an English predicate are positive. Although most of the subjects who participated in this study revealed that they neither accepted, nor used such forms, there are some who did not find such examples ‘impossible’. This is not in agreement with Hussein and Shorrab’s results. On the other hand, the subjects of this study accepted an English singular subject pronoun functioning as a subject for Arabic predicate much less. Only one response out of the 26 available is positive. However, the subjects in the study were more inclined to accept three examples of sentence switching into Arabic after English compound subject pronouns and noun phrases, though with a higher percentage of acceptance of compound noun phrases. This presents various questions relating to the semantic and phonological structure of pronouns in the two languages.

Regarding English pronouns, to what extent are they acceptable as representing an independent semantic unit in a sentence? Do the students in the study not accept them as subjects of Arabic predicates because they don't usually function without their English predicates or because the students do not know much about their semantic functions compared to Arabic pronouns? Are the longer compound pronouns and noun phrases more acceptable as independent semantic units functioning as subjects? To answer these questions, further research should be conducted on code-switching with English pronouns in different languages, other than Arabic. This may also help in figuring out whether the forms of the words representing the English pronouns affect the semantic perception of them. Unlike Arabic pronouns, which are all at least bisyllabic, English pronouns are short monosyllabic words. Are similar pronouns in other languages acceptable as subjects of English predicates in the same way as Arabic pronouns are?

One interesting thing that the results of the study show is that the students, in general, became more comfortable and more willing to accept switching when a first person singular is part of the noun phrase, as long as it is not the only English word in the subject phrase. Four positive responses were reported for switching after a subject consisting only of an Arabic first person singular, as in sentence 1. Twenty-two responses out of 48 were positive when the English first person singular was part of a compound noun subject phrase or compound pronoun subject. The students even accepted the doubling of the Arabic pronoun with an English one in an English sentence. Two out of 32 positive responses, on the other hand, were reported for sentence 5 and 22 in which 'I' was the only English word in the sentence. It seems reasonable to argue here that students are more comfortable with phrases in which the first person English pronoun is part of a compound pronoun because it allows them to talk about themselves, while still sharing the action with another entity, either by adding another noun or pronoun, or by using the Arabic first person singular pronoun as a double. However, the students became more cautious with the Arabic first person singular pronoun. They accepted it as a subject for an English predicate, as in sentence 1; and they also used it as an initiating Arabic word for a complete English sentence, as in 27. Are they treating it as a more independent, less doubted identity? It seems that students are more self-conscious when they deal with the Arabic first person singular pronoun; they are quite careful about what its referent is and how it is expressed in the sentence, insisting on treating it as an independent identity. However, they are more at ease with the English first person singular pronoun, allowing it to be accompanied by other pronouns and ignoring it completely when it is the only English word in the phrase. In general, sentences with the English first person singular pronoun as part of a compound pronoun or noun phrase are more accepted than sentences with the Arabic first person singular pronoun. For better generalizations, further research should be done on how Jordanian Arabic speakers perceive the identity of 'I', in addition to the identities of third and second person in the two languages, and how this is related to the phonological structure of the word itself.

A number of students in this study reported a positive attitude towards code-switching in general. They stated that some forms may be used, regardless of how correct or good they are. It appears that students who have had significant contact with English reported such attitudes. Although all of the subjects of the study are students pursuing graduate level degrees in the United States, the most positive attitudes towards and greatest familiarity with switching were reported by mothers, or linguists, who are constantly working with

linguistic issues, and who often recognize that they might use switching in a way which wouldn't be perceived as 'good'. Two mothers out of the three who participated in the study reported particularly positive responses. Two male linguists showed an interest in justifying the switched forms linguistically even though they did not accept some of them. This accords with Saleh (1998), who shows that code-switching requires high competence in the two languages involved. Subjects who reported the strongest negative attitude are two out of three males, pursuing studies in engineering and math. Interestingly, both of them are fathers of two children each. The third engineering student who reported a less negative attitude is a single young man, but working with students on and off campus. The third mother who reported a less positive attitude specializes in French linguistics, and is the one who has the least contact with English. In general, the results of the study imply that attitude towards code-switching has less to do with the proficiency in English, the second language, than with the type of contact people have with it, since all of the students have been living in the United States for a long time and have manifest proficiency in the language. This agrees partially with Saleh's results in that there is a relation between the proficiency in a second language and types of code-switching that might occur, if we are to consider constant contact with everyday life English a sign of a higher level of proficiency. The present study, however, reveals that there might be a positive correlation between the general attitude towards switching and the length of the period of time of exposure to the second language, either through work, or through constant contact with students or children, regardless of the degree of proficiency or competence in English. The highest numbers of positive responses were reported by mothers who experience code-switching all the time, linguists, students who work in teaching English, or who have constant contact with native speakers of English outside academic life. The least number of positive responses were reported by students whose contact with native speakers of English off campus is the least, or by those who have very little contact with daily, non-academic English, whether on or off campus.

One other hypothesis that the present study has attempted to test is that code-switching within the English verb phrase might not be acceptable. Let us point out here that the Arabic verb phrase usually consists of one word – the verb – with all the inflectional affixes that show tense, gender, number, and sometimes the subject and object being marked on it. A whole sentence in Arabic may be expressed in one word only. So, language switching here might not be considered. In English, however, a number of words may represent the one verb phrase, and thus switching among these words might be possible; but is it acceptable? The results of the study show that switching with perfect forms is not acceptable, while switching with other 'be' forms is more acceptable. However, switching with other 'be' forms becomes even much more acceptable when the participle refers to an adjective rather than an action.

It is pretty obvious that the *-ing* form is more connected with its auxiliary, but code-switching between them becomes acceptable when the verb is stative and thus comprehended as an adjective. With perfect tense, however, two out of eight students switched into Arabic after the English *have*, and in one sentence only. This indicates that they might have found a way to relate the Arabic past tense form to the English perfect auxiliary *have*. The one thing to be pointed out here is that, in Arabic, the distinction between simple past and present perfect is essentially lacking. Thus, there is no one specific verb form, whether

bound or free, to replace the English *have*. It is relatively clear that the subjects accepted *have* because they do not find a substitute for it. This may also suggest that *have* is more likely capable of representing an independent semantic unit in English than *be* with a participle *is*. The helping auxiliary *be* is accepted only with its English progressive form. Otherwise, if the predicate is in Arabic, some students stated that they omitted the verb *be* from the whole verb phrase.

The students in the present study, however, did not accept switching between the negative word and the auxiliary of the sentence. Only one positive response out of 26 available was reported, while 28 positive ones out of 48 responses were reported when the negative element was independent from the verb of the sentence. This confirms Hussein and Shorab's results, but it should be pointed out here that positive responses were generally reported by the same people who expressed a positive attitude towards switching throughout the study.

Conclusion

Delineating how Jordanian Arabic native speakers evaluate code-switching between Arabic and English when it occurs between subject pronoun and verb, or between an auxiliary and the rest of the verb phrase components has been the primary goal of this study. It is relatively clear from the findings reported above that several constraints block intra-sentential code-switching between Arabic and English from taking place. As such, incurring a violation of one or more of such constraints explains the subjects' rejection or disfavor of a number of utterances exemplified throughout this study. Also, it is fairly clear from the findings above that the longer the subjects have been in the United States, and the more contact they have with English, through family or friends, the more tolerant they are of switching in general.

Appendix I

Questionnaire

What is your attitude towards switching between English and Arabic when speaking? Do you do it often? What do you feel or think when you hear others do it? How would you explain why speakers do this?

1. *ana have already finished.*
I
 - a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
 - b) Would you say this sentence?
 - c) What would you think if someone else did?

2. *hiyyi is trying hard.*
she
 - a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
 - b) Would you say this sentence?
 - c) What would you think if someone else did?

3. **I have** *kammalet el shughul kulluh*
finished all the work
 - a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
 - b) Would you say this sentence?
 - c) What would you think if someone else did?

4. *huwa is watching it now but I don't think it is interesting.*
He
 - a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
 - b) Would you say this sentence?
 - c) What would you think if someone else did?

5. **I** *baqra` fih hassa*
am reading in it now
 - a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
 - b) Would you say this sentence?
 - c) What would you think if someone else did?

6. **John is** *bishtaghil bishisherka hai*
working for this company
 - a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
 - b) Would you say this sentence?
 - c) What would you think if someone else did?

7. **Mary is** *saakneh far away from here.*
living
 - a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
 - b) Would you say this sentence?
 - c) What would you think if someone else did?

8. **We** *rah nshoof*
will see
 - a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
 - b) Would you say this sentence?
 - c) What would you think if someone else did?

9. **You are** *btuktub an elmawdou`.*
writing about the subject
 - a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
 - b) Would you say this sentence?
 - c) What would you think if someone else did?

10. *Inta coming tonight ?*
You
 - a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
 - b) Would you say this sentence?
 - c) What would you think if someone else did?

11. *ana mish going.*
I am not
a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
b) Would you say this sentence?
c) What would you think if someone else did?
12. *Into are coming tonight?*
You
a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
b) Would you say this sentence?
c) What would you think if someone else did?
13. *Inta You are coming tonight?*
You
a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
b) Would you say this sentence?
c) What would you think if someone else did?
14. **Ahmad is** *mish raayeh.*
not going
a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
b) Would you say this sentence?
c) What would you think if someone else did?
15. **You and Mary** *btuktubu 'an elmawdou'?*
are writing about the subject?
a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
b) Would you say this sentence?
c) What would you think if someone else did?
16. **Ahmad and I** *jayyeen ma' ba'd.*
are coming together
a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
b) Would you say this sentence?
c) What would you think if someone else did?
17. **He has** *kammal qistu.*
finished his story
a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
b) Would you say this sentence?
c) What would you think if someone else did?
18. **We all have** *kammalna shughulna*
finished our work
a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
b) Would you say this sentence?
c) What would you think if someone else did?

19. **Mary is** *mabsouṭa hunaak*
happy there
a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
b) Would you say this sentence?
c) What would you think if someone else did?
20. **All the students are** *fee nafs el-ṣaff.*
in the same class
a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
b) Would you say this sentence?
c) What would you think if someone else did?
21. **You and I** *raḥ nishtaghil ma' ba'd.*
will work together
a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
b) Would you say this sentence?
c) What would you think if someone else did?
22. **I** *anna raayeh.*
am going
a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
b) Would you say this sentence?
c) What would you think if someone else did?
23. *huwa* **has been reading all morning.**
He
a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
b) Would you say this sentence?
c) What would you think if someone else did?
24. **You and he** *kuntu mawjoodeen*
were there
a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
b) Would you say this sentence?
c) What would you think if someone else did?
25. **They are** *mish mihtammeen*
not interested
a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
b) Would you say this sentence?
c) What would you think if someone else did?
26. **She and I** *tfarrajna 'alfilm*
watched the movie
a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
b) Would you say this sentence?
c) What would you think if someone else did?

27. *anna I thought about it.*
I
a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
b) Would you say this sentence?
c) What would you think if someone else did?
28. **He** *huwwa haka ma 'i.*
he talked with me
a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
b) Would you say this sentence?
c) What would you think if someone else did?
29. **He said he** *mish jay.*
is not coming
a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
b) Would you say this sentence?
c) What would you think if someone else did?
30. **All the students** *mish fee nafs el-şaff*
are not in the same class
a) Does this sentence sound good to you? If not, what is the problem?
b) Would you say this sentence?
c) What would you think if someone else did?

References

- AL-ENAZI, Mohamed. H. 2002. *The Syntactic Form and Social Function of Saudi Arabic-English Code Switching among Bilingual Saudis in the United States*. Unpublished Ph.D. Dissertation: Indiana University of Pennsylvania.
- BADER, Yousef. 1995. "Code-switching to English in daily conversations in Jordan: Factors and attitudes". *Abhath Al-Yarmouk* 13:2.9–27.
- BAIN, Bruce – YU, Agnes. 2000. "Toward a fuller appreciation of codeswitching". *Journal of Pragmatics* 32.1405–11.
- CLYNE, Michael. 1987. "Constraints on code switching: How universal are they?" *Linguistics* 25.739–46.
- EID, Mushira. 1992. "Directionality in Arabic-English code-switching". *The Arabic Language in America* (ed. A. Rouchdy), 50–71. Detroit: Wayne State University Press.
- GUMPERZ, John J. – HERNANDEZ-CHAVEZ, Edvard. 1975. "Cognitive aspects of bilingual communication". *El Lengua De Los Chicanos* (eds. E. Hernandez-Chavez – A. Cohen – A. Beltramo), 154–63. Arlington, Virginia: Centre for Applied Linguistics.
- HAUGEN, Einar. 1956. *Bilingualism in the Americas: A Bibliography and Research Guide*. Alabama: University of Alabama Press.
- HUSSEIN, Riyad – SHORRAB, Ghazi. 1993. "Syntactic constraints on the code switching of Arabic English bilinguals". *International Review of Applied Linguistics Teaching* 31:3. 236–41.

- JACOBSON, Rodolfo (ed.). 1990. *Codeswitching as a Worldwide Phenomenon*. New York: Peter Lang Publishing, Inc.
- JAKE, Janice. 1994. "Intrasentential code switching and pronouns: On the categorial status of functional elements". *Linguistics* 32.271–98.
- JISA, Harriet. 2000. "Language mixing in the weak language: Evidence from two children". *Journal of Pragmatics* 32.1363–86.
- LAWSON, Sarah – SACHDEV, Itesh. 2000. "Codeswitching in Tunisia: Attitudinal and behavioural dimensions". *Journal of Pragmatics* 32.1343–61.
- MEISEL, Jürgen M. 1994. "Code-switching in young bilingual children. The Acquisition of grammatical constraints". *Studies in Second Language Acquisition* 16.413–39.
- MILROY, Lesley – MUYSKEN, Pieter (eds.). 1995. *One Speaker, Two Languages: Cross-Disciplinary Perspectives on Code-switching*. New York, NY: Cambridge University Press.
- MURRAY, T. E. 1993. "Positive anymore in the Midwest". *Heartland English* (ed. T. C. Frazer), 173–86. Tuscaloosa – London: The University of Alabama Press.
- MYERSA-SCOTTON, Carol – JAKE, Janice L. – OKASHA, Maher. 1996 "Arabic and constraints on codeswitching". *Perspectives on Arabic Linguistics IX* (eds. M. Eid – D. Parkinson), 9–44. Philadelphia, PA: John Benjamins.
- PFAFF, Carol W. 1976. "Functional and structural constraints on syntactic variation in code-switching". *Papers from the Parasession on Diachronic Syntax*. Chicago: CLS: 248–59.
- SAFI, Sabah. 1992. "Functions of code-switching: Saudi Arabic in the United States". *The Arabic Language in America* (ed. A. Rouchdy), 72–80. Detroit: Wayne state University Press.
- SALEH, A. N. 1998. *Linguistic Constraints on Code-Switching: A Case Study of Saudi-Spoken Arabic English Code-Switching*. Ph.D. Dissertation. University of Florida.
- TIMM, A. 1975. "Spanish-English code-switching: El Porque Y How-Not To". *Romance Philology* 18:4.437–82.
- TONG, Yuk-Yue – HONG, Ying-Yi – LEE, Sau-Lai – CHIU, Chi-Yue. 1999. "Language use as a carrier of social identity". *International Journal of Intercultural Relations* 23.281–96.
- WEINREICH, Uriel. 1953. *Languages in Contact: Findings and Problems*. New York: Linguistic Circle of New York.